

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE
OBOR SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Diplomová práce

Bc. Barbora Hrušková

**Přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni
k problematice znásilnění**

The approach of the lay and professional public
in Pilsen to the issue of rape

Praha 2017

Vedoucí práce:

PhDr. Olga Havránková

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Olze Havránkové za vedení a důležité připomínky při tvorbě diplomové práce, účastníkům výzkumů za vstřícnost a ochotu ke spolupráci, a zejména přátelům a rodině za dlouhodobou všestrannou podporu, které si velice vážím.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni dne 18. 5. 2017

Abstrakt

Záměrem této diplomové práce bylo zjistit přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice znásilnění pomocí kvalitativně a kvantitativně prováděných výzkumných šetření. V rámci kvalitativní části výzkumu byly uskutečněny rozhovory s pracovníky pomáhajících organizací Bílý kruh bezpečí, Člověk v tísni, Občanská poradna Plzeň, Plus pro lidi v krizové situaci, pracovníkem Probační a mediační služby Plzeň, policisty plzeňské hlídkové služby a komisařů Služby kriminální policie a vyšetřování Plzeň. Formou dotazníků byla provedena kvantitativní část zaměřená na plzeňskou laickou veřejnost. Prostřednictvím výzkumu byly zjištěny postupy odborníků při řešení případů znásilnění, znalost a spokojenost s právní úpravou znásilnění, míra informovanosti laické a odborné veřejnosti o znásilnění, zájem o další osvětu a mnoho jiných skutečností.

Teoretická část je zaměřena na výklad pojmu znásilnění, jeho historii, mýty o znásilnění, pojem oběť a pachatel, právní úpravu a postup vyšetřování. Jsou zde uvedeny statistiky, příklady zahraniční praxe i několik kazuistik, na konci teoretické části jsou představeni účastníci kvalitativního výzkumu. V závěru práce je možné najít doporučení pro praxi navazující na odpovědi respondentů.

Klíčová slova

Znásilnění, oběť, pachatel, česká právní úprava znásilnění, Zákon o obětech trestných činů, zvláště zranitelné oběti, laická veřejnost, odborná veřejnost, Plzeň.

Abstract

The main purpose of this master's thesis was to analyze the views of the general public and professionals in the city of Pilsen on the issue of rape using both qualitative and quantitative research methods. The qualitative section of the research was supported by interviews with qualified employees of Bílý kruh bezpečí, People in need Czech republic, Občanská poradna Plzeň, crisis centre Plus pro lidi v krizové situace, employee of the Probation and Mediation Service in Pilsen, patrolmen and detectives from the Criminal Police department in Pilsen. The following quantitative research was conducted using method of questionnaire survey with participants from the general public. The research was focused primarily on prosecution strategies in rape cases, general knowledge of sexual assault crime laws in Czech Republic, overall awareness of the issue and interest in further education on the topic from both general public and professionals.

The theoretical part of the thesis was focused on the term of rape and its history, myths about rape, the victim and the offender, laws regarding rape in the Czech Republic and the methods of investigation of rape cases. The thesis also presents relevant statistic data on the subject matter, common practice and casuistry examples from other countries and also includes a short presentation of the subjects that cooperated on the research. Basing on the results of the research, the thesis then proposes several recommendations for the professionals dealing with rape victims.

Key words

Rape, victim of rape, offender, laws regarding rape in the Czech Republic, law covering the right of rape victims, vulnerable victim of crime, lay public, professional public, Pilsen.

Obsah

Seznam zkratek	7
Úvod.....	8
1 Teoretická část.....	9
1.1 Obecně o znásilnění	9
1.2 Historie.....	10
1.3 Mýty	11
1.4 Druhy.....	13
1.5 Příčiny	15
1.6 Průběh	17
1.7 Pachatel	19
1.7.1 Náprava pachatele.....	25
1.8 Oběť	27
1.8.1 Následky	31
1.8.2 Viktimizace.....	38
1.8.3 Pomoc oběti	41
1.8.4 Latence.....	49
1.8.5 Falešné oběti	52
1.9 Právní úprava v České republice.....	53
1.9.1 Právní úprava znásilnění.....	53
1.9.2 Zákon o obětech trestných činů	56
1.10 Vyšetřování	59
1.11 Statistika.....	64
1.12 Prevence	68
1.13 Zahraniční praxe.....	71
1.14 Kazuistiky	72
1.15 Účastníci výzkumu.....	75
2. Praktická část.....	78
2.1 Cíl praktické části.....	78
2.2 Výzkumná strategie.....	78
2.3 Výzkumné otázky.....	78
2.4 Výzkumný vzorek	79

2.5	Výzkumné metody	80
2.5.1	Rozhovor.....	80
2.5.2	Dotazník.....	81
2.6	Sběr dat a jejich vyhodnocování	82
2.7	Výsledky výzkumů praktické části	83
2.7.1	Výsledky vyhodnocení rozhovorů	83
2.7.2	Výsledky dotazníkového šetření	106
2.7.3	Vyhodnocení dílčích cílů praktické části.....	121
	Doporučení pro praxi	125
	Závěr	128
	Seznam použitých zdrojů.....	129
	Seznam tabulek	139
	Seznam grafů	140
	Seznam obrázků.....	140
	Přílohy.....	141

Seznam zkratk

BKB – Bílý kruh bezpečí, z.s.

ČvT – Člověk v tísni, o.p.s.

OP – Občanská poradna Plzeň, o.p.s.

PČR – Policie České republiky

PMS – Probační a mediační služba Plzeň

TČ – Trestný čin

Úvod

Předkládaná diplomová práce se věnuje problematice znásilnění. Jejím prostřednictvím se autorka snaží zjistit přístup plzeňské laické a odborné veřejnosti k tomuto tématu charakteristickému vysokou latencí. Prostřednictvím výzkumných šetření je popsán postup řešení případů znásilnění subjekty, které se s oběťmi znásilnění setkávají, zjištěna míra informovanosti a orientace laické a odborné veřejnosti v uvedené problematice a zájem o větší osvětu zaměřenou na téma znásilnění.

Práce by měla sloužit jako přehled informací o znásilnění a o institucích, které se jeho řešením, zejména v Plzni, zabývají. Ze zjištěných informací a výsledků výzkumů vyplynou přístupy a znalosti laické i odborné veřejnosti, které mohou být dále využity k cílenému zaměření osvěty či pro možnou změnu a vylepšení postupů řešení případů znásilnění. Návrhy pro zlepšení současné situace jsou uvedeny v závěru práce v kapitole *Doporučení pro praxi*.

Autorka si toto téma vybrala proto, že je opředeno mnoha mýty a stereotypy, kterým společnost podléhá. Vzhledem ke svému dřívějšímu působení v Bílém kruhu bezpečí v Plzni měla možnost se setkat s oběťmi znásilnění jak pracovně, tak ve svém soukromém životě. Svou prací by proto ráda přispěla k většímu zamyšlení jednotlivců nad tímto závažným tématem, o jehož četnosti výskytu, jak statistiky napovídají, má veřejnost velmi zkreslené představy.

Prostřednictvím své bakalářské práce, která byla zaměřena na problematiku stalkingu, měla autorka možnost osobně pomoci několika obětem nebezpečného pronásledování. Autorka proto doufá, že její diplomová práce bude stejně v praxi přínosná, jako práce předcházející.

„S výjimkou vraždy je znásilnění považováno za nejvíce zraňující zločin mezi dospělými.“

doc. PhDr. Ludmila Čírtková, Csc.

1 Teoretická část

1.1 Obecně o znásilnění

„Libido a destrudo, pud sexu a pud agrese, dva pudy, které hýbají jedincem i společností. Dva základní pudy, ruku v ruce řízené testosteronem, bez kterých by lidstvo zaniklo. Řízení, regulace, omezování obou provází lidstvo od vzniku civilizace. Někdy však pudy překonají civilizační zákazy a příkazy – pak následuje trest.“¹

Znásilnění je jeden z nezávažnějších trestných činů, který na oběti může zanechat celoživotní následky. Je řazen mezi mravnostní sexuální kriminalitu, jejímž rysem je spojení TČ s pohlavním pudem a jeho ukojením způsobem, který společnost odmítá.²

Na znásilnění lze pohlížet z několika úhlů. Znásilnění jako násilí (rozdělení styku násilného a nechtěného), znásilnění jako zásah do autonomie (neuposlechnutí nesouhlasu oběti), znásilnění jako zásah do integrity (invaze do ztělesnění osoby s následky jako ztráta sebevědomí, sebeúcty, zneuctění, dehumanizace), znásilnění jako morální újma (neúcta k hodnotě oběti, nerespektování) či radikálním feministickým pojetím – každý sex je znásilněním, pokud nevychází ze zájmu a touhy oběti, která mnohdy pouze podléhá v důsledku tlaku patriarchální společnosti.³

Walby dle odpovědí v Britském průzkumu kriminality zmiňuje, že *„se ženy obávají znásilnění více, než kteréhokoliv jiného trestného činu. Nejnovější výsledky pro rok 2002/2003 ukazují, že 23 % žen se „velice obávalo“, že zažijí znásilnění, oproti 5 % mužů.“⁴*

Nejvíce traumatizující pro ženu nebývá to, že došlo k sexu, ale pocit bezmoci a strachu o život, který v průběhu znásilnění prožívá. Po zveřejnění znásilnění obětí *„lze za její hlavní problém označit předsudky a falešné stereotypy v myslích lidí, se kterými se oběť v době po činu setkává, ať už v primárních či úředních situacích. Chování laiků i profesionálů je pak řízeno nikoliv fakty, ale souborem apriorních mylných hypotéz, které ve svém důsledku vážně zraňují oběť.“⁵*

¹ ČEPICKÝ, Pavel. Předmluva. In: Petr KOVÁŘ. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 8. ISBN 978-807-3451-615.

² NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-735-7026-2.

³ CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.

⁴ WALBY, Sylvia a Jonathan ALLEN. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě*. Přeložil Marvel s.r.o.. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 58. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-885.

⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Vybrané poznatky z psychologických výzkumů obětí znásilnění. In: Jiřina DOLANSKÁ, Lada DVOŘÁKOVÁ a Daniela FRYCOVÁ. *Znásilnění. Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci Sebeobrana ženy*. Praha: Élektra, 2001, s. 44.

1.2 Historie

V průběhu historie bylo na znásilnění nahlíženo dle postavení žen ve společnosti. Před institucionalizováním manželství se běžně využíval únos pro obstarání si ženy, v předkřesťanském období znamenalo znásilnění možnost, jak obejít námluvy. Po oficiálním zavedení institutu manželství bylo možné na ženu nahlížet jako na prostředek možného rozšíření manželova majetku a moci. Vzhledem k velké cennosti ženina panenství se znásilnění vnímalo jako znehodnocení majetku. Trestem pro násilníka byla nutnost pojmout ženu za manželku, a pokud již byl ženatý, čekala ho smrt. Ve staré Babylonii fungovala (a v některých státech dodnes funguje) možnost odplatného znásilnění – tedy že po znásilnění ženy došlo následně ke znásilnění sestry násilníka.⁶ Teprve od 12. století začalo být na znásilnění nahlíženo z pohledu práv ženy. Znásilnění mohla nahlásit pouze oběť a trestem pro násilníka byla smrt či pokuta.⁷ Žena musela prokazovat svou snahu o obranu, panenství bylo zjišťováno „pocitivými“ ženami a znásilnění dívky do 12 let bylo posuzováno přísněji. Až do dvacátého století všeobecně nebyla uznávána možnost znásilnění manželky manželem, protože se žena nezvratitelným manželským slibem oddala manželovi. Znásilnění je dodnes velmi rozšířenou válečnou zbraní, která je oficiálně uznaná OSN. Je zároveň vyjádřením podrobení nepřítele i odměnou pro vítězné vojáky.⁸

Již ve starém zákoně je možné najít zmínky o znásilnění a trestech za tento hřích pro násilníka, i pro znásilněnou, pokud se mělo za to, že se dostatečně nebránila.⁹ Základní kodifikací „*rakouského a později i československého trestního práva se stal trestní zákon ze dne 27. 5. 1852, č. 117 ř. z.*“¹⁰, kde bylo znásilnění řešeno v hlavě čtrnácté, nazvané O násilném smilstvu, zprznění a jiných těžkých případech smilstva. Tento zákon byl zrušen až trestním zákonem ze dne 12. 7. 1950 č. 86/1950 Sb, kde bylo znásilnění řešeno v hlavě sedmé s názvem Trestné činy proti svobodě a důstojnosti člověka. Znásilnit bylo možné pouze ženu za bezprostřední pohrůžky násilí nebo v její bezbrannosti. Odnětí svobody hrozilo na 5 – 25 let.

Následoval Trestní zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. 11. 1961, který platil téměř 50 let a jeho účinnost skončila až 31. 12. 2009, kdy ho nahradil nový trestní zákoník, s účinností od 1. 1. 2010. Od novely trestního zákona provedené zákonem č. 144/2001 Sb. s účinností od 1. 5. 2001 může být předmětem útoku kterýkoli člověk, ne pouze žena. Znění paragrafu 241 o znásilnění se příliš nelišilo od znění dnešního (více v kapitole Právní úprava znásilnění).

⁶ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

⁷ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

⁸ Rape: Weapon of war. In: *OHCHR* [online]. © OHCHR 1996-2017 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/newsevents/pages/rapeweaponwar.aspx>

⁹ Deuteronomium, 22. kapitola. In: *Bible svatá* [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.etf.cuni.cz/~rovnanim/bible/k/Dt22.php>

¹⁰ MALÝ, Karel a Petra SKŘEJPKOVÁ. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995, s. 199. ISBN 80-85903-01-6.

Trestněprávní náhled na znásilnění, na rozdíl od jiných trestných činů, se za několik století příliš neměnil. Bohužel se v některých případech mnoho neměnil ani náhled na oběť a požadavky na prokazování její obrany, jak bude rozvedeno v dalších kapitolách.

1.3 Mýty

„Mýty působí stejně jako zrakové klamy. Kdo nechce, ten jiný úhel pohledu nevidí.“¹¹

Ve společnosti jsou již po staletí rozšířeny různorodé mýty a stereotypy o znásilnění. Jejich přítomnost napomáhá tomu, že případy znásilnění nejsou oznamovány, dochází k sekundární viktimizaci obětí apod. Níže je uvedeno několik nejčastějších mýtů, které jsou mezi laickou, ale bohužel i odbornou veřejností rozšířeny, s uvedením stavu na pravou míru za využití statistik a praktických zkušeností:

- 1) Hlavním motivem pachatele ke znásilnění je sexuální touha - V případech znásilnění se jedná spíše o akt násilí, snahu o ponížení oběti, projev moci a nadřazenosti pachatele. Tomuto faktu odpovídá i to, že pachatel mnohdy při znásilnění neejakuluje.¹²
- 2) Pachatel je deviantní jedinec, slušní lidé se znásilnění nedopouštějí – Pouze malé procento pachatelů je deviantních (více v kapitole Pachatel); většinu pachatelů oběti předem znaly a za deviantní je nepovažovaly.
- 3) Za znásilnění si může oběť sama (oblečením, chováním, opilostí...) – Nebezpečí může číhat kdekoli, nezáleží na tom, jak je oběť oblečená či kde se nachází.
- 4) Znásilnění probíhá v noci na odlehlých místech – Často dochází ke znásilnění na místech, která jsou oběti blízká (v domě, v bytě oběti), i za denního světla.
- 5) Pachatel je neznámý – Dle statistik větší část obětí svého pachatele předem zná.
- 6) Znásilnění se týká pouze mladých atraktivních žen – Ač je průměrný věk obětí znásilnění 18 – 35 let, jiným věkovým kategoriím se znásilnění nevyhýbá. Postarší dáma se může pachateli jevit jako jednodušší cíl, než mladá, energická žena.¹³
- 7) Většina nahlášených znásilnění je vymyšlená – V tomto případě se jedná se o nebezpečný mýtus. Statistiky uvádí, že ze všech nahlášených znásilnění je vymyšleno do 10 % případů.¹⁴

¹¹ FISCHER, Gottfried und Peter Riedesser. Lehrbuch der Psychotraumatologie. In: Lucmila ČÍRTKOVÁ. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014, s. 67. ISBN 978-80-262-0582-1.

¹² ŠANDO VÁ, Marcela. *Metodika vyšetřování trestného činu znásilnění (specifické problémy)*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc.

¹³ Mýty o znásilnění. In: *Bílý kruh bezpečí: Pomoc obětem trestných činů v ČR* [online]. © Bílý kruh bezpečí [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/prevence/myty-o-znasilneni>

¹⁴ CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.

- 8) Oběť se znásilnění brání a má viditelné následky – Oběť se mnohdy pro zvýšení šance na přežití raději pachateli podvolí bez obrany, ovšem neznamená to, že s chováním pachatele souhlasí.
- 9) Ženy tajně touží po znásilnění, užívají si ho (když žena říká ne, myslí tím ano) – Ženy si dominanci partnera během sexuální aktivity mnohdy představují, ovšem v průběhu reálného znásilnění pociťují hlavně strach o svůj život.
- 10) Žena nemůže být znásilněna, pokud sama nechce – Tento mýtus byl vyvrácen, i když ještě v minulém století se tohoto tvrzení držela i některá odborná veřejnost. Z knihy o násilných zločinech z roku 1973 Bourke cituje: „*Průměrná žena je vybavena tak, aby nežádoucímu sexuálnímu aktu kladla účinné překážky, a to pomocí rukou, nohou a pánevních svalů. Celá řada lékařů se shoduje, že tyto překážky je téměř nemožné překonat, bez ohledu na obvyklý nepoměr sil mezi mužem a ženou.*“¹⁵
- 11) Muž nemůže být znásilněn proti své vůli – Ke znásilnění může dojít ve věznici či se odehraje například jako pomsta ze strany ženy.
- 12) Znásilnění se nepříhodí slušné ženě – Oběťmi znásilnění se stávají ženy všech profesí, věku, rasové příslušnosti, finančního zabezpečení atd.
- 13) Většina obětí jedná po znásilnění hystericky – Každá oběť reaguje individuálně, hysterická reakce není podmínkou.
- 14) Oběť nezůstane s pachatelem v partnerském vztahu – Například jedná-li se o znásilnění v rámci domácího násilí, nezřídka oběť nadále ve vztahu s pachatelem zůstává.
- 15) Násilníci jsou vždy muži – Ženy jsou sice pachatelkami v menším počtu případů, ovšem pro znásilnění mohou jednoduše využít zbraň nebo početní převahu.
- 16) K orgasmu, erekci, ejakulaci oběti při znásilnění nedochází – Tyto projevy nutně nesouvisí se sexuálním vzrušením, proto k nim v některých případech dochází.
- 17) Sexuální pud je pro muže špatně ovladatelný – Zdravý muž nemívá obtíže s kontrolou svých sexuálních impulzů. Dle výzkumů je znásilnění častěji pácháno delikventy, než patologickými, deviantními osobami.¹⁶
- 18) Sexuální pracovníci nejde znásilnit – Po překročení domluvené hranice klientem se i u sexuálních pracovníků jedná o znásilnění.

Jednou z příčin přijímání mýtů společností může být i mediální obraz znásilnění. Hendlová zkoumala články MF Dnes týkající se znásilnění a zjistila, že autoři často podléhají

¹⁵ BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 34. ISBN 978-80-204-1984-2.

¹⁶ Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Brno, 2010.

rozšířeným mýtům, hovoří pouze o znásilnění žen dle jasných genderových stereotypů, je kladen důraz na přítomnost násilí a traumatu, a v případě, že přítomno není, je zpochybňována výpověď obětí. Nejvíce bagatelizováno je násilí partnerské, u dospělých žen je předpokládána presumpce viny, jsou viněny z využití znásilnění jako pomsty mužům a v případě, že se nejedná o recidivisty a vrahy, je zaznamenatelná solidarita s pachatelem.¹⁷ Prostřednictvím mediálních sdělení se tedy mohou mezi širokou veřejnost dostávat nepravdivé informace o znásilnění.

Lidé, kteří jsou více otevřeni mýtům o znásilnění a přijímají je za své, často obviňují oběti, že si své znásilnění zavinily samy, a podporují stereotypy ohledně očekávaného sexuálního chování mužů a žen.¹⁸ Podle Hincka a Thomase přijímají mýty více muži, než ženy.¹⁹ Přijímání mýtů oběťmi může vést k pocíťování spoluzodpovědnosti za znásilnění a k jeho nenahlášení. Některé výzkumy dokazují, že muži znásilní spíše, pokud mýty přijímají.²⁰

Dle novějších výzkumů Page z let 2008 a 2010 je možno vypořádat zlepšení v akceptaci mýtů o znásilnění – policisté je přijímají v menší míře a s dosaženým vzděláním se akceptace snižuje. Prostitutky a ženy znásilněné partnerem jsou ovšem nadále vnímány jako méně věrohodné.^{21, 22}

1.4 Druhy

Znásilnění lze rozdělit podle mnoha kritérií, autorka proto do této kapitoly vybrala několik nejčastěji se vyskytujících dělení.

Podle motivu a cíle činu dělí Schneider znásilnění na:²³

- Znásilnění agresivní – Tomuto typu odpovídá asi 20 % znásilnění, cílem agresivního pachatele je tělesné a duševní zranění oběti, motivem může být msta za odmítnutí obětí.

¹⁷ HENDLOVÁ, Tereza. Analýza mediálního diskurzu MF Dnes o znásilnění. In: CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010, 24 - 35.

¹⁸ ANDERSON, Kathryn B., Harris COOPER a Linda OKAMURA. Individual Differences and Attitudes Toward Rape: A Meta-Analytic Review. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1997, 23(3), 295 - 315. DOI: 10.1177/0146167297233008. ISBN 10.1177/0146167297233008. Dostupné také z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167297233008>

¹⁹ HINCK, Shelly Schaefer a Richard W. THOMAS. Rape myth acceptance in college students: How far have we come? *Sex Roles*. 1999, 40(9/10), 815-832. DOI: 10.1023/A:1018816920168. ISSN 03600025. Dostupné také z: <http://link.springer.com/10.1023/A:1018816920168>

²⁰ BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišenská, Ph.D.

²¹ PAGE, A. D. Judging women and defining crime: Police officers' attitudes toward women and rape. *Sociological Spectrum*. 2008, 28(4), 389-411. DOI: 10.1080/02732170802053621. ISBN 10.1080/02732170802053621. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02732170802053621>

²² PAGE, A. D. True Colors: Police Officers and Rape Myth Acceptance. *Feminist Criminology*. 2010, 5(4), 315 - 334. DOI: 10.1177/1557085110384108. ISBN 10.1177/1557085110384108. Dostupné také z: <http://fcx.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1557085110384108>

²³ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-735-7026-2.

- Znásilnění jako sexuální sebepotvrzení – O tento typ se jedná přibližně v 50 % případů, pachatel překonává vlastní pocit nedocenění, dokazuje si svou mužnost. Oběť se může podle názoru pachatele bránit „jen naoko“.
- Sadistické znásilnění – Asi 5 % případů působí agresivní pachatel, který uspokojuje svůj pud způsobením bolesti, zbezmočněním, které může skončit až smrtí oběti.
- Skupinové znásilnění – Cca 5 % znásilnění je páčáno ve skupině dvou a více pachatelů ve snaze získat respekt skupiny svých známých, převážně mladých lidí.
- Impulzivní znásilnění – Přibližně ve 20 % případů pachatel „pouze“ využívá příležitosti.

Jedním z nejčastějších dělení znásilnění je dělení **podle vztahu oběti a pachatele** na:²⁴

- Socializované (vztahové) – V tomto případě dochází ke znásilnění po interakci pachatele a oběti, ne vždy je při něm potřeba vysoká agrese, často se objevuje paralyzace oběti během znásilnění (z důvodu neočekávání) a útoky se mohou opakovat. Jedná se o znásilnění příbuznou či známou osobou, nebo brzy po seznámení.
- Nesocializované (útočné) – Druhou možností je znásilnění formou bleskového útoku, dochází k překvapení a tím získání kontroly nad obětí. Zpravidla nebyl mezi pachatelem a obětí navázán předchozí vztah, znásilnění se vyznačuje větší mírou agrese a odporu.
- Mizerová ve svém výzkumu došla ke zjištění, že 38,8 % obětí bylo znásilněno pachatelem z rodiny, 28,8 % znásilnění způsobil někdo známý (kamarád, kolega) a 28,8 % znásilnění bylo způsobeno neznámou osobou.²⁵

Další možná dělení jsou dle získání kontroly nad obětí pomocí fyzického násilí, slovního násilí (výhrůžky) či samotnou přítomností pachatele, která je paralyzující. Znásilnění je možno rozdělit na jednorázové a opakované či podle spáchání jednotlivcem nebo skupinou. Vyskytuje se též obecnější dělení sexuálních útoků na:²⁶

- Znásilnění v rámci kriminálního podnikání – primární (pachatel se až při znásilnění rozhodne oloupit oběť) X sekundární (pachatel impulzivně znásilní oběť při oloupení)

²⁴ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.

²⁵ MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.

²⁶ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.

- Sexuální útok z osobních důvodů – Jedná se o znásilnění například z podřízenosti (ve vztahu učitel – žák), pachatelovou motivací je touha po moci či sebepotvrzení.
- Zlobné znásilnění
- Sadistické znásilnění
- Znásilnění v průběhu únosu – Tento typ dle názoru autorky práce může odpovídat sekundárnímu znásilnění v rámci kriminálního podnikání.
- Sexuální útok ze skupinových důvodů

1.5 Příčiny

Znásilnění může ovlivňovat mnoho faktorů jak vnějších, tak vnitřních. Rizikovými faktory ze strany pachatele jsou dle Mellana²⁷ vysoká pudová výbava, sexuální nabuzenost z předchozí interakce, frustrace z abstinence, vliv alkoholu a drog, pocit převahy nad závislou a bezmocnou obětí, mentální retardace či jiný hodnotový systém (například vnímání agresivního dobývání jako normy). Na straně oběti mohou být rizikovými faktory nedostatek zkušenosti (oběť je překvapena, nechápe, nerozumí, je šokována), podcenění nebezpečí (noční samota, výtahy), bezděčná provokace (vyzývavé oblečení a chování), očekávání, že vždy bude respektováno závěrečné NE, služební a příbuzenská závislost nebo bezmocnost při postižení a v opilosti.

Výzkum britské Amnesty international z roku 2005 zjišťoval představy respondentů o odpovědnosti obětí za své znásilnění. Vyplynula tato zjištění:²⁸

Situace na straně znásilněné ženy	Částečně odpovědná	Zcela odpovědná
Neřekla jasně ne	29 %	8 %
Flirtovala	28 %	6 %
Byla opilá	26 %	4 %
Měla sexy či odhalující oblečení	20 %	6 %
Měla hodně sexuálních partnerů	14 %	8 %
Byla sama na opuštěném, nebezpečném místě	17 %	5 %

Tabulka 1 - Odpovědnost oběti za znásilnění

Z výsledků lze vypožorovat, že více než čtvrtina respondentů měla zvnitřněny mýty o znásilnění.

²⁷ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

²⁸ KVÁŠOVÁ, Barbora. Znásilnění a jeho latence: Informace ze zahraničních průzkumů. *Zpravodaj BKB*. 2008, 17(2), s. 14. ISSN 1213-8282.

Jensenova a Brownfieldova teorie životního stylu je opřena o tvrzení, že životní styl člověka zvyšuje pravděpodobnost, že se stane obětí TČ (znásilnění). Riziko viktimizace mohou zvyšovat setkávání v noci s jinými muži, vycházení večer o samotě ven, bydlení v nebezpečné části města, promiskuita, ale i příslušnost k určité sociální vrstvě, profesní skupině nebo pohlaví apod.²⁹ Dalšími možnými příčinami za strany oběti mohou být autostop nebo náhodná známost, ovšem toto rizikové chování není důležité pro posuzování pachatele – pachatel je i tak způsobit rozpoznat protispolečenské chování.³⁰ Ve studii Lebowitz oběti sdělovaly důvody jejich vlastního znásilnění dle jejich názoru - vyskytovaly se odpovědi jako promiskuita, sexuální konzervatismus, nezávislost ve vztazích, závislost ve vztazích, opilost, odmítnutí jít na party, volba mužské profese, důvěřivost, přílišná ženskost, přílišná zdatnost a úspěšnost v práci, přijímání pomoci od druhých atd.³¹ Zajímavá je častá protichůdnost udávaných příčin znásilnění. Je zřejmé, že oběti dokáží obviňovat za znásilnění samy sebe a jako příčiny mohou uvádět i jednání, která zdaleka nemusela to, že došlo ke znásilnění, ovlivnit.

Dle spoluúčasti oběti na spáchání TČ dělí Mendelshon a Fattah³² oběti na zcela nevinné oběti, oběti s menším zaviněním (opilost), oběti se stejným zaviněním jako pachatel (oběť, která vyhledává, vyzývá či provokuje pachatele), oběti s větším zaviněním než pachatel (například manžel, který je zabit svou týranou manželkou) a simulující či falešné oběti.

Autorka považuje za důležitou zmínit teorii vulnerability (zranitelnosti) oběti, z níž vychází, že si násilník vybírá spíše oběť lehce dostupnou, zranitelnou. Zranitelnost se jeví jako zásadní pro objasnění existence mnohonásobných obětí (reviktimizaci). Z výzkumů vyplývá, že stane-li se někdo obětí TČ, prudce se zvýší jeho zranitelnost, protože on sám se cítí slabý a bezmocný, což dává najevo i navenek, a následně může dojít ke spáchání dalšího TČ na téže osobě (více v kapitole Následky).³³

Velmi často (50 – 80 %³⁴) jsou znásilnění páchána pod vlivem alkoholu (u pachatelů i obětí) a pachatelé se často na alkohol odvolávají, považují ho za hlavní příčinu svého jednání.³⁵ U pachatelů je požití alkoholu potenciální polehčující okolností, u obětí je tomu ale často naopak. Požití alkoholu nezapadá do všeobecně přijímaného obrazu typické oběti, proto

²⁹ DELISI, Matt a Peter John. *CONIS. Violent offenders: theory, research, policy, and practice*. 2nd ed. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning, c2012. ISBN-13: 978-0763797904.

³⁰ PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0542-7.

³¹ LEBOWITZ, Leslie a Elana NEWMAN. The Role of Cognitive–Affective Themes in the Assessment and Treatment of Trauma Reactions. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. 1996, 196-207.

³² HERETÍK, Anton. *Forezná psychologie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, 2004. ISBN 80-10-00341-7.

³³ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

³⁴ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

³⁵ BRICHČÍN, Slavoj a Petr WEISS. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-85121-16-6.

mohou mít oběti potíže s přijetím u policie či jsou ze zavinění své viktimizace obviňovány svým okolím.

Znásilnění může nahrávat i fakt, že stále existují stereotypy o tom, že ženy mají být zdrženlivější, nevyjadřovat svou sexualitu, zatímco muži mají dobývat, být iniciativní a nemají ihned polevovat ve svých pokusech. Jednou z uváděných příčin mužského násilí vůči ženám je vytváření krize mužství – ženy mají stejná práva, dosahují vyšších pozic a muži jsou pro ně méně přitažliví. Tuto krizi muži řeší násilným sexuálním chováním, jímž získávají nad ženami znovu kontrolu a vypořádávají se s nízkým sebevědomím.³⁶ Dále je možné hledat příčiny v rozdílnosti mužské a ženské sexuality, protože pro muže, jehož sexualita je méně osobní než ženská, je obtížné pochopit, jak moc znásilnění ženu zraňuje. Pro ženu jsou láska a sex dvě těžko oddělitelné věci a žena nechce být pouze nástrojem k ukojení mužova pudu. Důvod rozdílné sexuality se ovšem netýká deviantních pachatelů, u nichž je příčinou znásilnění touha po uspokojení deviantních sklónů.³⁷

Dle teoretických modelů sexuálního násilí³⁸ vedou pachatele ke spáchání činu predispozice, které se vyvíjí v důsledku nevhodného výchovného prostředí či násilí ze strany pečovatелů, dále může sexuální agrese pramenit ze sexuální touhy, antisociálního chování a neschopnosti pociťovat emoce nebo se na spáchání podílí síť kauzálních faktorů složených z biologických, ekologických (osobní zkušenost, vliv prostředí) a psychoneurologických determinantů (motivace, emoce apod).

1.6 Průběh

Každé znásilnění probíhá individuálně, a proto je velmi náročné popsat průběh znásilnění obecně. Dle Gödtela dochází ke znásilnění nejčastěji:³⁹

- Na veřejném prostranství – Jedná se o 25 % případů, znásilnění probíhá večer a v noci.
- V bytech nebo domech – Ve 30 % případů dochází ke znásilnění přímo v bytě oběti, pachatel je oběti blízký či její žena pustí do bytu (ne)dobrovolně.
- V autě – 20 % případů znásilnění proběhne při návratu z různých akcí, oběť zpravidla nastupuje do auta dobrovolně.
- Pod vlivem alkoholu – Statistiky uvádí, že až 75 % pachatelů a 33 % obětí konzumovalo před znásilněním alkohol.

³⁶ GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. ISBN 80-202-0512-8.

³⁷ GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. ISBN 80-202-0512-8.

³⁸ MEYER, Courtney A. a Tara L. MITCHELL. Rapist Development: An Investigation of Rapists' Attitudes Toward Women and Parental Style: Meyer, Courtney A.; Mitchell, Tara L. *Psi Chi Journal of Undergraduate Research*. 2011, 16(1), 43 - 52.

³⁹ GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. ISBN 80-202-0512-8.

K vyššímu výskytu TČ znásilnění dochází v anonymních větších městech, a lokalita, kde se odehrává znásilnění, závisí ve velké míře na vztahu mezi obětí a pachatelem.

Často se vyskytující představou veřejnosti o průběhu znásilnění je tzv. pravé znásilnění, dle kterého dochází ke znásilnění v noci, na odlehlých místech, pachatelem je cizí osoba, která nevinou oběť přepadá náhle. Oběť křičí, brání se, po znásilnění je hysterická a má fyzické následky. Z výzkumu Burdíkové ovšem vyplývá, že respondenti jejího výzkumu mají více představ o průběhu znásilnění. Nejčastějším zmiňovaným scénářem bylo „pravé znásilnění“, druhou představou je znásilnění jako domácí násilí – napadení partnerem, jehož motivací je projev moci, nikoli uspokojení sexuální tendence. Třetí představou je přepadení na party, kdy je viditelná role oběti a vliv má také alkohol. Poslední možností je znásilnění jako svádění, přičemž spolu jedinci flirtují, ovšem pachatel má v úmyslu oběť znásilnit, zatímco oběť neměla v plánu dovést aktivitu až ke styku.⁴⁰ Všechny tyto verze se samozřejmě vyskytují, existuje ale mnoho dalších možností, jak může ke znásilnění dojít a jak samo probíhá.

Dle výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci „*dochází ke znásilnění až téměř dvakrát častěji v interiéru než exteriéru. Často se navíc jedná o místa veřejnosti nepřístupná – byt pachatele či oběti, jejich společné obydlí, hotelový pokoj, pokoj na ubytovně, vězeňskou celu; méně často jde o přístupnější místa, jako jsou prostory školy, nemocnice, metra, veřejných záchodků. Až v 84 % případů se pachatel na toto místo dostane bez použití násilí. Při znásilnění v exteriéru bývá čin obvykle uskutečňován na místě veřejnosti přístupném, a to na ulicích či v parcích. Zajímavým je i fakt, že vyšší počet znásilnění proběhl dle výzkumu IKSP v létě než v zimě, jarní a podzimní období vykazují podobná data. Celoročně však lze zaznamenat zvýšený výskyt znásilnění v sobotu a v neděli, a to od 23:00 do 4:00 hodin. Lze též říci, že mladší pachatelé se dopouštějí znásilnění spíše venku, starší uvnitř. Pachatelé jsou v nadpoloviční většině případů intoxikováni návykovými látkami, nejčastěji alkoholem. Zároveň se až v 70 % případů jedná o pachatele se základním vzděláním nebo vyučeného pachatele bez maturity, v nadpoloviční většině případů s průměrnými rozumovými předpoklady (IQ 90 – 110).*“⁴¹

Při samotném znásilnění se pachatel nejčastěji snaží o vaginální styk či osahávání, následují praktiky jako orální styk, anální styk či zavádění předmětů do tělních otvorů oběti. Zájem o anální styk většinou charakterizuje sklony k sadismu či homosexuální zkušenosti

⁴⁰ BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišenská, Ph.D.

⁴¹ DOHNÁLKOVÁ, Zuzana. *Trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku*. Praha, 2016, s. 55. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

pachatele.⁴² V případě, že záměrem pachatele je projevit svou moc a nadřazenost, může se snažit ejakulovat do tváře oběti.⁴³ Dohnálková zmiňuje výzkum⁴⁴, který zjišťoval pocity obětí při znásilnění. Z něho vychází, že až 90 % obětí během znásilnění pociťovalo strach ze smrti, 60 % cítilo bezmoc, 55 % vztek, 40 % znechucení, 40 % ponížení a jen pouhých 20 % respondentek mělo pocit odstupů. Znásilněné ženy často uvádějí jako svou reakci disociaci – rozdělení těla a mysli, pocit, že je násilí vystaven někdo jiný.⁴⁵

Ve výzkumu Cohena respondentky uváděly jako nejefektivnější strategii obrany hlasitý křik a komunikaci s pachatelem. Více než polovina byla názoru, že fyzická obrana by pachatele více vyprovokovala. Oběti často nejsou schopny uvést, proč se rozhodly pro určitý typ obrany, volba strategie zřejmě probíhá intuitivně. Mezi další techniky se řadí verbální odpor, nekonfrontační odpor (málo energický), útek, konfrontační odpor (fyzická obrana) a pasivita. Nejednoznačné prosby o milost a slitování spíše nabudí pachatele k pokračování útoku.⁴⁶ Proto je obětem doporučována aktivní obrana v případě napadení nebo se spoléhat na svou intuici. V některých případech pachatele odradí například smích, předstírání menstruace, nakažlivé pohlavní choroby nebo těhotenství.⁴⁷

1.7 Pachatel

Veřejnost si často o pachatelích znásilnění myslí, že jsou úchylní či nemocní. Ne nutně spolu ovšem musí sexuální delikvence a deviace souviset. Sexuální delikvent může být zdravý jedinec, který porušuje normy sexuálního chování, zatímco sexuální deviant trpí poruchou sexuální preference, tzv. parafilíí. Weiss rozděluje pachatele znásilnění takto:⁴⁸

- Nedeviantní sexuální agresori
 - o Neparafilní jedinci – Často se u nich vyskytují potíže jako disfunkční rodina, obecná kriminalita, problémy se vztahy a v zaměstnání.

⁴² VETÝŠKOVÁ, Kateřina. *Metodika vyšetřování násilných trestných činů*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. František Vavera, Ph. D.

⁴³ WEISS, Petr. Pachatelé sexuálních agresí. *Československá psychologie*. 2001, 45(5), 425. ISSN 0009-062X.

⁴⁴ DOHNÁLKOVÁ, Zuzana. *Trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

⁴⁵ BENEDICT, Helen. *To není vaše vina! Jak se vyrovnat se sexuálním napadením: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny*. Překlad Miloslav Korbelík. Praha: One Woman Press, 2003. ISBN 80-863-5617-5.

⁴⁶ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss Ph.D.

⁴⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

⁴⁸ WEISS, Petr. Deviantní a nedeviantní pachatelé sexuálního násilí vůči ženám. In: Petr KOVÁŘ. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

- Parafilní jedinci – Mají defekt sexuální motivace a sexuální socializace, osobnost ovšem nevykazuje závažnější poruchy. Oproti neparafilním agresorům jsou i lépe partnersky, profesně a sociálně adaptovaní.
- Dále Weiss dělí nedevariantní pachatele deliktů do skupin:
 - 1) Sociosexuálně a psychosexuálně nezdraví muži
 - 2) Jedinci s psychopatickou strukturou osobnosti
 - 3) Muži, u nichž jsou sexuální delikty podmíněné situačně – alkoholem, sexuální deprivací či určitým podílem oběti na TČ
 - 4) Hypersexuální jedinci se sníženou volní kontrolou, u nichž převažuje ukojení pudu nad erotikou
 - 5) Jedinci se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování s defektem ve sféře rozumových schopností
 - 6) Psychotici v relapsu duševní choroby
- Nejčastější diagnózou nedevariantních agresorů je psychosexuální infantilismus (nevyzrállost)
- Patologičtí sexuální agresoři – deviantní pachatelé
 - Vzrušení a uspokojení pachatelé dosahují překonáním odporu a minimalizací spolupráce oběti, může se vyskytovat až predátorské chování. Často je u pachatele, kterému bývá do 30 let, zjištěna nadměrná konzumace alkoholu případně zneužívání v dětství.
 - Nutné je dokázat oddělit deviantní agresory od nezralých mladíků, kteří by mohli být v budoucnu schopni ve vztazích fungovat.
- Agresivní sadisté
 - Pachatelé svou oběť často znehybňují a vylučují její součinnost, nesnaží se oběť mučit. Většina sexuálních vrahů spadá do této skupiny. Po činu pachatel může poškozovat genitálie obětí, uřezávat a následně je pojídat či s nimi masturbovat.
- Sadisté
 - Vzrušení pachatele je dosaženo dominancí, fyzickým a duševním utrpením oběti a pocitem plné kontroly a moci. K sadismu se může vázat masochismus, kdy je vzrušení dosahováno plným odevzdáním se partnerovi a vlastním utrpením.⁴⁹

⁴⁹ Jako příklad sadistického znásilnění lze uvést případ 28 letého pedofilního sadisty, který ve výtahu domu, kde bydlela, napadl nezletilou dívku, uchopil ji pod krkem, zajel výtahem do sklepa, tam ji brutálně znásilnil a přitom propíchal oční bulvy tužkou.
- MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

Čírtková uvádí další typologii pachatelů, kterou zavedla FBI v roce 1980:^{50, 51}

- 1) Typ kompenzujícího pachatele – Tento pachatel si kompenzuje svou sexuální nedostačivost, čin dopředu plánuje a vyznačuje se pseudo-zdvořilým chováním.
- 2) Typ pachatele testujícího svou moc – Pachatel touží po moci, nadvládě, vystupuje jako agresivní suverén, v soukromí ale bývá neúspěšný a nevlivný.
- 3) Typ zlostného nepřítele žen – Motivací zuřivého pachatele je touha po pomstě, přepadá náhle, znásilňuje krátce a brutálně. Oběť slouží pachateli k často agresivnímu vybití vzteku, i když důvod s obětí nemusí souviset. Tyto případy mohou končit vraždou.
- 4) Typ sadisty – Sadista je vzrušován a uspokojován mučením a utrpením oběti, která mohou končit smrtí. Sadističtí pachatelé mají často průměrné až nadprůměrné IQ.

Poslední zde uvedenou je německá typologie dle Willeho a Krohna zaměřená na osobnost pachatele:⁵²

- 1) Nekontrolovaný, egocentrický a málo diferencovaný pachatel s cílem okamžitého sexuálního uspokojení. Jeho vztahy k ženám jsou neosobní a nestálé. Jedná se asi o 30 % pachatelů.
- 2) Mladistvý stydlivý, zakomplexovaný, uzavřený pachatel, který dosahuje uspokojení z důvodu nevyzrálé sexuality. Této charakteristice odpovídá 10 %.
- 3) Žárlivý, frustrovaný pachatel, který znásilňuje pro pocit dominance, většinou se jedná o znásilnění partnerek. Takových je přibližně 10 % pachatelů.
- 4) Machistický bezohledný pachatel, který pohrdá ženami, je často egocentrik, který očekává, že jsou mu ženy vždy k dispozici a odpor je pro něj pouze nepříjemnou překážkou. Takto vystupuje asi 30 % pachatelů.
- 5) Psychosexuální abnormální násilník se sadistickými prvky, který je sexuálně perverzní, je pachatelem asi v 10 %.

Veřejnost často vnímá pachatele znásilnění jako muže bez vzdělání, neudržovaného vzhledu, samotáře nebo člena rizikové skupiny, který je psychicky narušený, mnohdy s kriminální minulostí. Tuto představu doplňuje i výzkum Burdíkové, v jejímž výzkumu si

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-807-3802-134.

⁵¹ BENEDICT, Helen. *To není vaše vina! Jak se vyrovnat se sexuálním napadením: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny*. Překlad Miloslav Korbelík. Praha: One Woman Press, 2003. ISBN 80-863-5617-5.

⁵² GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. ISBN 80-202-0512-8.

pachatele respondenti představují jako jedince s psychickým problémem či odchylkou (deviace, sexuální parafilie, problémy se sebehodnocením, navazováním vztahů, následky závažné životní situace).⁵³ Dle názoru Gödtela a Uzla „*Typický pachatel znásilnění není žádný brutální útočník, je to hluboce nejistý, úzkostný, života neschopný člověk. Má velmi nízkou frustrační toleranci a sklony k přehnaným emocionálním reakcím. Žije v neustálém nepřátelství vůči okolí, každé závažné výměně názorů se však vyhýbá. Je to slabošský nevypočitatelný nemluva, který se sám neodvážá přes cestu. (...) Průměrný násilník není ani zloduch, ani duševně nemocný, ani sexuální atlet, ale obyčejný člověk se sklony k násilnostem.*“⁵⁴

Někteří autoři přikládají vliv na budoucí pachatele rodinným vztahům, v nichž pachatel vyrůstá. Zaměřují se na nedůslednou výchovu, přísnost až kruté zacházení rodičů, vztah mezi rodiči a pachatelův vztah k nim či pobyt v ústavní péči.⁵⁵ Může se vyskytovat i nadměrná sexuální stimulace až svádění (ze strany matky). Dle Břichcína⁵⁶ mají nedevariantní pachatelé problémový vztah s otcem, zatímco deviantní pachatelé s matkou. Jedinci proto mohou trpět pocity méněcennosti, frustrace a podezíravosti, nejsou zralí v navazování vztahů a jejich udržení.

Pachatelé často páchají sexuálně motivované trestné činy v mladém věku, údajně až 50 % pachatelů spáchalo svůj první mravnostní delikt do 18 let. Dohnálková vytvořila přehled počtu pachatelů znásilnění pod 18 let za období od roku 2008 do roku 2015.⁵⁷

Rok	Počet stíhaných, vyšetřovaných dětí		Celkem (stíhaných, vyšetřovaných osob)
	1 – 14 let	15 – 17 let	
2008	9 (2,6 %)	32 (9,3 %)	345
2009	7 (2,2 %)	21 (6,7 %)	315
2010	6 (1,6 %)	27 (7,2 %)	377
2011	24 (5,9 %)	35 (8,6 %)	405
2012	22 (5,5 %)	29 (7,2 %)	404
2013	18 (4,9 %)	34 (9,3 %)	366
2014	20 (5,1 %)	25 (6,4 %)	390
2015	16 (4,1 %)	27 (7 %)	387

Tabulka 2 - Pachatelé znásilnění do 18 let

⁵³ BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišenská, Ph.D.

⁵⁴ GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 83. ISBN 80-202-0512-8.

⁵⁵ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.

⁵⁶ BŘICHCÍN, Slavoj. Kdo vlastně znásilňuje ženy? In: Jiřina DOLANSKÁ, Lada DVOŘÁKOVÁ a Daniela FRYCOVÁ. *Znásilnění. Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci Sebeobrana ženy*. Praha: Élektra, 2001, s. 35.

⁵⁷ DOHNÁLKOVÁ, Zuzana. *Trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku*. Praha, 2016, s. 52. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Poslaschek a Ward uvádí, že „*násilníci častěji vnímají chování nebo oblečení ženy jako sexuální pozvání. Pasivitu nebo vystrašené vyhovění vnímají tak, že si oběť znásilnění užívá nebo mají problémy vidět situaci z perspektivy oběti, problém měli také s rozpoznáváním negativních reakcí žen.*“⁵⁸ Z dalšího šetření vyšly implicitní teorie pachatelů jako:⁵⁹

- Ženy jsou nepoznatelné – Pachatelé, kteří sváděli vinu na oběť, často tvrdili, že ženy jsou mstivé, nebezpečné a zlomyslné.
- Žena je sexuální objekt – Tuto teorii uváděli muži, kteří přiznávali styk, ale popírali znásilnění.
- Mužský pud je neovladatelný – 16 % pachatelů věří, že pud nemohou ovlivnit.
- Násilník má nárok na sex nebo ovládnutí ženy
- Víra, že svět je nebezpečný

V ČR je nejčastěji pachatelem muž mezi 30 – 39 lety, 82 % nahlášených znásilnění provedli muži mezi 15 a 39 roky. 15 % z nich spáchalo znásilnění pod vlivem alkoholu.⁶⁰ Weiss a Krulová uvádí výstupy z výzkumu z roku 1993, kdy 4,8 % mužů z ČR uvedlo, že někdy donutilo ženu k pohlavnímu styku, v roce 1998 tento počet narostl na 7,9 % mužů. 2 % mužů uvedla, že byla obětí sexuálního násilí ze strany jiných mužů, a 4 % ze strany žen. Pouze 3 % znásilnění byla nahlášena policii.⁶¹

Pachatelky ženy

V českém právním systému může být od roku 2001 pachatelkou znásilnění též žena. Jejich podíl na páčání znásilnění je ovšem minimální. Ženy až do 70. let nebyly brány jako osoby schopné sexuálního násilí. Cesare Lombroso v 90. letech 19. století napsal, že „*ženská zbožnost, mateřství, nedostatek vášně, sexuální chladnost, slabost a nevyvinutá inteligence vylučují možnost, aby se přátelily se závažným zločinem.*“⁶²

Ženy pachatelky nejčastěji znásilňují své pasivní mužské příbuzné. Může docházet i ke znásilnění synů matkami, často pod vlivem alkoholu. Vykonávají ho zpravidla s mužským komplicem (37 % případů).⁶³ Ženy ale stejně jako muži mohou být pachatelkami

⁵⁸ BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013, s. 22. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišínská, Ph.D.

⁵⁹ BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišínská, Ph.D.

⁶⁰ KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.

⁶¹ WEISS, Petr a Tatiana KRULOVÁ. Psychické následky traumatizace obětí sexuální agrese. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 101-114. ISBN 978-807-3451-615.

⁶² BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 219. ISBN 978-80-204-1984-2.

⁶³ BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-1984-2.

heterosexuálních i homosexuálních znásilnění. Ženy častěji využívají méně agresivní chování, které má podobu slovní agrese, šíření pomluv či manipulace s emočním nátlakem, přičemž toto chování je společností více tolerováno.⁶⁴ Krulová z výzkumů uvádí, že „z 318 zkoumaných mužů bylo 43 % vystaveno alespoň jednou sexuálnímu donucování ze strany žen. U 75 % z nich šlo o verbální nátlak, ve 40 % o pokus muže opít, v 19 % o zavražďování odebráním lásky a v 8 % o fyzické omezování.“⁶⁵

Znásilnění mužů

O znásilnění mužů se hovoří hlavně ve spojení se znásilněním ve věznicích, ale zdaleka k němu nedochází pouze tam. Muž může být znásilněn jak mužem (heterosexuálním i homosexuálním), tak ženou (například za použití zbraně, po omámení, psychologickou manipulací nebo v přesile). Ženy útočí ze stejných důvodů jako muži – kvůli odplatě, touze po moci, nadvládě a ponížení oběti. Znásilnění muže mužem se vyskytuje častěji. „Dle údajů Národního centra pro posttraumatickou stresovou poruchu jsou muži pachateli až 86 % znásilnění v případech, kdy je obětí též muž.“⁶⁶ Pachatel homosexuálního znásilnění ovšem může být heterosexuální a běžně mít vztahy se ženami. V těchto případech jsou pachateli často buď neznámí útočníci, nebo osoby v nadřazeném postavení (učitelé, nadřízení, vychovatelé).⁶⁷ Z dostupných statistik vyplývá, že mezi lednem 2012 a červnem 2016 bylo v českých věznicích řešeno 40 případů znásilnění.⁶⁸

Pachatel znásilnění seniorů

Dle zahraničních výzkumů je pachatelem znásilnění seniorů v 18 % případů poskytovatel péče a ve 2,4 % je pachatelem někdo z rodiny oběti. Z celkového počtu ohlášených případů je až 61 % spácháno neznámým pachatelem, který ovšem oběť znal a sledoval.⁶⁹

⁶⁴ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.

⁶⁵ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011, s. 56. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.

⁶⁶ NĚMEČKOVÁ, Michaela. *Trestný čin znásilnění*. Plzeň, 2013, s. 40. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL. M.

⁶⁷ GERLOVÁ, Tatiana a Petr WEISS. Muž jako oběť sexuálního násilí. *Československá psychologie*. 2006, 50(4), 342-348.

⁶⁸ KABÁTOVÁ, Šárka. Unikátní statistiky znásilnění za mřížemi: 4 roky, na 40 nahlášených případů. In: *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/ve-veznicich-bylo-kazdy-rok-nahlaseno-v-prumeru-10-znasilneni-mezi-vezni-1ae-/zpravy-domov.aspx?c=A161208_161851_In_domov_sk

⁶⁹ COZLOVÁ, Klára. Znásilnění v seniorském věku. In: Kristýna, CIPROVÁ. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010, s. 43-53. ISBN 978-80-86520-31-5.

Pachatel znásilnění zdravotně postižených

Dle Kováře⁷⁰ jsou zdravotně postižené osoby atraktivní pro útočníky se vztahovými nebo osobnostními problémy. Někteří z pachatelů znásilnění zdravotně postižených jsou přitahováni samotným handicapem, pro některé je osoba s handicapem snadnější kořistí, protože se nemůže bránit, nerozumí situaci a nebezpečí, neví, kam se má obrátit pro pomoc či je důvěřivější.

Znásilnění v komunitě LGBT je další velmi obsáhlou kapitolou, pro jejíž rozebírání v této práci není dostatečný prostor, a proto se jí autorka práce nevěnuje.

Spolupachatel

Dle judikatury může být spolupachatelem „každý, kdo použil násilí nebo pohrůžku bezprostředního násilí, i když se nepodílel na dalším jednání“⁷¹. Spolupachatelství se vyskytuje ve většině případů při skupinovém znásilnění.

Nepřímý pachatel znásilnění

Provedení znásilnění prostřednictvím jiné osoby, tak, aby se jednalo o odpovědnost nepřímého pachatele, je velmi výjimečné. Takovýto případ se ale vyskytl v USA. Nepřímý pachatel využil omylu osoby, která v domněnku, že se jedná o hru, oběť znásilnila.⁷² Tento případ je popsán v poznámce níže.

1.7.1 Náprava pachatele

V České republice může být za spáchání trestného činu pachatel odsouzen k podmíněnému trestu, k trestu odnětí svobody, k trestu veřejně prospěšných prací a součástí systému trestních sankcí, které stanoví trestní zákoník, jsou i ochranná opatření. Kromě trestu jsou tato opatření dalšími prostředky, jak dosáhnout účelu zákona, která se dají využít i pro trestně neodpovědné pachatele například z důvodu nízkého věku nebo nepřičetnosti.

⁷⁰ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 1413. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-896-7.

⁷² „Mladá žena byla znásilněna ve svém bytě. Na dveře jejího bytu někdo zaklepal se slovy, že ji donesl balíček. Poté, co žena dveře otevřela, muž ji strhl na zem a znásilnil. Pak jen dodal, že má to, co chtěla. Při vyšetřování tohoto případu se zjistilo, že několik mužů obdrželo od této ženy eroticky laděný email (včetně její adresy a ostatních kontaktů), v němž stálo, že jeho adresáti za ní mají přijít domů s tím, že pro ni mají balíček. To bude jakési znamení, na které žena bude reagovat tím, že jim otevře a následně mezi nimi proběhne pohlavní styk, během něž bude předstírat odpor a bránit se, aby více zpestřila tuto „sexuální hru“. Naše oběť ovšem tyto emailové zprávy nerozesílala. Následně se zjistilo, že jejich autorem byl muž, se kterým měla sexuální poměr, který po krátké době sama ukončila. Zhrzený partner tuto skutečnost velmi špatně nesl a chtěl se ženě pomstít.“ - STAŇKOVÁ, Lenka. *Trestněprávní a kriminologické aspekty trestného činu znásilnění*. Praha, 2014, s. 50. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. et Bc. Tomáš Grívna, Ph.D.

Jejich smyslem není potrestat pachatele, ale chránit jeho i společnost. V § 98 trestního zákoníku jsou uvedena tato základní opatření – ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova (pro mladistvé pachatele).⁷³

Ochranné léčení

Účelem ochranného léčení je terapeutické působení na pachatele TČ s cílem zajištění a působení na jeho nápravu. Prostřednictvím ochranného léčení by mělo docházet k vyléčení pachatele nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení práva.⁷⁴ Soudně je ukládáno pachateli, který měl v době spáchání TČ zmenšenou přičetnost (kterou si nepřivodil sám) či byl ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.⁷⁵ Dále může soud ochranné léčení uložit i fakultativně, pokud TČ pachatel spáchal ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný nebo pokud zneužívá návykovou látku a pod jejím vlivem a v souvislosti s užitím spáchal TČ.

Ochranné léčení je dvojí – ústavní a ambulantní. Má omezenou dobu trvání na dva roky, ale je možné ho prodlužovat. „*Při uložení ochranného opatření vedle trestu odnětí svobody, bude ochranné léčení vykonáno po nástupu k výkonu trestu, pokud to věznice, v níž je trest vykonáván, umožňuje. V jiném případě bude léčení vykonáno po ukončení trestu či ještě před jeho nástupem, pokud by se jím tak lépe zajistil účel léčení.*“⁷⁶

„*Ochranné léčení bývá ukládáno ročně přibližně 40 pachatelům znásilnění (jedná se zejména o ústavní a ambulantní sexuologické ochranné léčení), další typy ochranných opatření pak jsou za trestný čin znásilnění ukládána jen v rádech jednotek případů za rok.*“⁷⁷

Zabezpečovací detence:

Důvodem pro zavedení zabezpečovací detence v roce 2009, která slučuje funkce psychiatrické léčebny a vězeňského zařízení, byla kromě inspirace zahraničními úpravami i potřeba oddělení pacientů v psychiatrických léčebnách od zvláště nebezpečných pachatelů trestných činů, kteří svým přístupem mohli ovlivňovat ostatní pacienty, a režim psychiatrických zařízení již pro ně nebyl dostatečný.⁷⁸ Ústavy pro vykonávání zabezpečovací detence se

⁷³ ČESKO. Zákon číslo 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷⁵ ČESKO. Zákon číslo 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

⁷⁶ PATOLÁNOVÁ, Petra. *Sexuálně motivované trestné činy se zaměřením na trestný čin znásilnění*. Plzeň, 2014, s. 65. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Eduard Wipplinger.

⁷⁷ DOHNÁLKOVÁ, Zuzana. *Trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku*. Praha, 2016, s. 60. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

⁷⁸ ČESKO. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In: *Beck - online [právní informační systém]*. C. H. Beck. 2009.

v současnosti nachází v Brně a v Opavě. Jedná se o zařízení se zvláštní ostrahou a pachatelé jsou zde zařazováni do léčebných, psychologických, vzdělávacích, pedagogických, rehabilitačních a činnostních programů. Délka pobytu není stanovena, ale situace odsouzeného se soudně přezkoumává 1x za rok, u mladistvých 1x za půl roku.⁷⁹ Dle Válkové by měl být institut zabezpečovací detence vnímán jako opatření, které má řešit až krajní případy.⁸⁰ Ke dni 29. 3. 2017 bylo v detenčních zařízeních umístěno 73 osob, z toho 67 mužů a 6 žen.⁸¹

„Tradiční systém léčby sexuálně agresivních osob spočívá na znaleckém vyšetření, které identifikuje, zda se jedná o deviaci či nikoli. Znalecký posudek se zaměřuje na sexodiagnostiku, psychodiagnostiku, analýzu rozpoznávacích a ovládacích schopností, navržení zdravotnických opatření a prognózy.“⁸² Pro deviantní agresory je sestavována specializovaná léčba.

V současnosti, je-li TČ znásilnění nahlášen a pachatel identifikován, může být odsouzen k trestu odnětí svobody, podmíněčně odsouzen nebo mu je uložen trest obecně prospěšných prací. Během podmíněčného propuštění spolupracuje s probační a mediační službou. Léčba nařízena nebývá. Weiss tvrdí, že jsou do léčby zasíláni zejména pacienti deviantní, na rozdíl od zahraničí, kde nejsou dělány rozdíly mezi pachateli s deviací či bez ní.⁸³ Další možností částečného řešení by mohlo být nabízení terapeutických programů pro pachatele násilí ve vztahu. V zahraničí tato praxe funguje, v České republice se již dlouhé roky pracuje na jejím vytvoření. Klíčovou otázkou je ale problém motivace pachatele.

„Z praxe vyplývá, že pachatelé znásilnění ve vztahu dostávají mírnější trest, případně trest podmíněný, častěji, než ostatní pachatelé znásilnění.“⁸⁴

1.8 Oběť

„Podle zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestné činnosti je obětí každá fyzická osoba, která se cítí být viktimizována trestným činem. Platí tedy percepce (vnímání) oběti. Dokud nevyjde najevo opak, může osoba čerpat svá práva podle zmíněného zákona. Presumpce

⁷⁹ PATOLÁNOVÁ, Petra. *Sexuálně motivované trestné činy se zaměřením na trestný čin znásilnění*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Eduard Wipplinger.

⁸⁰ VÁLKOVÁ, Helena. K „trestněprávnímu obsahu“ duševní poruchy a jeho souvislostem s přípustností zabezpečovací detence u některých pachatelů. *Trestněprávní revue*. 2011, (9).

⁸¹ *Týdenní statistické hlášení: Stavby vězňů ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky ke dni 29. 3. 2017*. In: Odbor správní; Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky [online]. 2017. [cit. 2017-04-01]. Dostupné také z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/T%C3%BDenn%C3%AD%20statistik%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/2017/TSH%2029.%203.%202017.pdf

⁸² Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Brno, 2010, s. 53.

⁸³ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace - diagnostika - léčba*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9.

⁸⁴ Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Brno, 2010, s. 55.

*statutu oběti je závazná nejen pro policii a orgány činné v trestním řízení, ale například také pro zdravotníky a znalce.*⁸⁵

Na úvod této kapitoly je vhodné objasnit několik základních pojmů. **Viktimologie** je věda, která se v rámci kriminologie zabývá zkoumáním obětí a záležitostmi s nimi souvisejícími. **Viktimmnost** je „*disponovanost (stupeň pravděpodobnosti, rizika) jednotlivce nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu. V zahraniční literatuře se mluví o náchylnosti k viktimizaci.*“⁸⁶ V případě **viktimizace** se jedná o proces, ve kterém se potenciální oběť stává obětí skutečnou.

Veřejnost často zajímá, zda existují osobnostní rysy, chování či jednání jedinců, které je předurčují k tomu, aby se stali obětí znásilnění. V mnoha zahraničních, ale i českých výzkumech⁸⁷ vychází možná větší pravděpodobnost znásilnění v případě, že oběť započala svůj sexuální život v nižším věku, často střídá partnery, má méně konzervativní názory na sex, je více sexuálně aktivní, v partnerském životě není spokojená se sexuálním životem či je svým partnerům nevěrná. Dalšími možnými charakteristikami typickými pro budoucí oběť mohou být zaměstnání (v případě nočních návratů domů servírky či zdravotní sestry, nebo přímo zaměstnání jako tanečnice v nočním podniku, prostitutka), věk (v ČR je největší počet obětí znásilnění mezi 18 – 35 lety), psychické vlastnosti (lehkomyšlnost, důvěřivost), příslušnost k minoritě či odlišný způsob života (narkomanie, bezdomovectví a další).⁸⁸ Naopak Čírtková nesouhlasí s tím, že existují previktimmní osobnostní vlastnosti oběti, hovoří pouze o riskantních a rizikových způsobech chování (podnapilost, podceňování nebezpečí, navazování kontaktů s neznámými osobami, vyzývavé oblékání, flirtování či nedostatečné projevení nesouhlasu).⁸⁹

Z výzkumů vyplývají sdělení pachatelů, že si nakonec volí oběti působící nesamostatně, pasivně, málo sebejistě a pomale.⁹⁰ Podle Gellese⁹¹ jsou těhotné ženy ohrožené násilím častěji, než ženy, které těhotné nejsou.

⁸⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Krizová intervence po znásilnění. *Psychiatrie pro praxi*. 2015, 16(2), 67-70. Dostupné také z: http://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-201502-0008_Krizova_intervence_po_znasilneni.php

⁸⁶ Viktimologie. In: *Inovace SEBS a ASEBS* [online]. [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/viktimologie>

⁸⁷ WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. Zkušenost českých žen se sexuálním násilím. Výsledky národního průzkumu. *Československá psychiatrie*. 1997, (12), 12-19.

⁸⁸ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Vybrané poznatky z psychologických výzkumů obětí znásilnění. In: Jiřina DOLANSKÁ, Lada DVOŘÁKOVÁ a Daniela FRYCOVÁ. *Znásilnění. Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci Sebeobrana ženy*. Praha: Élektra, 2001, s. 40.

⁹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9873-3.

⁹¹ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

Velmi často se ve společnosti objevuje představa, jak vypadá typická oběť znásilnění, která odpovídá tzv. mýtu ideální oběti. Jedná se o obraz oběti, která vyvolává sympatie a je věrohodná. Opakem je obraz ambivalentní oběti, která ač je obětí, vyvolává rozporuplnou odezvu. Šest atributů, které zakládají image ideální oběti, uvádí Čírtková s odkazem na Nilse Christieho:⁹²

- 1) Oběť je oproti pachateli slabá
- 2) Oběť neriskovala, byla napadena při běžné činnosti
- 3) Oběť nemá podíl na zločinu
- 4) Mezi obětí a útočníkem nebyl vztah
- 5) Pachatel je jednoznačně špatný a silný
- 6) Oběť je v ideálním poměru silná, slabá a atraktivní

Podle respondentů, kteří odpovídali ve výzkumu Burdíkové na to, jaká je jejich představa oběti znásilnění, je oběť žena mladšího až středního věku, atraktivní a vyzývavá (oblečením, chováním). Co je obětí společně, jsou těžké psychické následky po znásilnění.⁹³ Vzhledem k zažitým představám o obětech znásilnění mohou mít při odchylkách od této typické představy reálné oběti potíže s přijetím, přiznáním a nahlášením spáchání TČ znásilnění. Dle Gödtela „oběti znásilnění (...) bývají velmi často příslušnice nižších příjmových vrstev. (...) Velkou roli hrají také charakterové vlastnosti, jako např. lehkomyšlnost, důvěřivost, sexuální vášeň a zvýšená konzumace alkoholu.“⁹⁴ Tento jeho popis ovšem vyvracejí téměř všechny viktimologické výzkumy, z nichž vychází, že skupina znásilněných žen je velmi nehomogenní a není možné na ni vztáhnout žádnou typologii či vzorec.⁹⁵

S poznámkou, že žádná z typologií obětí nebyla oficiálně přijata, zmiňují Novotný a Zapletal typologii dle B. Holysta, která člení oběti **dle zavinění viktimizace**:⁹⁶

- Oběti, které zavinily svou viktimizaci – individuálně (vyprovokováním pachatele) X příslušností k negativně hodnocené rizikové skupině (prostitutka, drogově závislá oběť)
- Oběti, které nezavinily svou viktimizaci – individuálně (chování oběti na viktimizaci nemá vliv) X příslušností k pozitivně hodnocené rizikové skupině (policista)

⁹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Mýtus ideální oběti. *Zpravodaj BKB*. Praha, 2013, 22(3), 3-7. ISSN 1213-8282.

⁹³ BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišenská, Ph.D.

⁹⁴ GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 95. ISBN 80-202-0512-8.

⁹⁵ VESELÝ, Milan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. České Budějovice, 2011. ISBN 978-807-3942-724.

⁹⁶ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-735-7026-2.

Další možné členění je **dle kritérií vnějšího chování obětí**:⁹⁷

- kooperující oběť s lehčími příznaky traumatizace
- kooperující oběť s těžšími příznaky traumatizace
- úzkostná, zablokovaná oběť, která jen obtížně navazuje kontakt
- psychicky rozrušená oběť s příznaky akutního stresu

Muži – oběti znásilnění

Přibližně 10 % obětí znásilnění tvoří muži.⁹⁸ Následky u mužských obětí znásilnění nejsou mnoho rozdílné od ženských obětí. V případě mužů znásilnění častěji není nahlášeno z důvodu obav z nedůvěry, posměchu, studu a pocitu vlastního selhání i vzhledem ke stereotypům týkajícím se mužnosti. Často se po znásilnění mužem muž cítí nejistý ohledně své sexuální orientace, zejména pokud během znásilnění došlo k ejakulaci.⁹⁹ Až do novely zákona č. 144/2001 Sb. tehdejší trestní zákoník nepovažoval muže za oběť znásilnění, oběť mohla být pouze žena.

Senioři – oběti znásilnění

Další, mnohdy opomíjenou skupinou jsou senioři. Neexistují statistiky, které by mohly sdělit, jak často jsou oběti znásilnění. Jedná se o skupinu s velkou latencí, i proto, že senioři mohou mít obavy z nahlášení TČ. Důvodem může být nedůvěra vzhledem ke stereotypům (senioři jsou zmatení, senilní), obavy ze zvládnutí jednání s orgány činnými v trestním řízení, mnohdy nejsou senioři ochotni otevřeně hovořit o své sexualitě a často je pachatelem někdo z rodiny oběti. „Znásilnění ve starším věku je typické nejen brutalitou, se kterou se odehrává, ale také vztahy s pachatelem, domácím násilím, a souvisejícími tématy jako sexuální zneužívání a týrání, incestní vztah, pečovatelské závazky a potřeba péče.“¹⁰⁰ Pro představu je v poznámce uvedena kazuistika Života 90¹⁰¹.

⁹⁷ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

⁹⁸ Znásilnění, o kterých se nemluví. In: PERSEFONA O. S., GENDER STUDIES O. P. S. *Stopznásilnění.cz* [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

⁹⁹ BENEDICT, Helen. *To není vaše vina! Jak se vyrovnat se sexuálním napadením: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny*. Překlad Miloslav Korbelík. Praha: One Woman Press, 2003. ISBN 80-863-5617-5.

¹⁰⁰ CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010, s. 46. ISBN 978-80-86520-31-5.

¹⁰¹ „Na dveře bytu tehdy sedmdesátileté ženy v nejmenovaném českém městě předloni zaklepal mladý muž. Znala se s ním a tak ho pustila do svého bytu. Když si chtěl odnést její televizi, začala protestovat a poté se stala terčem jeho agrese. Recidivista seniorku podle spisu znásilnil a bil ji do hlavy paličkou na maso. Krvácející ženu pak zamkl v koupelně a televizi ukradl. Žena volala z koupelny o pomoc tak dlouho, dokud ji neuslyšel soused a nezavolal pomoc.“ - COZLOVÁ, Klára. Znásilnění v seniorském věku. In: Kristýna, CIPROVÁ. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010, s. 45-46. ISBN 978-80-86520-31-5.

Zdravotně postižení – oběti znásilnění

Zdravotně postižení se stávají obětmi znásilnění často pro svou snadnější dostupnost, nemožnost se bránit, neporozumění situaci a nebezpečí, neznalost možností pomoci a důvěřivost.¹⁰² Podle Scanlana¹⁰³ mají například neslyšící děti daleko méně možností získat informace týkající se sexuality. Nemohou se náhodně učit, jsou odkázáni na informace od rodičů a ze školy. Většina těchto dětí nezná znaky spojené se sexualitou a neumí rozlišit vhodné dotyky od nevhodných.

Zvlášť zranitelné oběti TČ

Institut zvlášť zranitelné oběti byl zaveden spolu s přijetím zákona o obětech trestných činů v roce 2013. Jedná se o oběti, které se staly obětmi TČ, a vzhledem k jejich věku, fyzickým a mentálním předpokladům a následné psychické újmě mají nárok na zvláštní (citlivé) zacházení. Dle Zákona o obětech trestných činů jsou zvlášť zranitelné oběti (zkráceně) dítě, osoba s handicapem, oběť TČ obchodování s lidmi a oběť TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.¹⁰⁴ Od začátku roku 2017 jsou nově zvlášť zranitelné oběti i oběti vysokého věku nebo teroristického útoku. Přibližně 20 % obětí trestných činů z celkové kriminality je poškozeno zločinem závažně a je vhodné se jim více věnovat. Více informací o tématu zvlášť zranitelných obětí je rozvedeno v kapitole o Zákonu o obětech trestných činů.

1.8.1 Následky

Prožité znásilnění znamená pro téměř každou oběť citelný zásah, který ve většině případů na oběti zanechá různorodé následky. Čírtková v základu tyto následky rozděluje na bezprostřední a dlouhodobé:¹⁰⁵

- Bezprostřední jsou ty následky, které se projevují ihned po činu. Psychické trauma, vzniklé stresujícím zážitkem, je charakteristické tím, že jeho extrémně děsivá příčina přichází zvnějšku, navozuje prožitek ohrožení života, integrity a pocitu bezmoci. Běžně využívané adaptační mechanismy jedince selhávají. Typickými projevy jsou tzv. akutní reakce na stres, ke kterým dochází bezprostředně po činu nebo v následujících několika dnech. Podstatou jsou obranné a ochranné reakce, které

¹⁰² KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

¹⁰³ SULLIVAN, P. M., P. E. BROOKHOUSER, J. M. SCANLAN, J. F. KNUTSON a L. E. SCHULTE. Patterns of Physical and Sexual Abuse of Communicatively Handicapped Children. *The Annals Of Otology, Rhinology, And Laryngology*. 1991, 100(3), 188-194.

¹⁰⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti jsou individuální bytosti. *Zpravodaj BKB*. 2013, 22(1), 3-8. ISSN 1213-8282.

¹⁰⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-807-3802-134.

mobilizují rezervy jedince. Obranné reakce se dělí na aktivní (útok, útek) a pasivní (strnutí).¹⁰⁶ Tyto reakce a následky jsou často středem zájmu orgánů činných v trestním řízení, které na jejich základě (mnohdy mylně) vyvozují závěry. Může se například vyskytovat smírné chování oběti k pachateli (běžné v případech mučivého znásilnění či předchozího vztahu s pachatelem), které pramení ze strachu o život, kdyby se pachatel chtěl zbavit nepohodlného svědka, nemění se ale negativní pocity oběti vůči pachateli. V případě přepadení neznámou osobou může oběť reagovat rychlým odchodem z místa činu nebo naopak strnutím a bezcílným zůstáváním na místě činu.¹⁰⁷ Dalšími projevy mohou být dezorientace, labilita, úzkosti či poruchy spánku.¹⁰⁸ Později mohou oběti popírat, že ke znásilnění došlo, opakovaně analyzovat proběhlou událost a hledat její smysl. K těmto reakcím dochází v minutách až hodinách po činu a trvají maximálně několik dnů.

- Dlouhodobým následkem může být například změna postoje k vlastnímu tělu i posttraumatická stresová porucha, která se vyvine u 55 – 80 % obětí znásilnění.¹⁰⁹ Jedná se o opožděnou reakci na stres, která se rozvíjí v období týdnů až měsíců po znásilnění. Dle Čírtkové je možné jejímu rozvoji předejít
 - „správnou a včasnou podporou v pracovním a privátním okolí,
 - eliminováním rizik druhotného poškození oběti necitlivým přístupem k ní,
 - včasnou odbornou intervencí v případech, kdy ji oběť zjevně potřebuje.“¹¹⁰

Příznaky posttraumatické stresové poruchy jsou úzkosti, deprese, podráždění a poruchy spánku, může docházet až ke stranění se společností, izolaci a upuštění od dřívějších aktivit. Trvání těchto příznaků musí překonat 1 měsíc.¹¹¹ V případech znásilnění se formě posttraumatické stresové poruchy říká rape trauma, v překladu trauma ze znásilnění, které je postižením dlouhotrvajícím, někdy až trvalým. Oběti mohou trpět tzv. flashbaky neboli znovuprožíváním a znovuvybavováním si traumatu.¹¹²

¹⁰⁶ LUCKÁ, Yvonne a Lubomír KOBRLE. Srážka s překážkou. In: Daniela VODÁČKOVÁ a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

¹⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti znásilnění. *Kriminalistika*. 2002, 10(3), 198. ISSN 1210-9150.

¹⁰⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-807-3802-134.

¹⁰⁹ ŠEJBALOVÁ, Petra. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, 18(2), 56. ISSN 1212-9607.

¹¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 114. ISBN 978-807-3802-134.

¹¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-807-3802-134.

¹¹² PTÁČEK, Radek, Ludmila ČÍRTKOVÁ a Ilja ŽUKOV. Rape traumata – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, 10(6), 268-271. Dostupné z <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>.

Prožívání rape traumatu má tři fáze:¹¹³

- Akutní – Tato fáze trvá dny až týdny po znásilnění, projevují se změny aktivity, otupělost, oslabení schopnosti vnímání, prožívání a paměti, neovladatelný třes, obsedantně hygienické chování, citová zmatenost nebo přecitlivělost na chování druhých osob. *„Po skončení činu přechází oběť většinou do šokové fáze, která může znamenat buď silné emoční reakce, nebo naprostou netečnost, příp. zmatenost. Tato fáze trvá 24 hodin až několik dní. Ze šoku přechází oběť po čase do stavu odmítnutí, během něhož si pokouší dokázat, že znásilnění nezměnilo, ani vážně nepoškodilo její život. Tento stav obvykle trvá od několika dní do několika týdnů. Fáze deprese přichází, když se vztek rezultující ze znásilnění obrátí dovnitř. To se může projevit sebedestruktivním chováním, které má v pozadí ztrátu smyslu vlastní hodnoty, poruchami příjmu potravy nebo sexuálními problémy. Některé osobnostní typy reagují stažením se, uzavřeností a vyhýbáním se sociálním kontaktům, což může dosáhnout až fobických rozměrů.“*¹¹⁴ Při nezvládnání posttraumatického stavu, nesvěření se nikomu, se mohou u oběti projevovat až suicidální tendence.
- Povrchní adaptace – Další fáze nastává individuálně po dnech až týdnech po znásilnění, velký vliv na nástup této fáze má charakteristika oběti před traumatem a sociální a odborná podpora po traumatu. Oběti se začínají navracet do života, zdá se, že jsou vyrovnány, ale mnohdy nadále prožívají nepříjemné pocity, úzkost, vnitřní neklid, pocit bezmoci, strachu, depresivní nálady, trpí poruchami spánku a náhlými změnami nálad. Často oběti nejsou schopny obnovit svůj sexuální život, protože se jim během sexu navracejí flashbacky ze znásilnění. Mohou se ale naopak vyskytovat případy hypersexuality, jimiž se oběť snaží navrátit vládu nad svým sexuálním životem. Dále se mohou objevit fobie z množství lidí, ze samoty či z mužů nebo ze specifických znaků (zápach alkoholu, plnovous...).
- Renormalizace – Doba, za kterou dojde ke smíření s traumatem, je velice individuální. V této fázi mizí většina negativních symptomů a pocitů, oběť se vrací do běžného života.

„Psychické trauma vzniká působením jednoho extrémně stresujícího zážitku nebo dlouhotrvající stresové situace, které mají dle ICD 10 následující charakteristiky: příčina je pro jedince vnější, je extrémně děsivá, znamená bezprostřední ohrožení života nebo tělesné

¹¹³ PTÁČEK, Radek, Ludmila ČÍRTKOVÁ a Ilja ŽUKOV. Rape traumata – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, 10(6), 268-271. Dostupné z <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>.

¹¹⁴ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011, s. 69. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.

*integrity a vytváří v jedinci pocit bezmocnosti. Podstatou traumatu je zničení psychických a biologických adaptačních mechanismů jedince. K tomu dochází tehdy, když vnitřní i vnější zdroje již nejsou schopny vyrovnat se s ohrožením. Není-li možný útok ani útek, dochází k dezorganizaci jednotlivých komponent psychické činnosti. Ta má tendenci přetrvávat dlouho po skončení stavu skutečného ohrožení. Kognitivní schémata pro extrémní situace nejsou k dispozici z důvodu nadměrného fyziologického rozrušení. Traumatické události tak vyvolávají hluboké a trvalé změny v oblasti fyziologické, emoční i kognitivní.*¹¹⁵

Větší trauma je možno vyzorovat u obětí vztahového znásilnění. Toto trauma může být ovlivněno nedůvěrou okolí a nedostatkem sociální podpory.

Typickou součástí posttraumatické stresové poruchy je somatizace. Neodžité emoce, které jsou posilovány dlouhodobým tělesným napětím, se mohou projevat jako tělesné obtíže. Často se vyskytují bolesti nohou, zad, hlavy, dysfunkce zažívacích cest, potíže s dechem či gynekologické obtíže.¹¹⁶ Posttraumatická stresová porucha je posuzována jako těžká újma na zdraví. Je proto velmi žádoucí, aby se soudy zajímaly i o psychické následky znásilnění, které mohou být trýznivější a trvalejší, než následky fyzické.

Dále je možno se setkat s psychickými následky znásilnění, mezi které patří sebeobviňování oběti, jež může podpořit i mýtus, že si oběť za své znásilnění mohla sama, (například nošením vyzývavého oblečení či požitím alkoholu) či víra ve spravedlivý svět, kde se zlé věci dějí jen těm, kdo si je zaslouží. Důležitá je v tomto ohledu reakce okolí oběti. Ženy, které pocítují vinu za to, že byly znásilněny, vykazují vyšší míru depresí, distresu, nižší sebehodnocení a déle se s celou situací vyrovnávají.¹¹⁷ Jiným možným následkem je escape syndrom neboli syndrom vyhýbání se, který popisuje stav, kdy oběť svému okolí tvrdí, že se se znásilněním a jeho následky již vyrovnala, ovšem oběť pouze změnila své návyky – nevychází večer ven, nechodí na schůzky, sociálně se izoluje.¹¹⁸ „*V praxi se u obětí znásilnění můžeme setkat i s výjimečnými či atypickými reakcemi, např. s omlouváním pachatele. (...) Pocit pošpinění a znehodnocení sama sebe, který je následkem znásilnění, může oběť překonat i tím, že z pachatele učiní vcelku dobrého člověka, který jen vybočil či selhal a může být zachráněn možná právě obětí. Takové introjekce a fantazie o záchraně pachatele však obvykle*

¹¹⁵ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011, s. 73. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss Ph.D.

¹¹⁶ LUCKÁ, Yvonne a Lubomír KOBRLÉ. Srážka s překážkou. In: Daniela VODÁČKOVÁ a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

¹¹⁷ BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišenská, Ph.D.

¹¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

narazí, neboť se střetnou s krutou realitou. Pachatel nemívá zájem o smíření s obětí a pokusy o odčinění formou projevení účinné lítosti u něj obvykle selhávají.“¹¹⁹

Fyzické následky

Nejčastějšími fyzickými následky po znásilnění jsou „lehčí poranění typu krevního výronu, škrábance, stopy po škracení, tržné rány v oblasti hlavy, krku, paží a nohou. Při těžším boji však dochází i k naraženinám, odřeninám a řezným ranám, někdy i k otřesu mozku a zlomeninám (...) Asi 40 % zraněných žen je poraněno v oblasti pohlavních orgánů, ale celkově je v oblasti genitálií poraněno méně než 10 % žen. Vedle deflorace dochází k odřeninám poševní sliznice, ke krvácení v oblasti poševního vchodu a natržení hráze. Kromě toho může být ve výjimečných případech následkem těhotenství, pohlavní nemoc, plísňová infekce nebo AIDS.“¹²⁰ Nechtěné těhotenství může způsobit další riziko a potíže, jedná-li se o znásilnění v zemi, kde je potrat nelegální, a žena, pokud si dítě nechce nechat, musí riskovat své zdraví při podstoupení ne vždy odborně prováděného nelegálního potratu. Dalšími fyzickými následky mohou být např. chronické bolesti (zad, tváře), migrény, gastrointestinální potíže, poruchy příjmu potravy, vaginismus a další.¹²¹ „Existujícími fatálními následky jsou úmrtí na AIDS, smrt oběti při znásilnění, úmrtí na následky znásilnění nebo následná vražda ze cti.“¹²² Nezřídka se u oběti mohou vyskytovat suicidální tendence.

Kvašová uvádí výstupy týkající se zranění obětí po znásilnění ze vzorku 489 případů znásilnění oznámených policii:¹²³

Rozsah zranění	% obětí
Zranění vyžadující hospitalizaci	1
Zranění vyžadující léčbu, nikoli hospitalizaci	4
Zranění nevyžadující léčbu	27
Žádné zranění	66
Jiné	1

Tabulka 3 - Rozsah zranění

Není možné opomenout ani následky v podobě pracovní neschopnosti, ztráty příjmů, sociálních kontaktů apod.

¹¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Krizová intervence po znásilnění. *Psychiatrie pro praxi*. 2015, 16(2), s. 68. Dostupné také z: http://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-201502-0008_Krizova_intervence_po_znasilneni.php

¹²⁰ GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 97. ISBN 80-202-0512-8.

¹²¹ KUTÁLKOVÁ, Petra a Eubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

¹²² CHOMOVÁ, Zuzana. Co je sexuální násilí?: Úvod do tématu. In: Petra KUTÁLKOVÁ a Eubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?*. Praha: In IUSTITIA, 2014, s. 27. ISBN 978-80-260-5793-2.

¹²³ KVÁŠOVÁ, Barbora. Znásilnění a jeho latence: Informace ze zahraničních průzkumů. *Zpravodaj BKB*. 2008, 17(2), s. 16. ISSN 1213-8282.

Krulová uvádí výsledky výzkumu, v němž „*Negativní následky vynuceného sexuálního styku uvedla více než třetina viktimizovaných žen (37,5 %). Nejčastěji viktimizované ženy trpěly negativními psychickými následky (72 %). Více než polovina žen s negativními následky znásilnění uvedla následky partnerského charakteru (57 % žen), o následcích v sexuální oblasti referovalo 38 % žen a o jiných následcích 7 % žen. Trvalé následky byly zjištěny u více než třetiny žen (33 %).*“¹²⁴ Jmenuje i rozdíly žen znásilněných oproti neznásilněným. Ženy znásilněné začínají svůj sexuální život v dřívějším věku, mají vyšší počty sexuálních partnerů, častěji provozují náhodný sex, vyskytují se u nich více sexuální poruchy a často nejsou spokojené se svým pohlavním životem. Dále uvádí, že znásilněné ženy se vdávají v mladším věku, jsou více nevěrné, více se rozvádí a uzavírají další manželství, častěji absolvují umělé potraty, náhodné sexuální styky považují za přirozené a v postojích k sexu jsou liberálnější. 16 % těchto znásilněných žen bylo pohlavně zneužito v dětství.¹²⁵

Reviktimizace

Jedním z následků znásilnění se může stát i reviktimizace oběti. Jedná se o stav, kdy se oběť TČ stane obětí znovu. „*Zajímavé je, že problematika reviktimizace je spíše pravidlem než výjimkou a časový úsek mezi první a druhou viktimizací zpravidla nepřesáhne půl roku až jeden rok. První a druhá viktimizace nemusí, ale mohou pocházet ze stejných druhů trestných činů.*“¹²⁶ Oběť se stává tzv. predestinovanou obětí, která přitahuje pozornost pachatele pro své nespecifické vlastnosti. Čírtková¹²⁷ užívá pojem Kariéra oběti. Oběť se stala zranitelnou díky prvotní viktimizaci, vysílá signály slabosti, nejistoty, vnímá bezmocnost a následně vytváří pasivní a submisivní vzorce chování, které jsou pro ni rizikové. Často se oběť stává obětí znovu dříve, než se stihne vyrovnat s následky prvního napadení. Mizerová ve svém výzkumu z roku 2012 zjistila, že s předchozím znásilněním má zkušenost celkem 20,7 % obětí znásilnění z jejího výzkumu.¹²⁸ Kilpatrick uvádí tříletý výzkum Národního centra pro oběti v USA, z něhož na počátku 90. let vyplynulo, že obětí znásilnění se ve svém životě stalo 13 % žen (tento počet v době výzkumu odpovídal asi 12 milionům žen). Z nich 56 % bylo znásilněno

¹²⁴ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011, S. 168. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.

¹²⁵ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.

¹²⁶ PATOLÁNOVÁ, Petra. *Sexuálně motivované trestné činy se zaměřením na trestný čin znásilnění*. Plzeň, 2014, s. 71-72. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Eduard Wipplinger.

¹²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

¹²⁸ MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.

jednou, 39 % dvakrát a 5 % z nich si nebylo jisto, kolikrát v životě byly znásilněny.¹²⁹ Ve výzkumu z roku 1993 v ČR celkem 11,6 % žen mělo zkušenost s vynuceným sexuálním stykem, v roce 1998 stouplо toto číslo na 13,5 %. Opakovanou zkušenost se znásilněním uvedlo 3,4 % žen.¹³⁰ Z jiných výzkumů vyplývá, že přibližně 1/3 sexuálních pracovnic se stala obětí znásilnění ať již v rodině nebo při výkonu povolání.¹³¹

Oběť znásilnění z ledna 2015 na Stanfordské univerzitě sepsala velmi otevřený dopis ohledně svého znásilnění. Popisuje v něm jak samotné znásilnění, tak průběh vyšetřování, a hlavně se obrací na pachatele a věnuje se kritice jeho obhajoby, popisuje své následky a sekundární viktimizaci. Tento případ byl v USA velmi medializován zejména z důvodu nízkého trestu pro pachatele. Dopis velmi dobře a výstižně popisuje stav oběti po znásilnění a autorka práce ho považuje za hodný přečtení. Z tohoto důvodu je dopis v originálním znění přiložen v příloze č. 1.

Specifika znásilnění dospívajících:

Dospívající, kteří mají zážitek znásilnění, si často nejsou ochotni připustit své emoční zranění. Mezi problémy znásilněných dospívajících je možné zařadit nedůvěru ve vlastní schopnost ovládat okolí po prožití úplné bezmocnosti, problémy s důvěrou v ostatní lidi, potíže ve vyvíjející se sexuální identitě dospívajících a vnímání role sexu v jejich dalším životě. Adolescenti jsou svou povahou narcističtí a egocentričtí, jsou proto zranitelnější vůči sebeobviňování. U dospívajících je velmi důležité rodinné zázemí a následná práce s celým rodinným systémem. Podporu může potřebovat i rodina oběti, která se může začít obviňovat, že své dítě lépe neohlídala. Při práci s dospívajícím je potřeba uvědomovat si specifika jeho vývojové fáze. Adolescent může projevit potřebu návratu do terapie s časovým odstupem v dalším vývojovém období a trauma překonat později.¹³²

¹²⁹ KILPATRICK, D. G. Rape and Sexual Assault. *National Violence Against Women Prevention Research Center: Medical University of South Carolina*. 2000. Dostupné také z: <https://mainweb-v.musc.edu/vawprevention/research/sa.shtml>

¹³⁰ WEISS, Petr a Tatiana KRULOVÁ. Psychické následky traumatizace obětí sexuální agrese. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 101-114. ISBN 978-807-3451-615.

¹³¹ KUTÁLKOVÁ, Petra a Lubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

¹³² KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.

Specifika znásilnění mužů:

Sexuální násilí na mužích, na rozdíl od násilí na ženách či dětech, zůstává víceméně skrytým, neprobíraným jevem. Obětí sexuálního násilí se stávají nejvíce mladí muži a adolescenti, přičemž v tomto případě bývá pachatel neznámý nebo nadřazená osoba (učitel, vychovatel apod.). Dle výzkumů mohou mít pro mužskou oběť znásilnění následky závažnější formu a průběh, než je tomu u žen. Tradiční pojetí mužské role naprosto vylučuje možnost dominantního muže stát se obětí sexuálního násilí, proto je pro muže obtížné přiznat své znásilnění a připustit si emoční zranění. Muži znásilnění spíše neoznamují například z důvodu obav, že jim neuvěří okolí (které má mnohdy problém přijmout, že se muž nedokázal ubránit), kvůli nedostatku dostupné pomoci, obavy z reakcí okolí (například rodiny či policie) a pro pochybnosti o vlastní sexuální orientaci. Důsledkem častého vytěšňování nakonec mohou být psychické problémy vedoucí až k posttraumatické stresové poruše. Projevy rape traumatu odpovídají projevům u znásilněných žen, muži mohou mít více sklony k násilnému chování, sebepoškozování a užívání návykových látek. Větší psychické následky jsou u mužů pozorovány po znásilnění mužem.¹³³

1.8.2 Viktimizace

Jak již bylo uvedeno výše, viktimizace je proces, ve kterém se potenciální oběť stává obětí skutečnou. Viktimizaci je možno dělit na primární, sekundární a terciární.

Primární viktimizace

Primární viktimizací se rozumí újma vzniklá přímo TČ. Její možné projevy jsou popsány v ostatních kapitolách.

Sekundární viktimizace

Tento typ viktimizace zahrnuje „*veškeré vedlejší negativní důsledky spáchaného trestného činu, které nastaly až po jeho ukončení*“.¹³⁴ Často se jí dopouštějí orgány činné v trestním řízení v kontaktu s obětí. Sekundární viktimizace bývá charakterizována jako „*chybná reakce společnosti, institucí a lidí z neformálního okolí i z míst oficiální kontroly na primární viktimizaci*“.¹³⁵ Může se jednat o očerňování (minulost oběti), obviňování (může si za to sama), nerespektování soukromí,

¹³³ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.

¹³⁴ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 174-175. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-40042-92.

¹³⁵ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 196. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-40042-92.

poškození dobrého jména oběti, nedůvěru, poučování o tom, jak se oběť měla bránit, nevhodný přístup lékaře, nedostatečné poučení o právech, nedostatek empatie, lhostejnost apod.

Příčiny sekundární viktimizace je možné rozdělit na:

- Strukturální, které vyplývají z formálních předpisů, jako příklad lze uvést setkání oběti a pachatele u soudu.
- Sociálně psychologické, které vyplývají z mýtů o znásilnění, přijímání iluze dobrého světa a přesvědčení, že se nic neděje bez příčiny.
- Individuální, vycházející z postojů jednotlivců v kontaktu s obětí (fascinace TČ).¹³⁶

Oběti mohou zažívat tzv. druhotné rány, které jsou mnohdy nejvíce zraňující. Jedná se o pocit nespravedlnosti, nedůstojnosti, pocit izolace nebo osamění.¹³⁷ Obava z viktimizace je nejčastějším důvodem neoznámení TČ znásilnění a vyhledání organizací pomáhajících obětem. Ze studie zkoumající způsob policejního výslechu obětí v závislosti na typu znásilnění vyplývá, že je na oběť apriori pohlíženo negativně a pachatel je podvědomě zvýhodňován v případech znásilnění v bytě jednoho ze zúčastněných. Vyskytují se i dotazy typu „Co jste čekala, když jste s ním šla?“ nebo „Proč se oblékáte vyzývavě?“¹³⁸

Z výzkumu BKB z let 2001 a 2002 vyplývá, že za původce sekundární viktimizace oběti znásilnění v 70 % uvedly znalce a psychology, kteří vyšetřovali jejich věrohodnost, 30 % označilo za původce orgány činné v trestním řízení a 20 % obětí zmínilo sekundární viktimizaci ze strany rodiny nebo známých. U první skupiny byly uváděny důvody jako nevysvětlení procedury vyšetření, malý zájem o osobu oběti či používání údajů o oběti a její rodině, které by mohly být zneužity. U orgánů činných v trestním řízení si oběti stěžovaly na kladení nepříjemných otázek ohledně sexuálního života, tendence rozmluvit oběti podání trestního oznámení, výslechy probíhaly v nevhodném prostředí. Ze strany svých blízkých oběti měly dojem, že jsou obviňovány z naivity a lehkovážnosti, rodina s nimi přestala komunikovat nebo byla situace dramatizována a měla negativní vliv na další život.¹³⁹

¹³⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4720-142.

¹³⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4720-142.

¹³⁸ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

¹³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4720-142.

Čírtková uvádí výsledky sondy ze SRN¹⁴⁰, která se věnovala bagatelizaci újmy oběti zdravotníky:

- 95 % respondentů se po své zkušenosti domnívalo, že zdravotníci nemají informace o traumatizaci, dopadu TČ na oběť.
- 85 % z nich zmínilo, že jsou lékaři při ošetřování v konfliktu se svým svědomím, který řeší ve prospěch zdravotních pojišťoven.
- 84 % uvedlo, že se lékař nezajímá o další osud oběti.
- 56 % v souvislosti s lékaři zmínilo profesní cynismus.

Kromě již popsaných příčin sekundární viktimizace může být pro oběť velmi náročná i rekognice, kdy v rámci vyšetřování oběť znovu spatří pachatele, či samotná účast u soudu. Někteří autoři uvádějí, že pro oběť může být náročné znovu prožívat události před soudem, v dlouhodobé perspektivě se ale může jednat z terapeutického hlediska o přínos. Pokud u soudu oběť zažije akceptaci a respekt, je možné, v ideálním případě, obnovit iluzi kontroly a sebeurčování.¹⁴¹ Zákon o obětech trestných činů v roce 2013 velmi rozšířil práva obětí a snaží se jejich využíváním předcházet sekundární viktimizaci.

K prevenci sekundární viktimizace uvádí Čírtková, že jí lze docílit „pomocí vhodných školení, ale také zaváděním patřičných vnitřních předpisů. Specifickou situaci obětí zejména citlivých deliktů sexuálního násilí by měly ošetřovat normy či předpisy, které by konkretizovaly postup policie, soudů, ale i znalců při zacházení s osobami poškozenými sexuálním útokem. Tvorba takovýchto procedur a odpovídajících manuálů se jeví jako nezbytná. Druhým krokem jsou pak školení a výcviky profesí, které v době po činu přicházejí do kontaktu s oběťmi kriminality a zvláště pak sexuálního násilí.“¹⁴² Jak již bylo zmíněno, zaváděním předpisů proti sekundární viktimizaci situaci obětí v mnohém zlepšil Zákon o obětech trestných činů.

Terciární viktimizace

Terciární viktimizace je stav, kdy se oběť nedokáže vyrovnat s újmou, ač již objektivně došlo k nápravě (odsouzení pachatele apod.). Její příčina často vyplývá z osobnostních charakteristik oběti. V souvislosti s ní dochází k přesahu TČ do širokého okruhu původně

¹⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

¹⁴¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

¹⁴² ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 22. ISBN 978-802-4720-142.

nezúčastněných osob.¹⁴³ Mění se život oběti, která například není schopná navázat vztah či pokračovat v zaměstnání. Závažnost této viktimizace neodpovídá formě či intenzitě násilí, rozhodující je narušení intimní sféry a vnitřního světa oběti.¹⁴⁴ Do terciární viktimizace je možné zahrnout i pozdější fáze rape traumatu.

1.8.3 Pomoc oběti

Každý člověk disponuje vrozenými obrannými mechanismy a schopností vědomě řešit náročné životní situace svépomocí či s využitím pomoci rodiny a blízkých osob. Pokud tyto mechanismy nestačí, je třeba vyhledat odbornou pomoc – krizovou intervenci, terapii apod. Oběti znásilnění potřebují důvěrný a bezpečný prostor pro sdílení svých traumatických zkušeností a následných problémů.

Pomoc obětem TČ znásilnění lze rozdělit na laickou, psychologickou, sociální a právní.¹⁴⁵

Laická pomoc¹⁴⁶ je zejména pomoc nejbližšího okolí oběti. Blízcí často tápou, nejsou si jisti jak s obětí komunikovat, a jejich strategie mohou být různé od naprostého ignorování faktu, že byla oběť znásilněna, až po nadměrné nabízení nevyžádané pomoci. Je vhodné myslet na to, že by i blízcí oběti mohli potřebovat pomoc. Pro lepší vyrovnání se oběti se zážitkem znásilnění by rodina a přátelé měli pomoci oběti především:

- zbavit se pocitu viny – vyslechnout oběť, logickými argumenty vyvrátit možné obviňování sebe sama, nebagatelizovat argumenty oběti
- uvědomit si, že jakékoliv psychické následky oběti jsou běžnou reakcí na prožité trauma a tedy že s obětí není nic v nepořádku
- vyhledat pomoc psychologa, pokud psychické potíže přetrvávají delší dobu
- obnovit „iluzi bezpečí“¹⁴⁷ – v opačném případě hrozí izolace oběti a strach z vnějšího světa
- zbavit se negativních emocí – nechat oběť vykřičet, vyplakat

¹⁴³ HERETÍK, Anton. *Forenzná psychologie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, 2004. ISBN 80-10-00341-7.

¹⁴⁴ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

¹⁴⁵ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

¹⁴⁶ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

¹⁴⁷ Iluze bezpečí nebo iluze dobrého světa znamená, že oběť necítí, že je svět zlé místo, kde se odehrávají nepřehledné, nepředvídatelné a nespravedlivé události a je schopna důvěřovat druhým lidem, neprožívá pocity strachu.

- obnovit „iluzi kontroly“¹⁴⁸ – poskytnout oběti bezpečné útočiště a podporu v různých aktivitách
- vyřešit konkrétní problémy - například doprovodit na policii

Psychologická pomoc¹⁴⁹

Psychologická první pomoc by měla být ideálně poskytována ihned na místě přivolaným psychologem, nebo je vhodné začít terapii akutního traumatu po dvou dnech od činu. Záměrem je pomoci oběti s překonáním šoku z prožitého znásilnění a stabilizovat se. Důležitou roli hrají:

- informace – kam se obrátit, jaké následky může oběť očekávat, jak probíhá trestní řízení
- intervence – pomoci zvládnout stres, nastartovat vnitřní procesy zpracování traumatu, být empatický, nespěchat, nelhat oběti; psycholog může poradit způsoby, jak se distancovat od opětovného prožívání situace při líčení průběhu znásilnění u výsledku a podobně; jak se zklidňovat a další
- identifikace rizikových osob – vytipování obětí, u nichž hrozí vyšší pravděpodobnost rozvoje posttraumatické stresové poruchy a dalších obtíží. Těmito znaky je možná reviktimizace, velmi silná prvotní emocionální reakce, věk oběti či nedostatek zdrojů podpory. Vytipovaným rizikovým obětem je pak možno poskytovat nadstandardní služby.

Ohledně psychoterapie Foy zmiňuje, že „psychoterapie stojí na přesvědčení, že oběť násilí nenese vinu za to, co se stalo, že neexistuje omluva pro násilné porušení jejích přirozených hranic a integrity, že její pocity jsou přiměřené a pochopitelné. V traumatické situaci neměla na výběr, nemůže za ni být tedy zodpovědná.“¹⁵⁰ Klient/ka musí porozumět svým potížím a přijmout je jako normální reakci na prožité trauma. Důležité je vyvarovat se retraumatizaci. V následné terapii je možné využít podpůrných skupin. Dle Vizinové a Preisse je třeba v terapii traumatu dodržet dva základní principy a to, že terapeut chrání a nevyužívá, je spolehlivý, a že prostředí, kde probíhá terapie, podporuje sebepřijetí, sebevědomí a nezávislost klienta.¹⁵¹ Některé organizace jsou schopné zajistit určitý počet setkání oběti s terapeutem zdarma.

¹⁴⁸ Iluze kontroly je stav, kdy je člověk jistý jak z vnějšku, že mu nehrozí nebezpečí, tak vnitřně, že má možnost ve svém životě sám nějak rozhodovat, jednat a ovlivňovat jeho směřování.

¹⁴⁹ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

¹⁵⁰ KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011, s. 87. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss Ph.D.

¹⁵¹ VIZINOVÁ, Daniela a Marek PREISS. *Psychické trauma a jeho terapie (PTSD): psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-284-X.

Z mnoha možných přístupů k léčbě rape traumatu lze uvést účinnou terapeutickou strategii „od oběti k survivorovi (přeživšímu)“. Podstatou této terapie je změna náhledu oběti na situaci. Mění se její vnímání pozice z oběti, která je slabá, na přeživšího, který je silný, situaci zvládl a přežil.¹⁵²

Krizová intervence

Hranice mezi krizovou intervencí a psychoterapií může být nejasná. Rozdíl lze najít v kladených cílech, odlišném časovém rámci (1 – 3 setkání s klientem v rámci krizové intervence), ponoření do hloubky problému i typu klientely.¹⁵³ Krizová intervence může probíhat jak v osobním kontaktu s klientem, tak telefonicky.

*„Krizovou situaci v životě jedince nebo rodiny můžeme vnímat jako část tělesa, jehož masiv pluje z velké části ve vodě. Tento masiv je tvořen kořeny a historií. Krizový pracovník bude nejvíce v kontaktu s tou částí, která je vidět nad hladinou. Měl by mít povědomí i o části plující pod vodou, měl by se také na její jednotlivé části umět cíleně zeptat, bude-li to účelné, ale měl by především pracovat s tím, co je v dané chvíli akutní, nejzřetelnější, nejpotřebnější a nejviditelnější.“*¹⁵⁴ V krizi vycházející z náhlého traumatizujícího stresoru se klienti mohou cítit zdrceni a ochromeni. Krizovou intervencí je poskytována podpora, která pomáhá klientovi překonat fázi šoku a další stádia. Jedná se o pomoc v situacích, které jsou pro klienty povětšinou nové, a proto na ně nemají vytvořený rámec chování, jako například znásilnění.¹⁵⁵

V počáteční fázi krizové intervence je třeba zajistit klientovi pocit bezpečí, nebrzdit jeho emoční projevy, naopak je zrcadlit a potvrzovat. Vhodné je klienta utvrzovat v tom, že má na svou reakci právo a že tato reakce je „normální“. Klienta je třeba udržovat v realitě a orientaci v ní. Má-li problém udržovat rovnováhu, je dobré nabízet jednoduché prostředky pro zvýšení groundingu (uzemnění) – sed na zem, opření se o zeď, v případě zájmu ze strany klienta je možné uklidňovat prostřednictvím fyzického kontaktu, ovšem pouze do té míry, kterou je pracovník ochoten poskytnout. Vhodné je pro zklidnění využít soustředění se na dech a dýchání do břicha. Pro potvrzení základní identity je možné se ptát na informace jako je jméno, původ, zda klient ví, co se přihodilo, apod. Pomáhá přenašení pozornosti na tělesné pocity (Bolí vás něco?) a podpora orientace v okolí (Na stole je čaj. Zde je koupelna.), pomocí které se zvyšuje usazení klienta v realitě a lze navázat adekvátnější kontakt. Důležité je představení pracovníka a jeho role, případně zařízení, kde se klient nachází. Následně je

¹⁵² ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4720-142.

¹⁵³ VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

¹⁵⁴ VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 64. ISBN 978-80-262-0212-7.

¹⁵⁵ VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

nabízeno nerušené místo k hovoru, kde by si klient měl zvolit místo, kam usedne (nevhodné je sezení zády ke dveřím, které podporuje úzkost). Dobré je uvést, že je klient na správném místě, zaměřeném na podobné případy, a je pro něj vyhrazen potřebný čas. Klientovi by se mělo vysvětlovat, co se v okolí děje a ideálně se vyhnout hlučným a rychlým pohybům. Velmi důležité je si uvědomit, že klient reaguje na neverbální projevy pracovníka, proto je třeba pracovat s vlastním napětím. V rozhovoru je dobré se ptát na to, co klient potřebuje a zda je někdo další ohrožen.¹⁵⁶

Na krizového intervenanta jsou kladeny vysoké nároky. Musí mít dobrou znalost problematiky, specifické dovednosti, znát svá zranitelná místa a umět s nimi zacházet. Pracovník nesmí klienta zahltit vlastní emoční reakcí. V případě projevu vlastních pocitů (slzy v očích) je vhodné tyto reflektovat. Pracovník se musí snažit být si vědom svých „slepých skvrn“ – jedná se o témata, situace, které má spojeny se svými životními zkušenostmi a zážitky, při kterých bylo třeba překonávat vážné překážky, a jsou propojeny s nedostatečně zpracovanými nepříjemnými pocity. Tyto situace již nemusí být uvědomované, ovšem může docházet k neadekvátním reakcím na clientské problémy v návaznosti na dřívější osobní prožitek pracovníka. Pracovník v tuto chvíli nevystupuje neutrálně. Jako příklad lze uvést případ z knihy *Krizová intervence – „Pracovník krizového centra hovoří s toutéž mladou ženou. Když se začne rozpomínat na své zkušenosti s bitím v dětství, pracovník se rozčílí na její rodiče a začne nepřiměřeně komentovat jejich výchovu nebo začne na klientku „tlačit“, aby si to s otcem už konečně vyřikala. (...) společným jmenovatelem je vlastní nezpracovaná zkušenost krizového pracovníka s týrajícím chováním jeho otce v dětství.“*¹⁵⁷ Tyto situace mohou nastat i v rámci komunikace s obětí násilného například ve vztahu k pachateli, orgánům činným v trestním řízení či okolí obětí. Pracovníci, kteří se věnují traumatizovaným klientům, jsou zvláště ohroženi syndromem vyhoření či traumatizací, proto je třeba myslet na péči o sebe sama. Vhodnou pomocí je i průběžné vzdělávání a využívání dobré supervize.¹⁵⁸

Spoluprací s krizovým interventem (dle obecných zásad krizové intervence), který působí v součinnosti s Policií ČR, je oběť podporována ve vlastní kompetenci řešit svůj stav se zapojením vlastních sil a schopností a využitím potenciálu přirozených vztahů. Spolupráce s interventem nenahrazuje terapeutickou práci s obětí a není možné, aby oběť spolupracovala s krizovým interventem dlouhodobě.

¹⁵⁶ LUCKÁ, Yvonne a Lubomír KOBRLE. Srážka s překážkou. In: Daniela VODÁČKOVÁ a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

¹⁵⁷ VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 48. ISBN 978-80-262-0212-7.

¹⁵⁸ LUCKÁ, Yvonne a Lubomír KOBRLE. Srážka s překážkou. In: Daniela VODÁČKOVÁ a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

Pro znásilněné ženy fungovala v ČR organizace Élektra, z. s., která nyní své služby neprovozuje, další pomáhající organizace jsou zaměřeny na pomoc obětem více trestných činů (Persefona, z.s., BKB, Člověk v tísni...). Odlišnější možnosti podpory nabízí svépomocné skupiny, například pražská SASA.¹⁵⁹ Organizace Persefona na svých stránkách uvádí rady pro oběti ohledně postupu po znásilnění.¹⁶⁰ Věnuje se jak situaci, kdy ke znásilnění došlo, tak možnosti, že se oběť rozhodne nahlásit sexuální zneužití s delším časovým odstupem po znásilnění. Tyto rady jsou uvedeny v příloze č. 2.

Sociální pomoc¹⁶¹

Účelem sociální pomoci je zlepšení sociální situace oběti. V mnoha zemích je standardem například přítomnost sociálního pracovníka, který se oběti věnuje, na služebnách policie, či jeho blízká spolupráce. V ČR tato praxe zatím není zavedena, mnohdy již při oznamování TČ dochází k sekundární viktimizaci obětí, situace obětí se ale celkově zlepšila po přijetí Zákona o obětech trestných činů (více v kapitole věnované tomuto zákonu).

Bílý kruh bezpečí v roce 2003, tedy ještě před přijetím Zákona o obětech trestných činů, provedl dotazníkové šetření, v němž odpovídalo 21 obětí spolupracujících s BKB, z nichž 4 byly oběti znásilnění. Z výzkumu vyšlo následující:¹⁶²

- 95 % respondentů se shodlo, že je ihned po činu překvapilo nevhodné jednání policie či zdravotníků.
- Pro 81 % respondentů byly největším problémem po činu bezmoc, neinformovanost a neadekvátní přístup profesionálů.
- 90 % respondentů sdělilo, že nejvíce pomoci se jim dostalo po činu od jejich rodiny.
- 76 % respondentů uvedlo, že jim nejvíce ublížil nevhodný přístup policie a referování o trestném činu v médiích.

Právní pomoc¹⁶³

Odborníci poskytující právní pomoc oběti musí být znalí jak hmotněprávních, tak procesních norem. Obětem často poskytují pomoc poradci v rámci pomáhajících organizací

¹⁵⁹ O nás. In: *Anonymní, kteří přežili sexuální útok* [online]. SASA [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <https://sasa.obetiznasilneni.cz/cz/o-nas>

¹⁶⁰ Co dělat když. In: *Persefona* [online]. 2015 [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/co-delat-kdyz-sexualni-nasili>

¹⁶¹ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

¹⁶² ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4720-142.

¹⁶³ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

jako je Bílý kruh bezpečí nebo Persefona. Musí dokázat hovořit jazykem klienta, navázat důvěrný vztah, srozumitelně podávat informace a často reagovat bez možné přípravy. Právní poradci by měli oběť upozornit na další možné postupy, sdělit pravdivé informace a informovat o důsledcích. Mezi důležité informace patří kromě jiného i popis průběhu trestního řízení, jednoduché vysvětlení toho, co může oběť v souvislosti s vyšetřováním TČ očekávat a jaká jsou její práva. Často u výslechu probíhá pouze formální a ústní poučení oběti a oběť, kromě toho, že si zdaleka ne vše může zapamatovat, ani nedostává informace o tom, kam se dále může obrátit. Vhodné je v případě trestných činů jako je znásilnění propojit právní a psychologickou pomoc, jako se tomu děje například ve výše uvedených organizacích.¹⁶⁴

První kontakt s obětí má velký vliv na její následnou schopnost vyrovnat se s činem. Podle prvotních reakcí se oběť může rozhodnout, zda bude nadále spolupracovat při objasňování TČ. Minimálně pro počáteční spolupráci je vhodné volit odborníky (interventky, psychologičky, policistky) stejného pohlaví, jako je oběť. V komunikaci s obětí je důležité aktivně naslouchat, být empatický, nechat ventilovat emoce a nepoužívat spojení jako „nic není tak hrozné, jak se to jeví“, „to bude dobré“ či „všechno se dá překonat“, falešně uklidňovat oběť („nikdo se to nedoví“) nebo slibovat věci, které není možné garantovat („pachatele brzy dopadnou“).¹⁶⁵ Oběti se kromě osobních setkání mohou dále obracet na téměř 40 linek důvěry provozovaných v ČR jak telefonicky, tak po internetu.

Kontakt s pomáhajícími organizacemi je pro oběť často velmi přínosný, ovšem může se paradoxně jednat i o zdroj sekundární viktimizace v případě, že oběť je připravená na probíhající vyšetřování, ví, jaké důkazy má mít k dispozici, je informovaná a podle orgánů činných v trestním řízení je „moc připravená“ a proto nedůvěryhodná.¹⁶⁶

Pro vyrovnání se oběti se znásilněním může v některých případech pomoci i spolupráce s Probační a mediační službou. PMS může poskytnout informace o právech oběti, peněžité pomoci i návazných službách pro oběti. Mají-li poškození zájem, je možné provádět mediaci s pachatelem za výslovného souhlasu obou zúčastněných. Z rozhovorů s pracovníky PMS v rámci výzkumu k této diplomové práci ovšem vyplývá, že oběti nejsou dostatečně

¹⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4720-142.

¹⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Krizová intervence po znásilnění. *Psychiatrie pro praxi*. 2015, 16(2), 67-70. Dostupné také z: http://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-201502-0008_Krizova_intervence_po_znasilneni.php

¹⁶⁶ KUTÁLKOVÁ, Petra a Ľubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

informovány o službách, které PMS nabízí, a proto se na ni samy neobrací, a že v případech znásilnění se i pouze v minimu případů využívá mediace mezi pachatelem a obětí.

Ze strany Policie ČR jsou činěny vstřícné kroky k obětem například již zmíněnou spoluprací s krizovými interventy či zřizováním speciálních výslechových místností, které jsou ovšem zatím z kapacitních důvodů dostupné pouze ve větších městech.¹⁶⁷

V rámci pomoci obětem je ještě vhodné zmínit, že zdravotnický personál je vázán mlčenlivostí (pokud se nejedná o oběť mladší 18 let). V ČR neexistuje specializované pracoviště, které by nabízelo lékařskou pomoc obětem trestných činů, proto se oběti obrací na své lékaře nebo na lékaře doporučené policií po nahlášení trestného činu.

Ideální formou pomoci by byla interdisciplinární spolupráce zainteresovaných subjektů, která je v každém případě individuální. Stále je možné se setkat s odsuzujícím pohledem ze strany státních orgánů (orgánů činných v trestním řízení) na neziskové pomáhající organizace, s jejichž úlohou nejsou zaměstnanci orgánů dostatečně srozuměni a často nevidí (a mnohdy ani nechtějí vidět) přínos jejich práce s obětí. I z tohoto důvodu může vznikat následná sekundární viktimizace obětí. Jako jeden z mála pozitivních příkladů lze uvést podpis Dohody o spolupráci mezi Obvodním ředitelstvím policie ČR Praha II a BKB, která se zaměřuje „na prohlubování znalostí a dovedností policistů při ochraně zájmů obětí trestných činů a prevenci jejich druhotného zraňování, na spolupráci s pražskou poradnou Bílého kruhu bezpečí při podpoře obětí a pozůstalých po obětech zvláště závažných TČ a na prevenci kriminality“.¹⁶⁸ Prezidentka BKB vyslovila zájem o rozšíření spolupráce do celé republiky. Následně v roce 2011 byly probírány možnosti spolupráce Městské policie Plzeň s BKB.¹⁶⁹ Z násilnění jako komplexní problém by si ovšem zasloužilo komplexní řešení se zapojením dalších zúčastněných subjektů.

Ke zlepšení situace obětí, jejich spolupráce s orgány činnými v trestním řízení a jejich práv pomohlo přijetí zákona o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb., čímž ČR splnila svůj závazek vyplývající ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU provést ochranu obětí zákonem.¹⁷⁰ Podle tohoto zákona mimo jiné mohou služby obětem poskytovat pouze služby registrované v registru vedeném Ministerstvem spravedlnosti. Psychologické, sociální

¹⁶⁷ KUTÁLKOVÁ, Petra a Lubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

¹⁶⁸ VITOUŠOVÁ, Markéta a Vlastimil ZIMA. Policisté v poradně BKB. *Zpravodaj BKB*. 2008, 17(2), s. 18. ISSN 1213-8282.

¹⁶⁹ HOFMAN, Petr. Zprávy z regionů a pracovišť: Plzeň. *Zpravodaj BKB*. 2010, 19(4). ISSN 1213-8282.

¹⁷⁰ KUTÁLKOVÁ, Petra a Lubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

poradenství a právní služby jsou zvláště zranitelným obětí, tedy i obětí znásilnění, poskytovány zdarma.

Dle Čírtkové¹⁷¹ pouze 50 % obětí stojí o potrestání pachatele, pro návrat do běžného života je pro oběť důležitější odpoutání se od TČ. Návratu oběti do běžného života nepomáhá dělat, že se nic nestalo, ani totální ochrana oběti, ale naopak uznání/respektování oběti (něco se stalo, oběť za to nemůže; přijmout fakt, že oběti nejsou svaté, ale za znásilnění nemohou), akceptování potřeb oběti a podpora při jejich zajišťování (relativní novinkou je možnost u soudu sdělit dopad trestného činu na život oběti), ochrana před zbytečným stresem a sekundární viktimizací a pomoc a podpora při odpoutávání se od viktimizace (zmocňování oběti). Pomocí těchto přístupů je možné obnovit iluzi oběti o spravedlivém světě. „Z pohledu oběti má větší váhu to, jak se s ní po viktimizaci zachází, než samotné potrestání pachatele.“¹⁷²

Oběti je pro vyrovnání se s činem doporučováno se neobviňovat, mluvit o znásilnění a jeho průběhu, vyhledat pomoc a podporu, nebýt sám, po zvážení se snažit pracovat, rozptýlit se, nebo si naopak vzít dovolenou a odjet mimo běžné podmínky, dát si čas na zotavení, nespěchat na sebe, dodržovat svůj denní režim, sepisovat si své úkoly a odměňovat se za splnění a v případě potřeby zvážit terapeutickou pomoc.¹⁷³

„Navzdory tomu, že v ČR existuje jenom jedna organizace, která se cíleně věnuje pomoci všem obětem znásilnění, s obětí sexuálního násilí se ve své praxi mohou setkat pracovníci a pracovníci většiny sociálních služeb a při všech formách jejich poskytování.“¹⁷⁴ Pro sociální pracovníky se téma sexuálního násilí jeví jako průřezové, setká se s ním téměř každý, ať již pracuje v jakékoli oblasti sociální práce, mnohdy ovšem pracovníci nejsou na kontakt s obětí sexuálního násilí připraveni. „Jitka Čechová, psycholožka a ředitelka Persefony, připomíná, že u všeho, co děláte, pamatujte na svoje hranice – jste v roli poradkyně či poradce, nikoliv zachránce. Stejně jako oběť i vy máte právo pociťovat bezmoc, nejistotu, strach, pocity viny nebo agrese. Je důležité si je uvědomit a pracovat s nimi (např. formou supervize). Nezapomínejte, že i vy potřebujete podporu. Přetížení pracovníce či pracovníka může negativně ovlivnit jak oběť, tak i celý proces poradenství a jeho výsledek.“¹⁷⁵

¹⁷¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zločin očima oběti. *Zpravodaj BKB*. 2011, 20(2), 6-9. ISSN 1213-8282.

¹⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zločin očima oběti. *Zpravodaj BKB*. 2011, 20(2), s. 8. ISSN 1213-8282.

¹⁷³ NOVÁK, Matěj. Jak se vyrovnat se znásilněním. In: *Jujutsu.cz: Pain makes believers* [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://www.jujutsu.cz/clanek/jak-se-vyrovnat-se-znasilnenim-33>

¹⁷⁴ Nezůstávejte s problémem sami: Role vybraných institucí v pomoci obětem sexuálního násilí. In: KUTÁLKOVÁ, Petra a Ľubica KUBOVÁ. *Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?*. In: IUSTITIA, 2014, s. 82. ISBN 978-80-260-5793-2.

¹⁷⁵ Nezůstávejte s problémem sami: Role vybraných institucí v pomoci obětem sexuálního násilí. In: KUTÁLKOVÁ, Petra a Ľubica KUBOVÁ. *Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?*. In: IUSTITIA, 2014, s. 83. ISBN 978-80-260-5793-2.

Návod, jak podpořit poškozenou/oběť sexuálního násilí v trestním řízení a před ním, dle Kláry Kalibové, uvedený ve sborníku *Sexuální násilí, proč se nikdo neptá*; návod s názvem „Co můžete udělat v kontaktu s obětí sexuálního násilí?“ a návod „Jak podpořit člověka, který prožil trauma – co můžeme udělat“, jsou uvedeny v příloze č. 3. V příloze č. 13 je též možno najít kontakty na pomáhající organizace vhodné pro oběti znásilnění sídlící na území města Plzně a na telefonické krizové linky.

1.8.4 Latence

TČ znásilnění patří k nejméně oznamovaným trestným činům, tedy činům s největší latencí. Weiss a Zvěřina zjistili, že 13,5 % žen zkoumaných v ČR bylo v minulosti přinuceno k pohlavnímu styku a pouze 3 % z nich tento čin oznámily na policii.¹⁷⁶ Pro oznámení je důležité, aby oběť sama vyhodnotila událost jako spáchání trestného činu, který je dostatečně závažný pro to, aby ho oznámila na policii, identifikovala sebe jako oběť a násilníka jako pachatele. Zároveň musí vnímat, že je oznámení v jejím zájmu.¹⁷⁷ Šance na oznámení se zvyšuje, pokud blízcí oběti jasně řeknou, že se nejednalo o její vinu.¹⁷⁸

Čírtková jako **příčiny nízké ochoty oznamovat sexuální TČ** uvádí:¹⁷⁹

- Vztah k pachateli – Oběť má obavy z reakce pachatele na nahlášení TČ, může být na pachateli závislá (finančně, bydlením apod.)
- Důkazní problémy – Oběť nenahlásí TČ z důvodu důkazní nouze, například je jediným svědkem a její výpověď stojí proti výpovědi pachatele (důležitá je v tomto okamžiku věrohodnost a důvěryhodnost oběti).
- Subjektivní zátěž plynoucí z trestního řízení – Oběť má obavy a stres z průběhu vyšetřování, má strach z opětovného setkání s pachatelem.
- Sekundární viktimizace a stigmatizace oběti – Oběť může podléhat mýtu o pravém znásilnění a nesplňovat jeho „kritéria“, má obavu ze své stigmatizace, z možného odsouzení a nevhodného chování policistů, orgánů činných v trestním řízení atd.

¹⁷⁶ WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-558-X.

¹⁷⁷ MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.

¹⁷⁸ KVÁŠOVÁ, Barbora. Znásilnění a jeho latence: Informace ze zahraničních průzkumů. *Zpravodaj BKB*. 2008, 17(2), 14-17. ISSN 1213-8282.

¹⁷⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti sexuálního násilí. In: Pert KOVÁŘ. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

V další dostupné literatuře lze najít několik docentkou Čírtkovou nezmíněných důvodů pro nenahlášení TČ znásilnění obětí. Mezi tyto důvody patří:

- Odmítání přijmout spáchaný čin jako znásilnění - Podle výzkumů až 42 % obětí nenahlásilo znásilnění proto, že si nebylo jisto, že pachatel jednal úmyslně, a až 82 % obětí se domnívalo, že se nejedná o natolik závažný čin, aby ho bylo vhodné hlásit na policii.¹⁸⁰ Dle Weisse¹⁸¹ až 12 % obětí nenahlášeného znásilnění považuje násilí ze strany pachatele za jím nezaviněné a neúmyslné. Uvádí se, že mnoho žen ani neví, že lze za znásilnění postihnout i manžela.
- Odmítání oběti přijmout identitu oběti – Tento důvod neohlášení se vyskytuje v 9 % případů.¹⁸²
- Vztah k osobě pachatele – Až 70 % případů je spácháno pachatelem, který má s obětí blízkých vztah. Tyto oběti nejčastěji váhají s oznámením znásilnění.¹⁸³ Podle Wolitzky-Taylor je znásilnění cizím člověkem nahlášeno s větší pravděpodobností než známým.¹⁸⁴ Oběť může mít rovněž obavy z opakování znásilnění.
- Okolnosti znásilnění – Byla-li oběť pod vlivem například drog či alkoholu, je šance na oznámení nižší. Některé oběti mají tendenci čin zlehčovat v případě, že byl pod vlivem návykových látek pachatel, a naopak se mu snaží pomoci s vyřešením jeho závislosti, o níž jsou přesvědčeny, že je původem pachatelova násilného chování.¹⁸⁵
- Pocit viny – oběti si na základě rozšířených mýtů mohou říkat, že za znásilnění si mohly samy například svým oblečením či cestou v noci odlehlým místem. Z důvodu přijímání své odpovědnosti neoznámí znásilnění přibližně 7 % obětí.¹⁸⁶ Naopak ale odmítnutí nevinu může být vhodné pro převzetí kontroly nad situací a jednodušší vyrovnání se situací v budoucnu.¹⁸⁷
- Stud a snaha – Oběť má obavu, že se o znásilnění dozví okolí oběti.

¹⁸⁰ MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.

¹⁸¹ WEISS, K. G. Neutralizing Sexual Victimization: Typology of Victims' Non-reporting Accounts. *Theoretical Criminology*. 2011, 15(4), 445-467. Dostupné také z: <http://trc.sagepub.com/content/15/4/445>

¹⁸² WEISS, K. G. Neutralizing Sexual Victimization: Typology of Victims' Non-reporting Accounts. *Theoretical Criminology*. 2011, 15(4), 445-467. Dostupné také z: <http://trc.sagepub.com/content/15/4/445>

¹⁸³ WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. Zkušenosti obyvatel ČR se sexuálně agresivním chováním. *Československá psychologie*. 1996, 40(4), 338-342.

¹⁸⁴ MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.

¹⁸⁵ WEISS, K. G. Neutralizing Sexual Victimization: Typology of Victims' Non-reporting Accounts. *Theoretical Criminology*. 2011, 15(4), 445-467. Dostupné také z: <http://trc.sagepub.com/content/15/4/445>

¹⁸⁶ WEISS, K. G. Neutralizing Sexual Victimization: Typology of Victims' Non-reporting Accounts. *Theoretical Criminology*. 2011, 15(4), 445-467. Dostupné také z: <http://trc.sagepub.com/content/15/4/445>

¹⁸⁷ MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.

- Závažnost poranění - Oběti pod tlakem mýtů zvažují nahlášení, pokud nemají viditelné následky po napadení či nedošlo k dokonané penetraci.
- Dle názoru autorky práce, by zde, na základě výstupů z výzkumu prováděného s laickou veřejností k této diplomové práci, mohla být vložena ještě jedna možnost a to, že oběti mají dojem, že orgány činné v trestním řízení nejsou schopné situaci vyřešit dle představ oběti, oběť k nim nemá dostatečnou důvěru.

Více jsou oznamována znásilnění, kdy pachatel oběť fyzicky napadne a jedná se o prototyp „pravého znásilnění“. Nejčastěji neoznamovaným typem je dle McGregora „date rape“ (znásilnění na schůzce), přičemž uvádí, že není policii oznámeno 60 – 90 % znásilnění.¹⁸⁸ Ve výzkumu Mizerové z roku 2012 oběti, které TČ znásilnění nenahlásily (celkem 88,1 % respondentek), uváděly jako důvody neoznámení pocit viny, nedůvěru vůči orgánům činným v trestním řízení, strach z pachatele, stud a ponížení, strach, že se o znásilnění dozví okolí, nízký věk oběti (neuvědomování si nevhodného chování), vlastní bagatelizaci spáchaného násilí a rodinný nebo partnerský vztah s pachatelem. Některé oběti nechtěly znásilnění oznámit z důvodu lepšího vyrovnání se a nechuti více se ke znásilnění vracet. Z obětí znásilněných příbuzným 95,4 % TČ neoznámilo, u znásilněných známou osobou čin neoznámilo 90,6 % obětí a čin způsobený cizí osobou neoznámilo 78,1 % obětí.¹⁸⁹ Mezi faktory, které pravděpodobnost oznámení zvyšují, je možné zařadit obavu z nákazy HIV či jinou pohlavně přenosnou chorobou či obavu z otěhotnění.

Specifika etnických minorit, cizinců¹⁹⁰

V případě znásilnění příslušníků etnických minorit je latence ještě vyšší, než u znásilnění jedinců většinové populace. Důvody nehlášení znásilnění mohou být rasismus, kulturní povýšenost většinové populace, negativní mediální obraz minority, komplikace u žen s nejistým imigračním statusem, potíže s nuceným manželstvím v nízkém věku, obava z vyloučení z rodiny či komunity po nahlášení znásilnění, neznalost práva i problémy spojené s nutným tlumočením.

¹⁸⁸ MCGREGOR, Joan. *Is it rape?: on acquaintance rape and taking women's consent seriously*. Burlington, VT: Ashgate, c2005. ISBN 0-7546-5066-9.

¹⁸⁹ MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.

¹⁹⁰ KUTÁLKOVÁ, Petra a Ľubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

Bariéry u konkrétních pracovníků

Důvody pro vysokou latenci případů znásilnění je možné hledat i u přístupu konkrétních pomáhajících pracovníků. Téma sexuality může být velmi náročné na komunikaci, pokud tito pracovníci nejsou o sexu zvyklí hovořit ani obecně. Pracovníci mohou jednat s obětí dle své zaběhnuté praxe, kladou pragmatické otázky a ani není prostor věnovat se tématům, která nespádají do kompetencí pracovníka, případně klient neví, že by mohl i na místě, které běžně nepřísluší k řešení sexuálních témat, otevřít svůj problém. Někdy může být problémem, že bezplatné služby jsou považovány za nevěrohodné a nekvalitní. Komplikace se může vyskytnout i v odlišných kulturních a sociálních představách o tom, co je ještě v normě. Od pracovníka je důležité nevnucovat svůj pohled a názor na věc, soustředit se na příběh oběti a nebyť fascinován prostředím, kde se znásilnění odehrálo, například světem sexbyznysu.¹⁹¹

1.8.5 Falešné oběti

Neexistují oficiální statistiky počtu falešných obvinění ze znásilnění. V odborné literatuře se vyskytují údaje, že přibližně 2 – 10 % oznámených případů znásilnění jsou falešná obvinění, ovšem podle neoficiálních stanovisek kriminalistů zabývajících se mravnostní kriminalitou je falešných asi 20 – 30 % udání.¹⁹² Každé oznámení je potřeba řádně prošetřit a své pochyby sdělit až ve chvíli, kdy jsou podložitelné, jinak může dojít k sekundární viktimizaci oběti. Věrohodnost oběti při pochybách by měl ideálně posoudit znalec z oboru psychologie zejména v případech, kdy jedinými důkazy jsou výpovědi oběti a údajného pachatele. Znalec zkoumá primárně svědeckou způsobilost oběti, možné motivy vedoucí k falešnému obvinění pachatele, (ne)dobrovolnost kontaktu, snahu oběti o obranu, její taktiku, výhružky pachatele a použité násilí.¹⁹³

Falešné oběti znásilnění se rozdělují **dle kontaktu s realitou**.¹⁹⁴

- Ztráta kontaktu oběti s realitou – Oběti jsou subjektivně přesvědčeny o své viktimizaci, neuvědomují si svou lež a hovoří o známých i neznámých pachatelích znásilnění. Svůj podíl mají různé psychické poruchy.

¹⁹¹ KUTÁLKOVÁ, Petra a Eubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

¹⁹² KOVÁŘ, Petr a Luboš VALERIÁN. Vývoj mravnostní kriminality podle policejních poznatků a statistik. In: Petr KOVÁŘ. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

¹⁹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti znásilnění. *Kriminalistika*. 2002, 10(3), 198. ISSN 1210-9150.

¹⁹⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti sexuálního násilí. In: Petr KOVÁŘ. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

- Vědomé předstírání viktimity – Nejčastější motivy k předstírání znásilnění jsou:
 - Alibi – vysvětlení pro určitou okolnost (pozdní návrat, nechtěné těhotenství)
 - Pomsta – za odmítnutí, ukončení vztahu apod.
 - Touha po pozornosti – snaha o zájem okolí, údajný pachatel bývá neznámý, u oběti jsou zjišťovány závažné psychické nápadnosti
 - Získání materiálních, finančních či sociálních výhod

Vzhledem k velice nízkým počtům nahlášených znásilnění je nutné velmi pečlivě posuzovat, zda i přes pochybnosti ke znásilnění nedošlo. Přístup vyšetřovatelů může být ovlivněn různými mýty, které mohou vést k nedůvěře oběti a jejímu obvinění z toho, že se jedná o falešnou oběť. Toto obvinění v případě, že oběť znásilnění opravdu prožila, může vést k dalším následkům, které na ní znásilnění zanechá.

1.9 Právní úprava v České republice

V první části této kapitoly je popsáno zákonné ukotvení TČ znásilnění. Vzhledem k tomu, že jsou oběti sexuálních trestných činů řazeny mezi zvláště zranitelné oběti, je druhá část této kapitoly věnována Zákonu o obětech trestných činů.

1.9.1 Právní úprava znásilnění

V současnosti je trestný čin znásilnění upraven v § 185 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku spadajícího do Hlavy III. - Trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Do této hlavy patří kromě znásilnění i TČ sexuální nátlak, pohlavní zneužití, soulož mezi příbuznými, kuplířství, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií a zneužití dítěte k výrobě pornografie. Znění § 185 je:

Znásilnění

(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,
 - b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.
- (4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.
- (5) Příprava je trestná.¹⁹⁵

V tabulce čerpané ze sborníku Sexuální násilí – proč se nikdo neptá, je uveden přehled trestních sazeb za čin znásilnění:¹⁹⁶

6 měsíců	2 roky	5 let	10 let	12 let	18 let
	kdo jiného donutí k pohlavnímu styku				
	kdo jiného donutí k souloži nebo styku srovnatelnému se souloží				
	kdo donutí k pohlavnímu styku osobu starší 15 a mladší 18 let				
	kdo donutí k pohlavnímu styku jiného se zbraní				
		kdo dítě mladší 15 let donutí k pohlavnímu styku			
		kdo jiného donutí k pohlavnímu styku ve vazbě nebo v podobném zařízení, kde je omezena svoboda			
			způsobí-li smrt		

Obrázek 1 - Trestní sazby za TČ znásilnění

¹⁹⁵ ČESKO. Zákon číslo 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

¹⁹⁶ KUTÁLKOVÁ, Petra a LUBICA KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014, s. 40. ISBN 978-80-260-5793-2.

Vzhledem k častým potížím s výkladem použitých pojmů je uvedeno vysvětlení některých z nich:

Podmínkou TČ znásilnění je použití násilí, pohrůžky bezprostředního násilí nebo jiné těžké újmy či zneužití bezbrannosti druhého. V případě pohrůžky násilím se může jednat i o násilí, které bude vykonáno ve vzdálenější budoucnosti a nejen na oběti. Násilím je myšleno „*použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli.*“¹⁹⁷ Jinou těžkou újmou je myšlena například újma na cti, dobré pověsti nebo rozvrácení manželství. V případě donucení se jedná i o donucení oběti ke styku s jinou osobou.¹⁹⁸

Pohlavním stykem je v tomto případě zamýšlen styk vaginální, všechny ostatní formy (anální, orální styk, masturbace, zasouvání prstů či jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí, vsunování pohlavního údu muže mezi prsa ženy, osahávání genitálií ženy nebo muže, osahávání prsou ženy, sání prsních bradavek či erotické masáže) jsou považovány za jiný pohlavní styk srovnatelný se souloží.¹⁹⁹ Podle zavedené soudní praxe, pokud dojde i jen k částečnému vsunutí pohlavního údu do pohlavního ústrojí poškozené, považuje se takovéto jednání pachatele za dokonanou soulož. Jednalo-li by se pouze o dotyk pohlavních orgánů, je takové jednání posuzováno jako pokus o znásilnění. Při prokazování u soudu se samozřejmě jedná o sporné situace.

Bezbranností je zamýšlen stav, kdy oběť nevnímá, nemůže klást odpor, projevit nesouhlas, je v bezvědomí, spí, omdlela či je silně ovlivněna alkoholem či drogami. Případně se jedná o osobu, která trpí duševní poruchou, má snížené rozumové schopnosti, je mentálně zaostalá či se jedná o dítě a proto vhodně nevyhodnotí jednání pachatele.²⁰⁰

„Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví a) zmrzačení, b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, c) ochromení údu, d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, e) poškození důležitého orgánu, f) zohydření, g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, h) mučivé útrapy, nebo i) delší dobu trvající porucha zdraví.“²⁰¹

„Příprava je dle § 20 odst. 1 trestního zákoníku definována jako jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu, zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu. Takové jednání je přípravou

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. Komentář § 140-421*. Praha: C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9.

¹⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-178-9.

²⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-178-9.

²⁰¹ ČESKO. Zákon číslo 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

*jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu. Trest, který se ukládá pachateli za přípravu, se odvíjí od výše trestní sazby stanovené na zvláště závažný zločin, k němuž směřuje (nestanovili trestní zákoník jinak). (...) V praxi se může jednat o situace, kdy pachatel např. vyláká svoji oběť na opuštěné místo, snaží se svoji oběť opít či omámit narkotiky, opatřuje si nástroje či pomůcky ke spáchání trestného činu nebo svoji oběť dlouhodobě sleduje, aby mohl vyzorovat nejvhodnější okamžik ke spáchání znásilnění.*²⁰²

Za pokus se označuje jednání, kdy pachatel směřuje k dokonání TČ s úmyslem TČ spáchat, ale k dokonání nedošlo. Pokus je vždy trestný.

Důležité je podotknout, že na znásilnění dospělého se nevztahuje obecná oznamovací povinnost.

1.9.2 Zákon o obětech trestných činů

Ministerstvo spravedlnosti ČR již od roku 2008 uvažovalo o úpravě práv obětí trestných činů. V roce 2010 byla sestavena pracovní skupina, která se věnovala přípravě zákona. Tato skupina měla 20 členů z řad psychologů, advokátů, soudců, státních zástupců, zástupců PMS, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, i nevládních organizací jako BKB, Liga lidských práv, z.s., La Strada, o.p.s. či In IUSTITIA, o.p.s..²⁰³

Vzhledem k neexistenci jednotného zákona, který by definoval práva obětí trestných činů (různá práva byla součástí různých zákonů), byl v roce 2013 přijat Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů²⁰⁴, který upravuje práva obětí a zároveň zavádí kategorii tzv. zvláště zranitelných obětí. Od 1. 4. 2017, novelou č. 56/2017 Sb., jsou těmito oběťmi děti, osoby vysokého věku, osoby s postižením, oběti TČ obchodování s lidmi, oběti teroristických útoků a oběti TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.²⁰⁵ U zvláště zranitelných obětí je „vyšší nebezpečí způsobení druhotné újmy nebo zastrásování ze strany pachatele. Tyto oběti také mohou být zvláště náchylné k prohloubení prožívaného stresu a citového zranění v důsledku samotné účasti v trestním řízení, např. při výslechu. Zákon proto stanoví speciální opatření

²⁰² STAŇKOVÁ, Lenka. *Trestněprávní a kriminologické aspekty trestného činu znásilnění*. Praha, 2014, s. 54. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. et Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

²⁰³ VÁLKOVÁ, Helena. Trestně politické souvislosti zákona o obětech trestných činů. *Zpravodaj BKB*. 22(4), 4-9. ISSN 1213-8282.

²⁰⁴ Pro více informací je vhodné pročíst důvodovou zprávu k tomuto zákonu dostupnou na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=617&ct1=0>

²⁰⁵ Platné znění části zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., s vyznačením navrhovaných změn a doplňků je k dohledání na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=124193>

*pro zabránění prohlubování stresu oběti a snížení nebezpečí druhotné újmy, viktimizace.*²⁰⁶ V části zásad je upraven mimo jiné přístup k oběti ze strany orgánů činných v trestním řízení a dalších osob, které v rámci řešení TČ přijdou do kontaktu s obětí, což je velmi vítaná změna, která se týká i způsobu osobní mezilidské komunikace. Též je zde uvedeno, že za oběť je považován každý, kdo se cítí být obětí TČ, dokud není prokázán opak.²⁰⁷

Práva vyplývající ze Zákona o obětech trestných činů platící pro všechny oběti (v některých případech je třeba podat žádost) jsou například:²⁰⁸

- Právo na poskytnutí odborné pomoci – Jedná se například o poradenství, restorativní programy apod. Subjekty poskytující odbornou pomoc obětem trestných činů jsou zapsány v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.²⁰⁹
- Právo na informace – i o propuštění či uprchnutí pachatele z vazby, výkonu trestu či ústavního ochranného léčení apod.; cizinci mají právo být informováni v jazyce, kterému rozumí
- Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím – krátkodobá ochrana oběti, vykazání osoby ze společného obydlí, zvláštní ochrana svědka, utajení totožnosti a další
- Právo na ochranu soukromí
- Právo na ochranu před druhotnou újrou – Je možno zažádat o zabránění kontaktu s pachatelem, otázky na intimní oblast klást pouze v nutných případech a s citlivým ohledem na oběť, být vyslýchán osobou stejného pohlaví (je-li to možné) atd. „Druhotnou újrou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.“²¹⁰ Do přijetí Zákona o obětech trestných činů neexistovala úprava ochrany oběti před sekundární viktimizací.
- Právo na doprovod důvěrníkem – Jedná se o osobu, která poskytuje oběti především psychickou podporu. Důvěrník se může účastnit i neveřejných soudních jednání.

²⁰⁶ Zvlášť zranitelné oběti. In: *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

²⁰⁷ ČESKO. Zákon číslo 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013.

²⁰⁸ ČESKO. Zákon číslo 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013.

²⁰⁹ Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky* [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>

²¹⁰ ČESKO. Zákon číslo 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013.

- Právo na prohlášení oběti o dopadu TČ na její život – Prohlášení je možno podat kdykoliv, i písemně. Je-li podáno písemně, provádí se následně jako listinný důkaz při soudním líčení. Jedná se o velmi využívané právo, které mnohdy obětem uleví a díky jeho využití mají dojem, že je někdo opravdu vyslechne a vidí TČ z jejich pohledu.
- Právo na peněžitou pomoc – Postupuje se dle podmínek stanovených zákonem. V případě znásilnění se může jednat o kompenzaci za škodu na fyzickém a psychickém zdraví, nákladů spojených s léčbou, ztrátou na výděлку a nově je zařazena také možnost využít peněžitou pomoci i v případě, že vznikla nemajetková újma (újma na důstojnosti, osobním a soukromém životě, ztráta pocitu bezpečí, újma způsobená sekundární viktimizací). Toto právo se uplatňuje vůči obviněnému nebo je možné požádat o peněžitou pomoc stát. Mnohdy je ovšem vymáhání tohoto práva velmi časově náročné. V případě smrti oběti je možné žádat peněžitou pomoc v případě blízkého vztahu k oběti dle § 24b.

Kromě práv, která mají všechny oběti trestných činů, mají zvlášť zranitelné oběti navíc dle zákona po splnění určitých podmínek tato speciální práva:

- Právo na bezplatnou odbornou pomoc
- Právo na zabránění kontaktu s pachatelem
- Právo na ochranu při výslechu nebo podání vysvětlení – Toto právo zahrnuje například vedení výslechu osobou pohlaví dle výběru, využití tlumočnicka, právo na zvlášť citlivý a ohleduplný přístup, provedení výslechu osobou zvlášť vyškolenou, citlivé pokládání otázek ohledně intimní oblasti a pouze pokud je to nutné, právo na provedení výslechu tak, aby již nemusel být opakován, využití všech dostupných možností (audiovizuální technika apod.), pokud si oběť nepřeje bezprostřední kontakt s pachatelem a další.
- Právo na zastupování zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu – Zmocněncem může být advokát, příbuzný, známý či důvěrník oběti, který se může účastnit veškerých úkonů, realizovat procesní práva, kromě podání svědecké výpovědi.²¹¹

V zákoně jsou dále uvedeny i podmínky akreditace subjektů poskytujících pomoc obětem, které jsou zařazeny do registru. V Plzni jsou v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, kromě mnoha advokátů, uvedeny i organizace Člověk v tísni, o.p.s.; Středisko

²¹¹ Zvlášť zranitelné oběti. In: *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

PMS Plzeň a Bílý kruh bezpečí, z.s., které byly spolu s dalšími organizacemi účastníky výzkumu z prostředí odborné veřejnosti v této diplomové práci.

Zákon o obětech trestných činů byl mimo jiné reakcí na zahraniční právní úpravu práv obětí trestných činů a práva obětí měla odpovídat „*Deklaraci základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci, která byla přijata na půdě OSN v roce 1985 a je z hlediska práv oběti klíčovým dokumentem, a to ve spojení s Příručkou OSN na pomoc obětem trestné činnosti, která byla přijata v roce 1999 za účelem pomoci státům při implementaci již zmíněné Deklarace. Ani jeden z těchto dokumentů není právně závazný, ale principy v nich obsažené jsou považované za určitý minimální standard, který by měl být oběti poskytnut.*“²¹²

Přijetí Zákona o obětech trestných činů bylo bezpochyby velmi dobrým krokem. I podle názorů odborníků účastnících se výzkumu v této diplomové práci byla obětem tímto zákonem poskytnuta větší podpora, zlepšilo se jejich postavení v rámci trestních řízení a práva jsou hojně využívána. Pro další zlepšování situace je ale důležitá i ochota ke změně osobního přístupu zúčastněných osob, které přicházejí do kontaktu s oběťmi.

1.10 Vyšetřování

„*Být obětí kriminality není lehké, být poškozeným je však ještě obtížnější.*“

doc. PhDr. Ludmila Čírtková, Csc.

Způsob vyšetřování spáchaného znásilnění může mít mnoho podob, které jsou ovlivněny faktory, jako je délka doby mezi spáchaním a nahlášením znásilnění, vztah mezi pachatelem a obětí, motiv pachatele, způsob spáchaní, přítomnost svědků a další. V kapitole Vyšetřování jsou popsány verze spáchaní TČ znásilnění a pouze základní vyšetřovací úkony.

Při vyšetřování znásilnění se uplatňují **typické verze spáchaní činu**, které se dělí:²¹³

- Dle motivu pachatele
 - Sexuální úchylka pachatele
 - Vyprovokování obětí
 - Výsledek agresivního jednání pachatele k oběti

²¹² ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012, s. 30. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

²¹³ CHMELÍK, Jan a Zdeněk KONRÁD. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: Jiří STRAUS. *Kriminalistická metodika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3.

- Podle vztahu
 - o Náhodná oběť
 - o Citově blízká osoba – V tomto případě se může jednat o zkratkovité jednání pachatele, projev sexuální úchylnky nebo může mít na situaci vliv alkohol.
 - o Známa osoba bez bližšího vztahu – například kolegové
- Podle místa a způsobu spáchání
 - o Náhodný sexuální útok
 - o Předem připravovaný útok
 - o Útok vyprovokovaný prostředím a okolnostmi
 - o Využití lsti nebo bezbrannosti oběti
 - o Využití závislosti oběti

Úkony vyšetřování

V případě, že je čin nahlášen, oběť se nachází na místě spáchání a probíhá první rozhovor s policií, dochází k prvnímu výslechu, na jehož průběh může být vyvíjen tlak. Sivera k tomuto uvádí: „V případě, že výslech oběti je prováděn takřka bezprostředně po činu je nutné si uvědomit značné psychické vypětí vyslýchané osoby. Každý výslech směřuje k co nejpřesnějšímu popisu situace. Obzvláště v krátké době po činu je třeba, aby policisté získali co nejvíce informací, které by mohly vést k dopadení pachatele. Časová tíseň je dána i tím, že může hrozit nebezpečí opakování se trestného činu (recidivy) v krátkém časovém období. V tomto okamžiku je velké riziko vzniku sekundární viktimizace, jelikož vyslychající policista snadno může podlehnout tlaku, který je dán právě časovou tísní.“²¹⁴ Sivera dále uvádí možnost, že je TČ oznámen na tísňovou linku s tím, že je na místo vyslána policejní hlídka za účelem prověření situace. „Na místě se hlídka spojí s poškozenou osobou, která policistům událost popíše. Po prověření je na místo vyslána Stálá výjezdová skupina s vyšetřovatelem, který poškozenou osobu opětovně výtěžuje ke stejné věci. Zde však již může nastat problém v komunikaci, neboť poškozená osoba nechce již poněkolkáté opakovat vyprávění o svém zážitku. Proto je důležitá trpělivost vyšetřovatele a schopnost získat si důvěru poškozené. Po tomto druhém výtěžení je poškozená osoba odvezena k lékařskému ošetření a vyšetření, kde se jí vyšetřující lékař znovu ptá na průběh skutku. Následně je převezena k vyšetřovateli k samotnému výslechu.“²¹⁵ Z textu lze vypožorovat, že se opakovanými výslechy může oběť

²¹⁴ SIVERA, Martin. *Postup při výslechu pachatele a oběti sexuálně motivované trestné činnosti*. Plzeň, 2010, s. 40. Bakalářská práce. Západočeská Univerzita. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Packan.

²¹⁵ SIVERA, Martin. *Postup při výslechu pachatele a oběti sexuálně motivované trestné činnosti*. Plzeň, 2010, s. 40. Bakalářská práce. Západočeská Univerzita. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Packan.

dostávat do nepříjemné situace. Častému opakování by měla zabránovat některá práva obětí uvedená v Zákoně o obětech trestných činů, ovšem vždy je situace individuální. Pracovníci by se měli snažit o to, aby nebylo nutné oběť vyslýchat opakovaně a nedocházelo tak k možné sekundární viktimizaci.

Po oznámení trestného činu policii s odstupem dochází k výslechu oběti (podání vysvětlení v počátku vyšetřování), během něhož nesmí být pokládány otázky, které jsou úskočné, sugestivní nebo otázky, v nichž je odpověď obsažena.²¹⁶ Výslech může být pro oběť velkou zátěží, proto je vhodné, aby byl vedený zkušeným kriminalistou, ideálně pohlaví dle výběru oběti, který dokáže překonat její ostych.²¹⁷ Důležité je snažit se vyhnout sekundární viktimizaci oběti například použitím otázek zbytečně směřujících do intimní sféry oběti, zjevnou nedůvěrou či zpochybňováním obrany oběti. Je vhodné využívat doporučení verbální i neverbální komunikace (klidný, tlumený hlas, delší přestávky, shrnovat informace, využívat vět s osobním zabarvením, nevyhýbat se citlivému přístupu, neuhýbat pohledem při kladení otázek, udržovat vhodnou vzdálenost apod.).²¹⁸ Během úvodního stádia je oběti vysvětleno, co se bude během výslechu dít. Následuje fáze monologu, kdy oběť sama popisuje situaci před, při a po spáchání TČ. Je doporučováno, aby, i přes možné nepřesné a nesouvislé vyprávění oběti, vyslychající do monologu nevstupoval. V poslední fázi dialogu se vyslychající doptává na otázky, které oběť nezodpověděla dříve. Nutností je u výslechu jeho dokumentace. Během výslechu je také dobrou praxí předat oběti kontakty na pomáhající organizace s doporučením, kam se může obrátit.

Pro případ výslechu s podezřením na fingování činu je doporučováno zaměřit pozornost na objasňování detailů, předem prověřených okolností, provést rekonstrukci činu na místě se zaměřením na detaily, využít při výslechu všech poznatků o zúčastněných osobách a jejich vztazích a apelovat na jejich čest a morálku se zaměřením na závažnost činu a trestní odpovědnost za křivou výpověď na obvinění.²¹⁹

Dalším z úkonů je ohledání těla oběti, které by měla citlivě provádět osoba stejného pohlaví, jako je oběť. Cílem je nalezení, zajištění a zdokumentování stop a následků po znásilnění. Často bývá ohledání prováděno lékařem (praktickým či gynekologem). K popisu

²¹⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

²¹⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

²¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9873-3.

²¹⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

zranění u žen po znásilnění, v domácím násilí, se využívá formulář dle Metodického opatření Věstníku MZ ČR z dubna 2006²²⁰, který se nachází v příloze č. 4.

„V případě, kdy je policie kontaktována první, bývá někdy oběť znásilnění k lékařskému ošetření dovedena policií a stává se její povinností se lékařskému vyšetření podrobit (dle § 114 trestního zákona).“²²¹ V lékařské zprávě následně lékař odpovídá na dotazy vyšetřovatele. S vydáním této zprávy musí oběť souhlasit. Prohlídku je nutné provést co nejdříve po činu a ideální je, pokud se oběť do jejího provedení nepřevléká a nemyje. Do lékařské anamnézy je vhodné zahrnout i informace o poslední menstruaci, o posledním dobrovolném pohlavním styku oběti, zda se u oběti vyskytly nějaké choroby, celkový stav (využití sedativ, alkohol) apod. Probíhá vyšetření oběti i sběr biologického materiálu.

Brzy po činu by mělo dojít k ohledání místa činu. V některých případech se provádí rekonstrukce - jedná se o předvedení způsobu a průběhu spáchání TČ. Provádí se pravidelně u sexuálních TČ s následkem usmrcení oběti. V případě podezření na fingování činu se využívá prověrka výpovědi na místě.

Je-li pachatel neznámý, psychologickým profilováním je možné vytvořit pravděpodobný profil pachatele. Tento profil napomáhá zaměření vyšetřování určitým směrem. Při sestavování profilu se vychází z pachatelovy fyzické podoby a chování, řeči a sexuálních projevů během spáchání TČ. Zjišťuje se metoda přiblížení k oběti, udržování kontroly, reakce na odpor oběti, sexuální porucha, poslušnost sexuálního jednání, pachatelova řeč, komunikace během činu, jeho přání a rozkazy, zda si pachatel něco odnesl a zda si oběť před činem nevšimla něčeho podezřelého.²²² Vzhledem k závažnosti sexuálních trestných činů, v jejichž případě se jedná o citelný zásah do nejintimnějších sfér oběti a jejího okolí, je často veřejnost ochotná se zapojovat do vyšetřování těchto TČ. Policie proto může využívat aktivní účasti veřejnosti například při pátrání po pachateli a svědcích pomocí médií (pořad Na Stopě, televizní noviny, webové stránky Ministerstva vnitra ČR a podobné). V případě využití médií a veřejnosti je ale potřeba postupovat diskrétně zejména ve vztahu k oběti.

²²⁰ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Věstník*. 2008, s. 7. Dostupné také z: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiJib6swwDTAHLVLfRoKHX7YDRIQFggjMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mzcr.cz%2FSoubor.ashx%3FsouborID%3D20506%26typ%3Dapplication%2Fpdf%26navez%3DP%25C5%2599%25C3%25ADloha%2520%25C4%258D.%25206%2520-%2520v%25C4%259Bstn%25C3%25ADk%2520MZ%2520%25C4%258CR%2C%2520%25C4%258D%25C3%25A1stka%252062008.pdf&usq=AFQjCNGhJyp4EQ6FKiRmv05y_etNb404zQ&sig2=V4DUEYfcNRM9DvjWvX71xQ

²²¹ Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Brno, 2010, s. 46.

²²² TRKOVSKÁ, Jana. *Metody vyšetřování sexuálních trestných činů*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D.

Jedním z nejdůležitějších důkazů, který se týká znásilnění, bývá vyjádření genetické analýzy ohledně shody vzorků DNA obviněného s vzorky odebranými z těla oběti či místa spáchání TČ. U sexuálních TČ se často provádí analýza mužského chromozomu Y. Díky vysoké citlivosti ji lze využít i v případě, že během činu nedošlo k ejakulaci. Nevede ke konkrétní identifikaci, ale lze vysledovat příbuzenské vztahy v otcovské linii.²²³

V případě, že pachatel TČ není jistý, může po zajištění podezřelého proběhnout rekognice, která ovšem může mít na oběť vliv v rámci sekundární viktimizace. Rekognice je neopakovatelný úkon, kdy oběť mezi několika osobami označí pachatele, například s využitím jednostranného zrcadla. Důležité je, aby se předvedené osoby neodlišovaly v pohlaví, etniku, zdánlivém věku, oblečení, výšce, stavbě těla, barvě, délce a hustotě vlasů a vousů. Ovšem ze zákona nevyplývá, v jakých znacích se tyto osoby nemají odlišovat.²²⁴ U rekognice musí být přítomna vždy alespoň jedna nezúčastněná osoba jako případný svědek.

K výslechu obviněného uvádí Singerová toto: „*Zvláštnosti výslechu obviněného vyplývají především z intimního charakteru kladených otázek, společenského postavení osob a často různého věku oběti a pachatele. Podle § 33 odst. 1 TŘ má obviněný právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat. Při výslechu obviněného se postupuje podle § 92 TŘ. Podle prvního odstavce se výslech koná tak, aby poskytl pokud možno úplný a jasný obraz o skutečnostech důležitých pro trestní řízení. Obviněný nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi nebo k doznání. Při výslechu je nutno šetřit jeho osobnosti. Dále odstavec druhý uvádí, že obviněnému musí být dána možnost se k obvinění podrobně vyjádřit, zejména souvisle vylíčit skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, uvést okolnosti, které obvinění zeslabují nebo vyvracejí, a nabídnout o nich důkazy. V praxi se tedy v souladu s § 92 TŘ doporučuje nechat obviněného, aby sám a spontánně vypovídal o sobě a svém pohlavním životě; aby objasnil vztah, který je mezi ním a obětí a charakterizoval jej; pokud vztah neexistoval, aby objasnil první kontakt s obětí apod. V případě, že trestnou činnost popírá, měl by se pokusit objasnit motiv poškozené osoby vedoucí k trestnímu oznámení.*“²²⁵ K předkládání důkazů je vhodné přistoupit až po výpovědi obviněného, obviněný má ale právo se k důkazům vyjádřit. Odmítnutí výpovědi obviněného pro něho nesmí mít negativní důsledky (nesmí být bráno jako důkaz viny).

²²³ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

²²⁴ KONRÁD, Zdeněk a Jitka VESELÁ. *Rekognice*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008. ISBN 978-80-7251-269-0.

²²⁵ SINGEROVÁ, Markéta. *Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*. Praha, 2010, s. 48. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

Znalecký posudek z oboru psychologie je využíván k posouzení věrohodnosti poškozeného či k posouzení osobnosti pachatele. Znalec v posudku odpovídá na otázky položené vyšetřovateli či soudem. V případě znaleckého posudku z oboru psychiatrie a sexuologie je posuzován duševní stav pachatele (duševní poruchy, jejich projevy, nebezpečnost pro společnost, potřeba ústavního léčení) a jeho případné sexuální abnormality (vývin pohlavních orgánů, sexuální zkušenosti, oblíbený způsob dosažení ukojení, častost potřeby, sexuální deviace).²²⁶

V této kapitole byly uvedeny a popsány nejčastěji se vyskytující úkony využívané při vyšetřování TČ znásilnění. Využití je možno samozřejmě celou řadu dalších úkonů. I z výše uvedeného lze ovšem vypožorovat, že vyšetřování může znamenat pro oběť velkou zátěž. Mnoho obětí uvádí jako hlavní důvod nenahlášení znásilnění své obavy z vyšetřování a nechuť do zpuštění tohoto procesu, během něhož je velmi náročné vyhnout se sekundární viktimizaci i pokud je brán ohled na práva obětí vyplývající ze Zákona o obětech trestných činů. BKB uvádí, že se v roce 2008 v Británii pouhá 3 % obětí dočkala odsouzení pachatele. 70 % případů pro nedostatek důkazů končilo ve fázi vyšetřování či pro nízkou důvěryhodnost oběti.²²⁷

1.11 Statistika

TČ znásilnění má na celkové kriminalitě v České republice velmi malý podíl, méně než 0,5 %, i z důvodu vysoké latence. Ovšem TČ znásilnění a pohlavní zneužívání má až 80 % podíl na celkové mravnostní kriminalitě.²²⁸

Plzeňský kraj

Vzhledem k zaměření této diplomové práce zejména na oblast Plzeňska, vztahuje se několik uvedených statistik k počtům TČ znásilnění v Plzeňském kraji.

²²⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

²²⁷ KVÁŠOVÁ, Barbora. Znásilnění a jeho latence: Informace ze zahraničních průzkumů. *Zpravodaj BKB*. 2008, 17(2), 14-17. ISSN 1213-8282.

²²⁸ SINGEROVÁ, Markéta. *Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

V tabulce jsou uvedeny počty a konkrétnější údaje o znásilněních v Plzeňském kraji od roku 2008 do března 2017. Některé údaje v současnosti již nebo dosud nejsou dostupné. Údaje pochází ze statistik PČR pro Plzeňský kraj^{229, 230} a Mapy kriminality²³¹.

Rok	Počet TČ	Pokus, příprava	Místo	Použití zbraně	Pohlaví oběti	Věk oběti	Smrt	Vztah k oběti
1-3 2017	6							
2016	34							
2015	34	8	27x osídlená místa, 1x sídliště, 1x chatová kolonie	Ne	31 ženy, 1 muž, 2 skup.	2 – 69 let	Ne	2x dítě druha, 1x dítě příbuzné, 5x dítě ve vzdáleném příbuzenském vztahu, 1x dítě ve známém vztahu, 3x manželka, 4x družka, 1x dospělá jiná příbuzná osoba, 2x jiná dospělá osoba se vztahem, 12x bez vztahu, 1x bývalá manželka, 2x bývalá přítelkyně
2014	30	8	1x na samotě, 22x osídlená místa	Ne	30 ženy	13 – 63 let	Ne	1x vlastní dítě, 1x dítě blízkce příbuzné, 1x dítě spolužák, kamarád, 1x manželka, 5x družka, 3x jiná dospělá osoba, 18X neznámý
2013	37	8	24x osídlená místa, 1x chatařská kolonie, 3x sídliště	1x jako zbraň použit jiný předmět (nůž, sekera, baseball. páčka, dopravní prostředek) – zastraš., ohrož.	35 ženy 1 muž 1 skup.	2 – 41 let	Ne	2x vlastní dítě, 2x dítě ve vztahu ke známé osobě, 6x manželka, 6x družka, 18x neznámý, 1x bývalá manželka, 2x bývalá přítelkyně
2012	28	9	21x osídlená místa, 1x chatařská kolonie	1x jako zbraň použit jiný předmět (nůž, sekera, baseball. páčka, dopravní prostředek) – zastraš., ohrož 1x bodná, chladná, sečná zbraň – zastraš., ohrož	26 ženy 2 skupin a	1 – 51 let	Ne	1x dítě druha, 3x manželka, 2x družka, 1x jiná příbuzná osoba, 1x spolubydlící (1 rok staré miminko), 15x neznámý, 5x bývalá manželka
2011	34	7x pokus 1x příprava	2x na samotě, 1x v parku, 23x osídlená místa, 1x chatařská kolonie, 1x sídliště	1x bodná, chladná, sečná zbraň – zastraš., ohrož	31 ženy 3 muž	11 – 47 let	Ne	1x dítě družky, 1x dítě ve vzdáleném příbuzenském poměru, 2x spolužák, kamarád, 2x dítě ve vztahu ke známé osobě, 1x manželka, 2x družka, 2x dospělá osoba s jiným vztahem, 2x spolubydlící, 19x neznámý, 2x bývalá manželka
2010	29	5	2x na samotě, 21x osídlená místa, 1x sídliště	1x jako zbraň použit jiný předmět (nůž, sekera, baseball. páčka, dopravní prostředek) – zastraš., ohrož	29 ženy	9 – 53 let	Ne	1x dítě ve vztahu ke známé osobě, 1x manželka, 6x družka, 1x dospělý s jiným vztahem, 19 neznámý, 1x bývalá manželka
2009	28							
2008	21							

Tabulka 4 - Znásilnění Plzeňský kraj

²²⁹ Statistické údaje k trestnému činu: Znásilnění. In: *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-udaje-k-trestnemu-cinu-znasilneni.aspx>

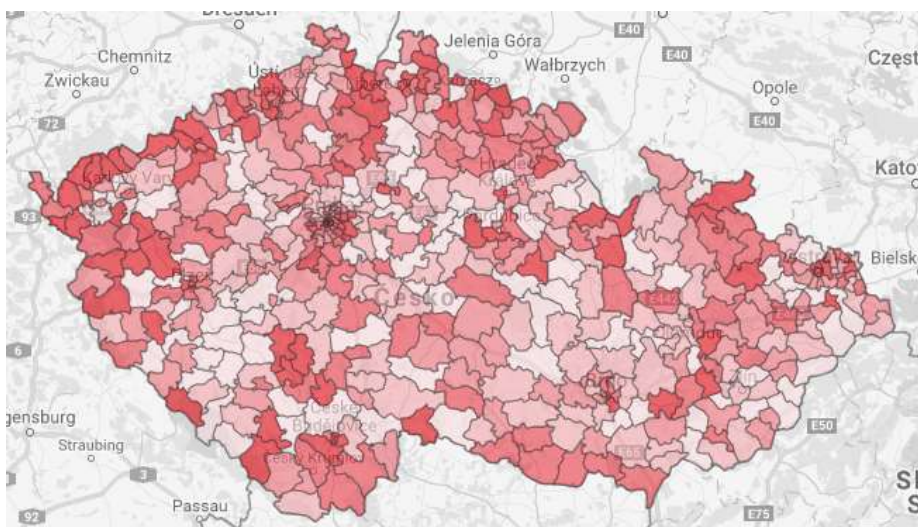
²³⁰ Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

²³¹ Mapa kriminality. *Mapakriminality.cz* [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz/>

Celkem bylo v Plzeňském kraji od 1. 1. 2013 do 31. 3. 2017 zjištěno 141 znásilnění, z nich bylo 96 objasněno, tedy 68 %.²³² Město Plzeň se co do počtu znásilnění od 1. 1. 2015 do 30. 9. 2015 umístilo na 18. místě z 50 hodnocených největších měst v ČR.²³³

Česká republika

Ze stránek Mapy kriminality²³⁴ lze zjistit počty znásilnění dle okresů od 1. 1. 2013 do 31. 3. 2017. V této mapě jsou zobrazeny sytějšími barvami obvody, kde docházelo k více případům znásilnění.

Obrázek 2 - Znásilnění v ČR

Dohnálková s odkazem na policejní statistiky uvádí následující graf, ukazující počet TČ znásilnění a jejich objasněnost od roku 2008 do roku 2015. Autorka uvádí, že ve 45 % případů byli v těchto letech stíháni a vyšetřováni recidivisté.²³⁵ Ovšem další výzkumy uvádí, že míra druhové recidivy (spáchání znásilnění pachatelem, který již dříve spáchal znásilnění a ne jiný TČ) je 5 – 15 %.^{236, 237}

²³² Mapa kriminality. *Mapakriminality.cz* [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz/>

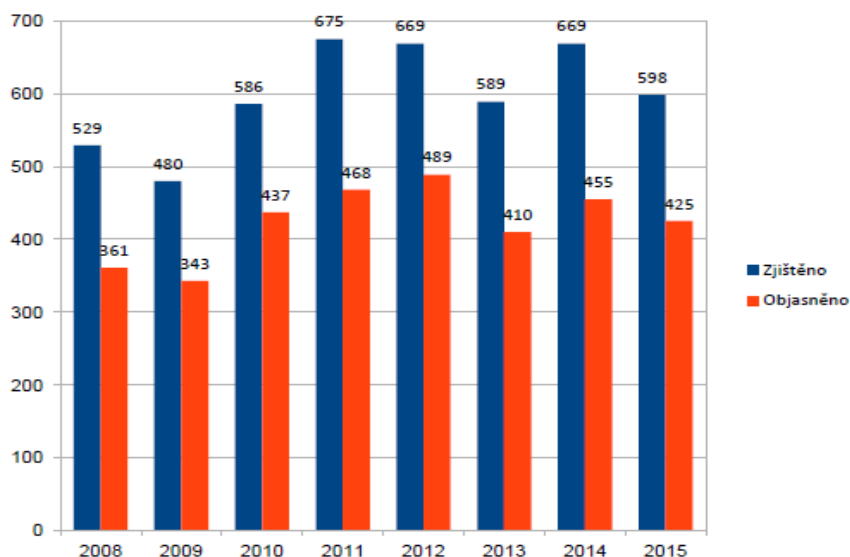
²³³ Znásilnění v Česku: Kde vám hrozí nejvíc nebezpečí? In: *TN.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/znasilneni-v-cesku-kde-se-nejvice-znasilnuje-prehled.html>

²³⁴ Mapa kriminality. *Mapakriminality.cz* [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz/>

²³⁵ DOHNÁLKOVÁ, Zuzana. *Trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

²³⁶ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1.

²³⁷ DOHNÁLKOVÁ, Zuzana. *Trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku*. Praha, 2016, s. 50. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Graf 1 - Objasněnost TČ znásilnění

Od ledna do konce listopadu 2016 bylo zaznamenáno 628 případů znásilnění, prověřeno bylo 450 z nich a objasněny 2/3 případů. Stíháno bylo 449 osob, z nichž 3 byly ženy.²³⁸

Kovář uvádí grafy vztahující se k počtu TČ znásilnění od roku 1981 do roku 2006 a k procentuální objasněnosti spáchaných TČ znásilnění mezi lety 1992 a 2006 ve své publikaci *Sexuální agrese*. Tyto grafy jsou k nahlédnutí v příloze č. 5.²³⁹

Průzkum agentury Focus ze srpna 2015 na 1040 respondentech ukázal, že 98 % účastníků nedokázalo odhadnout počet znásilnění, ke kterým v ČR každoročně dochází. 1/3 respondentů nedokázala odpovědět vůbec, zbylá část hádala desítky či stovky případů ročně. Odhadem dochází v ČR k 7500 – 20000 znásilnění ročně. Více než polovina respondentů uvedla, že se ročně stane do 500 znásilnění. Odpovídající odhadovali, že je na policii nahlášeno 20 – 50 % činů, přičemž statistiky uvádějí nahlášení 3 – 8 % činů. 55 % osob odpovědělo, že znásilnění je páčáno cizí osobou, ve skutečnosti v 80 % případů oběť pachatele zná. Až 45 % respondentů se domnívalo, že si oběť za znásilnění může sama, pokud koketuje, pila alkohol, je vyzývavě oblečená, neřekla jasné ne, prochází opuštěným místem nebo měla mnoho sexuálních partnerů. Spoluvinu častěji zmiňovali muži, osoby starší 55 let a lidé s nižším vzděláním.²⁴⁰

²³⁸ Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

²³⁹ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

²⁴⁰ Nosi minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina česků. In: *Amnesty international* [online]. 2015 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/1418/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>

Ze statistik BKB vychází tabulka počtu klientů, kteří se na BKB obrací během roku s problematikou znásilnění. Zde je zobrazen vývoj počtu případů od roku 2004 do roku 2016.²⁴¹

<u>Rok</u>	<u>Počet</u>	<u>Rok</u>	<u>Počet</u>	<u>Rok</u>	<u>Počet</u>	<u>Rok</u>	<u>Počet</u>
2016	347	2013	153	2010	84	2007	65
2015	285	2012	119	2009	57	2006	68
2014	127	2011	133	2008	82	2005	44
						2004	42

Tabulka 5 - Statistika BKB

Pro BKB představují znásilnění přibližně 12 % případů TČ, se kterými pomáhá.²⁴² V roce 2017 BKB spustil osvětovou kampaň zaměřenou právě na problematiku znásilnění.

1.12 Prevence

Prevenci je možno definovat jako soubor intervencí s cílem zamezení či snížení výskytu a šíření rizikového chování. V obecném pojetí mohou být prevencí různé aktivity směřující ke snížení výskytu nebo zabránění rozvoje negativního jevu. Předcházení jevům se jeví jako výhodnější, než následné represivní řešení jejich následků. Prevenci všech úrovní se věnují státní instituce (ministerstva, školy) i nestátní útvary jako sdružení občanů, neziskové organizace (BKB, Persefona) nebo veřejnost sama jednotlivě.

Existuje mnoho druhů prevence. Základním je rozdělení na prevenci primární, sekundární a terciární. V případě primární se jedná o předcházení rizikového chování u osob, u kterých se ještě nevyskytlo. Smyslem sekundární prevence je předcházení vzniku a rozvoji rizikového chování u již ohrožených osob a v rámci terciární prevence se předchází potížím vyplývajícím z rizikového chování jedinců.

Kriminální prevenci lze dělit:^{243, 244}

- Dle obsahu
 - o Sociální – Dochází kupříkladu k vytváření normativních systémů (právní řád, morální pravidla, desatero) s pozitivními či negativními sankcemi. Jedná se o kontrolu vnější, prováděnou státními institucemi a celou veřejností. Důležitější je ale kontrola vnitřní, která by se měla tvořit v průběhu socializace jedinců, jejímž cílem je vytvoření systému vnitřních zábran proti nežádoucímu chování.

²⁴¹ Statistiky. In: *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/statistiky/>

²⁴² Statistika: V Česku přibývá oznamených případů znásilnění. In: *České noviny* [online]. 2017 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/statistika-v-cesku-pribyva-oznamenych-pripadu-znasilneni/1453237>

²⁴³ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

²⁴⁴ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.

- Situační – Zabývá se kriminogenními situacemi, vychází z typických podob trestných činů a snaží se přijetím opatření zamezit vzniku nebezpečných situací. Tento typ je zejména důležitý v předcházení znásilnění.
- Viktimologická – Znamená snahu o naučení potenciálních obětí bezpečnému chování, připravenosti na případné činy.
- Dle adresátů
 - Primární – Tento typ prevence je zaměřen na širokou veřejnost se zvláštním důrazem na prevenci pro děti a mládež. Pro prevenci zaměřenou na děti je nutné, aby rozuměly základním sexuálním tématům a byly schopny rozeznat nebezpečí, v čemž velmi důležitou roli hraje výchova v rodině.
 - Sekundární – Jedná se o působení na potenciální pachatele a oběti či kriminogenní situace.
 - Terciární – Působí na oběti či pachatele činu s cílem zabránit recidivě pachatele a reviktimizaci oběti.
- Generální prevence je trestněprávní prevence, která využívá preventivního účinku trestu.

Prevence znásilnění se rovněž dá dělit **dle vztahu k (ne)deviantním pachatelům**.²⁴⁵

- Deviantní pachatel
 - Biologická terapie – užívání farmak
 - Chirurgická terapie – odstranění mužských pohlavních žláz s cílem snížení pohlavního pudu (jedná se o metodu, o kterou musí pachatel požádat a následně je schvalována lékařem a odbornou komisí)
 - Psychoterapie – Cílem je nalézt náhražkové sexuální chování vedoucí k uspokojení pudu zákonnou cestou. Pachatel ovšem musí dobrovolně spolupracovat.
- Nedeviantní pachatel – Prevence probíhá především v rámci sociální prevence, řádnou sexuální výchovou, potíráním závislostí či vhodnými tresty.

Často zmiňované preventivní rady pro předcházení znásilnění jsou vyhýbání se opuštěným a liduprázdným místům; chození po osvětlených viditelných místech; sebevědomá, vzpřímená a rychlá chůze; nestopování a nebrání stopařů; pokud již nelze utéct při obtěžování,

²⁴⁵ ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Grřivna, Ph.D.

je vhodné hovořit o neutrálních tématech a v případě napadení využít všech dostupných prostředků k obraně. Nedoporučuje se při znásilnění vyhrožovat nahlášením na policii, protože může dojít k vystupňování pachatelovy agrese. Pro potrestání pachatele je nutné činit co nejdříve ohlásit.²⁴⁶

Dle některých autorů²⁴⁷ by bylo vhodné rozvinout prevenci sexuálních trestných činů zejména v oblastech aktivní policejní prevence na místech, kde k těmto případům dochází; v případě nedostatečnosti výchovného účelu trestu využívat ochranného sexuologického a psychiatrického léčení pachatelů; věnovat se výchovné a osvětové činnosti a zlepšovat péči o děti v rodině či ve škole.

V případě (nejen) primární prevence sexuálních trestných činů je vhodné využít odsuzujícího přístupu veřejnosti, zapojení médií (ovšem s ohledem na případnou sekundární viktimizaci konkrétních obětí), výuku sexuální výchovy či konkrétně zaměřené projekty organizací, které se touto problematikou zabývají. Jmenovitě BKB věnuje rok 2017 osvětové kampani na téma znásilnění. V dubnu 2017 byl do kin uveden film Terezy Nvotové Špína, který pojednává o prožívání a osudu znásilněné studentky. Tento film je jako jeden z mála takto zaměřených filmů uváděn i ve velkých kinech a vzhledem k jeho značné propagaci je očekávána vysoká návštěvnost. V diskuzi, která probíhala po prezentaci filmu v rámci plzeňského filmového festivalu, již se autorka zúčastnila, bylo režisérkou sděleno, že se tento film využije v kampani BKB, bude probíhat spolupráce mezi BKB a autory filmu, a film Špína bude prezentován na školách v rámci preventivních setkání zaměřených na problematiku znásilnění. Režisérka je nyní (květen 2017) zvána do mnoha pořadů, kde hovoří o tématu znásilnění.

Informování veřejnosti o problematice znásilnění v současnosti není systematické a cílené. Vyskytují se jednotlivé nenávazné osvětové a preventivní aktivity pořádané nejčastěji neziskovým sektorem, dále lze na internetových stránkách zaznamenat aktivity jednotlivců (mnohdy s vlastní zkušeností se znásilněním), v rámci publikační činnosti či přednášek se o osvětu snaží i odborníci. *„Empirické zkušenosti plynoucí z poradenské praxe respondentů svědčí o tom, že rozsah těchto aktivit není dostačující ve dvou oblastech:*

- 1) *informovanosti obětí či potenciálních obětí o znásilnění a jeho možném řešení,*
- 2) *informovanosti veřejnosti o tom, jak s poškozenou osobou komunikovat.*²⁴⁸

²⁴⁶ CHMELÍK, J., V. PORADA a Z. BUDINA. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: Jan CHMELÍK a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.

²⁴⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

²⁴⁸ Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Brno, 2010, s. 27.

1.13 Zahraniční praxe

I dobré postupy v České republice se dají stále zlepšovat. Jako vhodná inspirace do budoucna mohou sloužit následující řádky týkající se zahraničních zvyklostí a úprav.

USA

V USA jsou zvláštností speciální *SANE (Sexual Assault Nurse Examiner)* sestry. Jedná se o vyškolené sestry dostupné nepřetržitě. Tato sestra je povolána do nemocnice vždy, když dorazí znásilněná žena a SANE sestra provádí veškerá vyšetření. Díky tomu se oběti nedostávají do situací, kdy pro ně v nemocnici nikdo nemá čas a pochopení. SANE sestry jsou schopny zajistit díky proškolení i kvalitnější důkazy.²⁴⁹ Americké nemocnice využívají speciální sadu pro vyšetření znásilněných žen, která je upravena pro vyšetření a sběr důkazů od obětí znásilnění, a ihned po vyšetření je zaslána policii ke zkoumání. Nevýhodou ovšem je, že pokud nemá nemocnice tuto sadu k dispozici, může vyšetření oběti odmítnout.²⁵⁰ V USA by dále měli mít všichni policisté speciální výcvik ohledně zacházení s oběťmi sexuálního násilí a policisté bez tohoto výsledku by neměli být k případům znásilnění pouštěni.²⁵¹

Island

Na Islandu funguje azylový dům pro znásilněné a krizová centra nemocnic. Již pravidelně je organizována kampaň Muži říkají NE znásilnění, kdy probíhají různé debaty a přednášky na téma znásilnění s vysokým zapojením mužů a v rámci níž je silný muž vyobrazován jako muž, který brojí proti znásilnění. Výtěžek kampaně je věnován na pomoc obětem sexuálního násilí.²⁵²

Německo a Nizozemí

V těchto zemích byly zavedeny tzv. Tippelzóny. Jedná se o oplocený prostor, kde jsou vytvořeny kóje a zázemí pro sexuální pracovnice, jejich klienty a zdravotní a sociální instituce, které zde poskytují podporu. „*K dispozici je tu sprcha, občerstvení, automat na čisté jehly. V areálu dohlíží na bezpečnost policie. Areál je vzdálen čtyřicet minut od centra Kolína a je dostupný veřejnou dopravou. Zóna je otevřená od dvanácti hodin v poledne do dvou hodin ráno. Obsahuje deset boxů pro poskytování sexuálních služeb, z nichž osm je určeno*

²⁴⁹ SAVINO, John O., Brent E. TURVEY a John J. BAEZA. *Rape investigation handbook*. Boston: Elsevier Academic Press, c2005. ISBN 0-12-072832-X.

²⁵⁰ BENEDICT, Helen. *To není vaše vina! Jak se vyrovnat se sexuálním napadením: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny*. Překlad Miloslav Korbělík. Praha: One Woman Press, 2003. ISBN 80-863-5617-5.

²⁵¹ BENNETT, Wayne W. a Kären M. HESS. *Criminal investigation*. 5th ed. Belmont, CA: Wadsworth Pub. Co., c1998. ISBN 0-534-53532-1.

²⁵² CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.

*pro automobily a dva pro pěší zákazníci. Boxy jsou vybaveny bezpečnostním zvonkem. Mohou zde pracovat ženy starší 18 let. Ženy, které zde pracují, nemusí odvádět daně.*²⁵³ Cílem zavedení této specifické úpravy pouliční prostituce bylo mimo jiné i snížení sexuálního násilí páchaného na sexuálních pracovnicích. Podle názorů zde pracujících se cíle podařilo naplnit.²⁵⁴

Jiná zajímavá zahraniční praxe

Zajímavou možností využívanou v některých zemích je možnost navržení místa výslechu obětí. Výslech tedy může probíhat například v domácnosti oběti či v kavárně.²⁵⁵

V některých státech je žena chráněna zákonem, aby se v rámci vyšetřování nemusela zpovídat ze svého soukromého a sexuálního života, pokud toto není vyloženě potřeba (například z důvodu dřívějšího poměru s útočníkem, jeho znalosti – i v tuto chvíli je ovšem možné se ptát pouze na vztah s útočníkem).²⁵⁶

Jako klíčová se jeví problematická oblast finančního zabezpečení organizací a aktivit bojujících proti znásilnění.

Slovensko

Pro zajímavost autorka dodává porovnání právní úpravy České republiky s úpravou slovenskou. Podle slovenské úpravy, ve které je TČ znásilnění upraven v trestním zákoně č. 300/2005²⁵⁷ v § 199, může být znásilněna pouze žena a trestná je pouze soulož. Další formy styku spadají pod § 200 s názvem Trestný čin sexuální násilí a poškozeným v tomto paragrafu může být kdokoli, ne pouze žena.

1.14 Kazuistiky

Pro konkrétnější představu jsou v této kapitole uvedeny vybrané krátké kazuistiky vztahující se k tématu znásilnění. Detailně popsaná kazuistika včetně popisu využívaných vyšetřovacích postupů a metod publikovaná v Kriministickém sborníku²⁵⁸ je uvedena v příloze č. 6.

²⁵³ ŠÍDOVÁ, Lucie. Sexbyznys nerovná se násilí: Přítomnost násilí v sexbyznysu a možnosti jeho eliminace. In: Petra KUTÁLKOVÁ a Ľubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014, s. 192. ISBN 978-80-260-5793-2.

²⁵⁴ ŠÍDOVÁ, Lucie. Sexbyznys nerovná se násilí: Přítomnost násilí v sexbyznysu a možnosti jeho eliminace. In: Petra KUTÁLKOVÁ a Ľubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

²⁵⁵ BENNETT, Wayne W. a Kären M. HESS. *Criminal investigation*. 5th ed. Belmont, CA: Wadsworth Pub. Co., c1998. ISBN 0-534-53532-1.

²⁵⁶ BENEDICT, Helen. *To není vaše vina! Jak se vyrovnat se sexuálním napadením: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny*. Překlad Miloslav Korbělík. Praha: One Woman Press, 2003. ISBN 80-863-5617-5.

²⁵⁷ SLOVENSKO. Zákon číslo 300 ze dne 2. 7. 2005 trestný zákon. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2005.

²⁵⁸ VANĚK, Jan. Znásilnění a loupež. *Kriministický sborník*. 2013, 52(1), 3-8.

Kazuistika 1 - znásilnění

„Dne 1. 4. 2008 kolem 13.00 hodin v P. M., v přízemí panelového domu vstoupil do výtahu, kam předtím nastoupila poškozená, jejíž skutečný věk byl patrný již z jejího vzhledu. Obviněný navolil jízdu do vyššího poschodí, během jízdy vytáhl zpod své bundy nůž s černou rukojetí o délce čepele cca 12cm, ukazoval jej poškozené, přičemž k poškozené pronesl: „Bud' zticha!“. Po vystoupení z výtahu poškozené přikázal, aby jej následovala, vyšel s poškozenou nahoru do dalšího poschodí a u vstupu do strojovny výtahu svlékl poškozené bundu a riflové kalhoty a spodní kalhotky jí stáhl ke kotníkům. Poté přiměl poškozenou, aby si lehla na záda, stáhl si kalhoty, obnažil si přirození, klekl si k poškozené a osahával a lízal ji na přirození. Opakovaně jí zasouval prst do přirození. Dále požadoval po poškozené, aby jej líbala, což poškozená odmítla. Na to po poškozené požadoval, aby mu třela penis, což před poškozenou nejprve demonstroval. Poškozená ze strachu obviněnému vyhověla a třela mu penis, až u obviněného došlo k výronu semene. Poté vyzval poškozenou, aby se oblékla, že je to všechno. Na to s poškozenou odešel schodištěm dolů a dále výtahem do přízemí domu, kde poškozenou vyzval, aby o věci s nikým nehovořila, jinak si ji najde.

V důsledku výše uvedeného jednání se u poškozené rozvinula těžká posttraumatická stresová porucha, projevující se hlubokými obavami, úzkostnými prožitky a fobiemi v situacích připomínající inkriminovanou událost, stranění se lidskému okolí, neschopností se těšit a radovat, zhoršenou depresivní náladou, nutkáním znovu inkriminovanou událost prožívat ve vzpomínkách, neschopností pohybovat se bez doprovodu, zhoršenou kvalitou spánku a děsivými sny, přičemž tato těžká posttraumatická stresová porucha podstatně změnila obvyklý způsob života poškozené a přetrvávala u poškozené i během soudního řízení.²⁵⁹

Kazustika 2 a 3 - znásilnění ženami

„Sedmatřicetiletý muž byl přepaden dvěma ženami s pistolí. Přinutily ho, aby s nimi šel do opuštěné budovy, kde ho svlékly, svázaly a donutily k orálnímu sexu a k souloži. Potom ho mučily na genitáliích a v rektální oblasti, dokud bolesti neodmlel.“²⁶⁰

„Sedmadvacetiletý řidič nákladáku se v baru seznámil s ženou a odešel s ní do motelu, kde usnul. Když se probudil, byl přivázan k posteli, měl roubík v ústech a zavázané oči.

²⁵⁹ SINGEROVÁ, Markéta. *Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*. Praha, 2010, s. 11-12. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

²⁶⁰ HRON, Filip. *Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*. Praha, 2009, s. 62. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce RNDr. Petr Štourač.

*V příštích čtyřadvaceti hodinách byl přinucen souložit se čtyřmi ženami, které mu držely nůž u varlat a vyhrožovaly mu pokaždé kastrací, když polevil v tempu.*²⁶¹

Kazuistika 4 – falešné obvinění

Gynekolog byl pacientkou označen za pachatele znásilnění, kterého se měl dopustit během vyšetření. Před soudem byl proveden experiment za účasti znalce, který spočíval v umístění figuríny na vyšetřovací gynekologický stůl a figurant (odpovídající postavě lékaře), měl dle poškozenou popsánoho způsobu předvést, jak ke znásilnění došlo. Poškozená změnila v průběhu podmínky. Způsobem popsáním ve výpovědi ani podobným způsobem nebylo možno uskutečnit pohlavní styk, lékař byl proto zproštěn obžaloby.²⁶²

Kazuistika 5 – znásilnění mezi muži

Pan T. se seznámil s mužem, s nímž se pod záminkou domluvy společného podnikání odebral domů. Po přípitku cítil, že nemůže ovládat své tělo. Matně si vybavuje znásilnění a několik výroků pachatele. Probudil se ráno se silnými bolestmi intimních partií, v bytě byl sám. Pan T. neměl zájem věc oznámit, obával se nakažení nemocí, dlouhodobě se vyhýbal své přítelkyni.²⁶³

²⁶¹ HRON, Filip. *Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*. Praha, 2009, s. 62. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce RNDr. Petr Štourač.

²⁶² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

²⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Krizová intervence po znásilnění. *Psychiatrie pro praxi*. 2015, 16(2), 67-70. Dostupné také z: http://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-201502-0008_Krizova_intervence_po_znasilneni.php

1.15 Účastníci výzkumu

Bílý kruh bezpečí²⁶⁴

Bílý kruh bezpečí, zapsaný spolek založený v roce 1991, je nestátní nezisková organizace zaměřená na pomoc obětem a svědkům TČ. Odborní poradci, převážně dobrovolníci z řad psychologů, sociálních pracovníků a právníků, poskytují právní, psychologické a sociální poradenství, praktické rady a informace na 10 pobočkách po celé ČR, v rámci intervenčního centra v Ostravě i na BKB lince a DONA lince (zaměřené na domácí násilí), které fungují nepřetržitě. Plzeňská pobočka BKB vznikla jako sedmá poradna 1. 11. 1998.²⁶⁵ Na každé pobočce je zaměstnán klíčový sociální pracovník, který pomáhá řešit situace zejména zvláště zranitelných obětí a pozůstalých. Základními principy činnosti BKB jsou nestrannost, bezplatnost, nezávislost a diskrétnost. Pomoc je vždy zaměřena individuálně a v případě potřeby je možno využít nadstandardních služeb BKB, jako je zajištění terapie či spolupráce s klíčovým pracovníkem.

BKB se věnuje preventivní a osvětové činnosti (např. v roce 2017 probíhá kampaň zaměřená na problematiku znásilnění), předkládá podněty zákonným iniciativám a účastní se tvorby zákonů. Spolupracuje se státními i nestátními institucemi a od roku 1996 je členem Victim Support Europe, která se od roku 1990 snaží o zlepšení situace obětí TČ v Evropě.²⁶⁶ BKB provozuje vlastní nadaci na pomoc obětem trestných činů a vydává informační materiály a čtvrtletní zpravodaj BKB.

Člověk v tísni

Člověk v tísni je nevládní nezisková organizace vycházející z myšlenek humanismu, svobody, solidarity a rovnosti, jejímiž hlavními hodnotami jsou lidská svoboda a důstojnost. ČvT byl založen v roce 1992 válečnými zpravodajci a novináři. Jeho cílem je pomoc v krizových oblastech, podpora lidských práv ve světě, je zaměřen na oblast vzdělávání a pomoc sociálně vyloučeným osobám. Je členem Alliance 2015.²⁶⁷

V současnosti se Člověk v tísni věnuje humanitární a rozvojové spolupráci, podpoře lidských práv, programům sociální integrace a vzdělávání a osvětě. ČvT pořádá vlastní festival dokumentárních filmů Jeden svět, který se koná ve 40 městech ČR. Filmy a vzdělávací systémy o moderních dějinách dodává do 2900 škol. ČvT každoročně uděluje cenu Homo Homini osobám, které se významně podílely na obhajobě lidských práv a prosazování demokracie.²⁶⁸

²⁶⁴ *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/>

²⁶⁵ Poslání a činnost. *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

²⁶⁶ Poslání a činnost. *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

²⁶⁷ O nás. *Člověk v tísni* [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://www.clovekv tisni.cz/cs/o-nas>

²⁶⁸ O nás. *Člověk v tísni* [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://www.clovekv tisni.cz/cs/o-nas>

Občanská poradna Plzeň

K otevření OP došlo v březnu roku 1998. Jejím posláním je poskytování odborného poradenství, rad a informací všem, kdo se na ni obrátí. Cílem Občanské poradny Plzeň je asistence klientům při řešení životních situací, snaží se zajistit, aby občané netrpěli neznalostí svých práv a povinností. Usiluje o rozvoj občanského poradenství v ČR, přispívá k rozvoji služeb a fungování úřadů na místní i celostátní úrovni a je jedním ze zakládajících členů Asociace občanských poraden.²⁶⁹

OP se v rámci svých programů věnuje zejména občanskému poradenství, dluhovému poradenství a vzdělávacím aktivitám pro veřejnost. Základními principy poradenství jsou diskrétnost, nestrannost, nezávislost a bezplatnost.²⁷⁰

Plus pro lidi v krizové situaci

Krizové centrum Plus je jednou ze služeb poskytovaných Diakonií Západ. Od roku 1995 pod různými názvy a provozovateli poskytuje ambulantní i terénní krizovou pomoc dětem od 6 let a dospělým. S využitím služeb krizové intervence, základního sociálního poradenství, zprostředkování kontaktu s návaznými službami a nabízením doprovodu se Plus snaží podpořit klienta v zorientování se ve vlastní situaci a jejím překonání. Služba je poskytována bezplatně, diskrétně a anonymně. Terénní formu služby je možno využít i pro potřeby institucí. Pro školy poskytuje Plus bezplatné osvětové i intervenční činnosti.²⁷¹

Probační a mediační služba Plzeň

„PMS je relativně novou institucí na poli trestní politiky a vychází ze součinnosti sociální práce a zejména trestního práva, čímž se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice. PMS usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a zajišťuje důstojný a efektivní výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Cílem činnosti PMS je integrace pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů, participace poškozeného na procesu vlastního odškodnění a obnovení pocitu bezpečí, integrity a víry ve spravedlnost, ochrana společnosti účinným řešením

²⁶⁹ Služby. *Občanská poradna Plzeň, o.p.s.* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.opplzen.cz/index.php/onas/sluzby>

²⁷⁰ Služby. *Občanská poradna Plzeň, o.p.s.* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.opplzen.cz/index.php/onas/sluzby>

²⁷¹ Plus pro lidi v krizové situaci. *Diakonie Českobratrské církve evangelické* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.diakoniezapad.cz/sluzby-diakonie-zapad/plus-pro-lidi-v-krizove-situaci/>

*konfliktních a rizikových stavů a efektivním zajištěním realizace alternativních trestů a opatření.*²⁷²

PMS usiluje nejen o reintegraci pachatele, ochranu společnosti, ale v rámci restorativního přístupu i o zapojení poškozeného. Zejména v přípravném řízení nabízí mediaci – mimosoudní jednání pachatele s poškozeným (s nímž musí obě strany souhlasit) za účasti prostředníka s cílem hmotné náhrady škody, nápravy vztahů a morální satisfakce. Služby jsou poskytovány bezplatně na všech 74 střediscích a 4 pobočkách PMS v ČR.²⁷³

Policie ČR

Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor podřízený ministerstvu vnitra, jehož úkolem je ochrana bezpečnosti osob, majetku, veřejného pořádku a předcházení trestné činnosti.²⁷⁴

Policie ČR na svých internetových stránkách zmiňuje možnost využití policejních psychologů a speciálně proškolených krizových interventů, s nimiž mohou oběti TČ spolupracovat od roku 2010. Dále oběti TČ odkazuje na registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.²⁷⁵

²⁷² HRUŠKOVÁ, Barbora. *Přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice nebezpečného pronásledování*. Plzeň, 2014, s. 33. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Vedoucí práce Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

²⁷³ Pomáháme obětem trestných činů. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-obeti/>

²⁷⁴ O Policii ČR. *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>

²⁷⁵ Informace pro oběti trestných činů. *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/informace-pro-obeti-trestnych-cinu.aspx>

2. Praktická část

2.1 Cíl praktické části

Zamýšleným cílem této diplomové práce je zjistit přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice znásilnění. Z tohoto hlavního cíle vyplývají následující dílčí cíle:

- 1) Popsání postupu řešení případů znásilnění pomáhajících organizací, které se setkávají s případy znásilnění, Probační a mediační služby Plzeň a Policie ČR v Plzni.
- 2) Zjištění míry informovanosti a orientace laické a odborné veřejnosti v problematice znásilnění v Plzni.
- 3) Zjištění zájmu laické a odborné veřejnosti v Plzni o větší osvětu zaměřenou na téma znásilnění.

2.2 Výzkumná strategie

Výzkum v této diplomové práci byl prováděn smíšenou strategií.

„Smíšený výzkum kombinuje určitým způsobem kvalitativní i kvantitativní postupy. Jde o to, v jedné výzkumné akci využít oba typy výzkumných strategií a příslušné metody tak, abychom mohli řešit komplexnější výzkumné otázky nebo získávat na položené otázky spolehlivější a relevantnější odpovědi, protože se eliminovaly slabé a využily silné stránky obou výzkumných strategií. Příprava takového výzkumu by měla zohlednit zvláštnosti obou přístupů. Týká se to i případu, kdy v některých fázích výzkumu - při vzorkování, získávání dat nebo analýze - použijeme kroky, jež učebnicově patří k rozdílným strategiím.“²⁷⁶ Smíšená strategie je obecný přístup, kdy se propojují kvalitativní a kvantitativní metody, techniky či paradigmatata.²⁷⁷

Výzkumné šetření v této diplomové práci bylo prováděno kvalitativně formou rozhovorů zaměřených na odbornou veřejnost v Plzni a bylo doplněno kvantitativním šetřením, které představují dotazníky zaměřené na plzeňskou laickou veřejnost.

2.3 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky dle Punche „vycházejí z obecného určení cílů a přetvářejí je do specifitější a konkrétnější podoby“²⁷⁸.

²⁷⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 271. ISBN 978-802-6202-196.

²⁷⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6202-196.

²⁷⁸ PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008, s. 42. ISBN 978-80-7367-381-9.

Ke kvalitativní části výzkumu, prováděné formou strukturovaných rozhovorů, se vztahují tyto výzkumné otázky:

- 1) Jaký je rozdíl mezi postupem pomáhajících organizací, Probační a mediační služby Plzeň a Policie ČR v Plzni při řešení případů a poradenství obětem znásilnění?
- 2) Jakým způsobem spolupracují pomáhající organizace, Probační a mediační služba Plzeň a Policie ČR v Plzni při řešení případů znásilnění, využívají pomoci dalších subjektů?
- 3) Jaké jsou znalosti pracovníků pomáhajících organizací, Probační a mediační služby Plzeň a Policie ČR v Plzni týkající se problematiky znásilnění? Jak probíhá vzdělávání, jsou si pracovníci jisti svými postupy?
- 4) Je současná právní úprava znásilnění podle názoru odborníků dostatečná?
- 5) Jaké jsou nejčastěji se vyskytující způsoby znásilnění dle zkušeností odborníků?
- 6) Kolik případů znásilnění je u jednotlivých subjektů ročně evidováno, zvedá se jejich počet, jaký je důvod?
- 7) Jaká je z pohledu odborníků informovanost laické veřejnosti?

V části výzkumu, která je prováděna kvantitativně prostřednictvím dotazníků směřovaných na laickou veřejnost, je cílem potvrzení či vyvrácení těchto hypotéz:

- 1) Veřejnost zná pojem znásilnění, má představu, jaké chování znásilnění představuje, je dostatečně informována.
- 2) 90 % respondentů se s případem znásilnění osobně ani přes své okolí nesetkalo.²⁷⁹
- 3) Veřejnost podléhá obecným mýtům o znásilnění.
- 4) Respondenti nevědí, jak reagovat na znásilnění, na koho se obrátit pro pomoc.

2.4 Výzkumný vzorek

Původně zamýšleným vzorkem pro kvalitativně prováděnou část výzkumu bylo šest pomáhajících organizací z území města Plzně, Probační a mediační služba Plzeň, Městské ředitelství Policie ČR v Plzni a policisté obvodních oddělení. Pro zajímavé doplnění autorka zvažovala provedení rozhovoru s organizací Élektra, z.s., která se na celorepublikové úrovni věnovala práci s oběti znásilnění. Bohužel z důvodu finančních požadavků tento rozhovor neproběhl a taktéž ani rozhovory s pracovníky dvou pomáhajících organizací v Plzni.

Finální výzkumný vzorek kvalitativního výzkumu zastupují pracovníci pomáhajících organizací Bílý kruh bezpečí, z.s., krizového centra Plus pro lidi v krizové situaci Diakonie Západ, organizace Člověk v tísni, o.p.s., Občanské poradny Plzeň, o.p.s., pracovnice

²⁷⁹ Četnost 90 % vychází z provedených výzkumů, více informací je možno dohledat v teoretické části práce.

Probační a mediační služby Plzeň, komisaři Služby kriminální policie a vyšetřování Plzeň a policisté obvodních oddělení PČR. V období leden – únor 2017 bylo provedeno 8 rozhovorů s účastí celkem 11 osob.

Pro kvantitativně prováděnou část výzkumu byla vybrána plzeňská laická veřejnost. Město Plzeň mělo k 1. 1. 2015 celkem 169 033 obyvatel.²⁸⁰ Pro provedení výzkumu poskytla nejmenovaná společnost zabývající se výzkumem možnost zaslat dotazník vybraným osobám z její databáze. Dotazník byl zaslán více než 1000 potenciálním respondentům s kritériem nutnosti bydliště na území města Plzně. V databázi se nachází kontakty na osoby, které se dobrovolně přihlásily k vyplňování placených dotazníků, dotazník k této diplomové práci byl ovšem zaslán jako neplacený. Celkem byl dotazník otevřen 648 osobami, dotazník vyplnilo 549 osob, z nichž 4 byly vyřazeny z důvodu věku mimo nastavenou hranici. Vysoký počet respondentů si autorka vysvětluje atraktivitou tématu dotazníku. Kompletně byl dotazník vyplněn 545 respondenty ve věku 18 – 70 let. Hranice 18 let byla vybrána dle zletilosti, horní hranice 70 let byla zvolena z důvodu nízkého přístupu k internetu starších respondentů, vzhledem k využití online zasílání dotazníků. Odpovědi byly shromažďovány během února 2017.

2.5 Výzkumné metody

Ve výzkumných šetřeních této diplomové práce byly využity dvě výzkumné metody. Pro kvalitativní část byla zvolena metoda rozhovoru a pro kvantitativní část metoda dotazníku.

2.5.1 Rozhovor

Rozhovor je jednou z možných metod využívaných v kvalitativním výzkumu, jejímž prostřednictvím se zjišťují fakta a postoje dotazovaného. Dochází ke kontaktu dotazovaného a dotazujícího za účelem získání informací. Předem je nutné upravit obsah, formulace, pořadí otázek a délku rozhovoru, vedení rozhovoru by mělo být citlivé, s projevem porozumění a koncentrací dotazujícího.²⁸¹

Rozhovor lze dělit na standardizovaný (předem připravené znění otázek), polostandardizovaný (předem připravená osnova) nebo nestandardizovaný (volně plynoucí rozhovor s kladením otázek dle vývoje rozhovoru). Nevýhodou metody rozhovoru je její možná

²⁸⁰ Počet obyvatel v obcích Plzeňského kraje k 1. 1. 2015. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xp/pocet-obyvatel-v-obcich-plzenskeho-kraje-k-1-1-2015>

²⁸¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6202-196.

časová náročnost.²⁸² Dle Hendla je důležité věnovat se začátku a ukončení rozhovoru.²⁸³ Švaříček dává důraz na získání souhlasu účastníků s prováděním výzkumu a jeho zdokumentování.²⁸⁴

V této diplomové práci byla pro kvalitativní část využita metoda polostandardizovaného rozhovoru prováděná s pracovníky pomáhajících organizací, Probační a mediační služby Plzeň a Policie ČR v Plzni. Návrh rozhovoru, žádost o nahrávání a informace o diplomové práci byly předem zaslány odpovídajícím, v případě potřeby byly otázky přeformulovávány v průběhu rozhovoru. Vzory otázek k rozhovorům jsou přiloženy v příloze č. 7.

2.5.2 Dotazník

Pro provádění kvantitativních výzkumů je často používána metoda dotazníkových šetření. Jedná se o jednu ze standardizovaných testových metod, která se využívá zejména pro zjištění informací v případě velkého množství respondentů.

U písemného dotazování odpovídá respondent na otázky v dotazníku sám, není ovlivněn osobou tazatele. Výhodou této metody je možnost vyplnění respondentem dle jeho časových možností, mezi nevýhody lze zařadit nízkou návratnost, nemožnost kontroly osobního vyplnění dotazovanou osobou a dodržení podmínek vyplňování. Respondent má možnost si odpovědi promyslet, čímž nemusí dojít k zachycení spontánních odpovědí.²⁸⁵ Písemné dotazování se dělí na adresné a neadresné. Pro neadresné se využívá pojem anketa, pro adresné pojem dotazník.²⁸⁶

Pro potřeby této diplomové práce byl využit dotazník zasílaný respondentům ve věku 18 – 70 let s bydlištěm v Plzni. Nezávislosti bylo docíleno využitím databáze společnosti zabývající se výzkumy veřejného mínění. Tato společnost si přeje nebýt v práci jmenována.

Dotazník se skládal celkem ze 17 uzavřených, polootevřených a otevřených otázek, které se zobrazovaly i v návaznosti na předchozí odpovědi respondenta. Dotazník byl šířen online a jeho cílem bylo zjištění povědomí laické veřejnosti v Plzni o problematice znásilnění.

Vzor dotazníku je přiložen v příloze č. 8.

²⁸² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6202-196.

²⁸³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6202-196.

²⁸⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

²⁸⁵ SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-726-1038-4.

²⁸⁶ SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-726-1038-4.

2.6 Sběr dat a jejich vyhodnocování

Pro kvalitativní část výzkumu, jak již bylo uvedeno, byla využita metoda rozhovoru s pracovníky subjektů, které se setkávají v praxi s případy znásilnění. Do vybraných pomáhajících organizací, Probační a mediační služby Plzeň a Městskému ředitelství policie Plzeň byl zaslán email se základními informacemi o diplomové práci a žádostí o uskutečnění rozhovoru. Následně byly domluveny podmínky uskutečnění rozhovoru, zaslány otázky, dohodlo se místo a čas setkání, byla domluvena anonymita a podmínky nahrávání rozhovoru na diktafon. Kromě komisařů územního odboru služby kriminální policie a vyšetřování Plzeň-město všichni zúčastnění souhlasili s nahráváním rozhovoru, rozhovor s komisaři byl zaznamenán poznámkami a následným bezprostředním nahráním zapamatovaných informací autorkou práce na diktafon. Během ledna a února 2017 bylo provedeno celkem 8 rozhovorů za účasti 11 osob, jejich délka se pohybovala mezi 10 a 50 minutami.

Dle Švaříčka je pro práci s daty nutné přesně přepsat nahrávky rozhovorů.²⁸⁷ Proto byly nejdříve autorkou práce rozhovory z nahrávek přepsány do textové podoby a následně bylo s údaji podrobně pracováno metodou kódování. Podle Reichela²⁸⁸ jsou v rámci zakotvené teorie dat využívány tři metody kódování – první je metoda otevřeného kódování, která je využívána v úvodu analyzování dat, kdy se z určitých charakteristik vytváří prvotní kategorie. Druhou metodou je axiální kódování, které mezi kategoriemi z otevřeného kódování hledá souvislosti. Poslední metodou je selektivní kódování, v němž probíhá opětovné přezkoumání dat a hledají se výsledná témata a kategorie. Šed'ová uvádí: „*Při postupném zpracovávání teorie dochází ke stále větší odpoutanosti od konkrétních zpracovávaných dat a k zobecňování a abstraktňování vzniklé teorie.*“²⁸⁹

Autorka práce zvolila vyhodnocování dat metodou otevřeného kódování. V rámci této metody jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a poté složeny novým způsobem. Následně napovrch vystoupí žádaná témata, ve kterých jsou autorem hledány odpovědi na předem stanovené otázky.²⁹⁰ Po přepsání nahraných rozhovorů do textové podoby autorka data zredukovala, převedla do tabulek podle otázek a respondentů a poté roztrídila do určitých

²⁸⁷ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

²⁸⁸ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

²⁸⁹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 95. ISBN 978-80-7367-313-0.

²⁹⁰ STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Přel. S. Ježek. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-858-3460-X.

kategorií (více v příloze č. 12), ze kterých vyvozovala informace, které vedly k zodpovězení výzkumných otázek a naplnění cílů práce.²⁹¹

Pro kvantitativní část výzkumu autorka sestavila dotazník, který byl s využitím databáze nejmenované společnosti profesionálně se zabývající výzkumem zaslán více než 1000 potenciálních respondentů dle předem stanovených kritérií, kterými byly věk mezi 18 a 70 lety a uvedené bydliště v Plzni. Tento dotazník, na rozdíl od dotazníků běžně zasílaných zmíněnou společností zaregistrovaným osobám, nebyl placený a jeho vyplnění bylo čistě dobrovolné. Dotazník byl rozeslán online a data byla sbírána během února 2017, kompletně ho vyplnilo 545 osob.

Dotazník obsahoval celkem 17 otázek, jejichž zobrazení bylo v některých případech závislé na zodpovězení otázek předcházejících. Na úvod dotazníku byl uveden rozdíl mezi znásilněním a pohlavním zneužíváním, aby nedocházelo ke zkreslení odpovědí respondentů. K uspořádání sebraných dat byl využit program Excel. Data byla přenesena a uspořádána podle předem stanovených kritérií. Pro vyhodnocování odpovědí na otevřené a polootevřené otázky bylo zapotřebí projít odpovědi všech respondentů, dle souvislostí je přiřadit k sobě a těmto skupinám odpovědí přiřadit číselné hodnoty a znaky vhodné pro následné zpracovávání. Data byla vkládána do kontingenčních tabulek podle požadovaných výstupů, poté byly z tabulek za využití Excelu vytvořeny odpovídající grafy. Pro následné slovní vyhodnocení výsledků výzkumu a potvrzování či zamítání hypotéz byly využity tabulky s relativními a teoretickými četnostmi.²⁹² Punch zmiňuje, že „*použití tabulek a grafů pomáhá při organizaci analýzy a strukturuje prezentaci výsledků*“²⁹³.

2.7 Výsledky výzkumů praktické části

2.7.1 Výsledky vyhodnocení rozhovorů

Rozhovory s pracovníky pomáhajících organizací, policie a PMS vycházely z podobného základu, ale již vzhledem k různorodému zaměření a povaze práce s obětí byly zejména mezi sociálními pracovníky a policisty nápadné rozdíly v odpovědích na vybrané

²⁹¹ HRUŠKOVÁ, Barbora. *Přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice nebezpečného pronásledování*. Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Vedoucí práce Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

²⁹² HRUŠKOVÁ, Barbora. *Přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice nebezpečného pronásledování*. Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Vedoucí práce Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

²⁹³ PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008, s. 82). ISBN 978-80-7367-381-9.

otázky. Z tohoto důvodu jsou odpovědi na otázky, které byly pokládány těmto skupinám s dotazem na druhou skupinu, rozděleny na více částí.

2.7.1.1 Vyhodnocení otázek rozhovoru

1) Jak často se setkáváte s řešením případů znásilnění?

První otázka byla zaměřena spíše statisticky. Z odpovědí většiny pracovníků pomáhajících organizací vyplynulo, že se s případy znásilnění setkávají velmi zřídka. Pracovnice krizového centra uvedla své setkání s obětí znásilnění pouze 3x za poslední dva roky, přičemž dva případy byly ve spojitosti s domácím násilím. Na občanskou poradnu se obrací klienti s dotazy ohledně procesních záležitostí, jedenkrát se v posledním roce setkali s rodinou, která řešila záležitosti týkající se znásilnění, ale neměli zájem o práci s obětí jako takovou. Pracovnice OP se domnívá, že se oběti obrací rovnou na organizace, o nichž ví, že se touto problematikou speciálně zabývají, či na policii, která je následně odkáže na jiné organizace, než na OP. V ČvT se setkávají s případy znásilnění asi 5x – 10x do roka, v různých fázích řešení TČ a po různě dlouhé době, která uplynula od spáchání TČ. Často informace o znásilnění vyplyne z řešení případu domácího násilí. Jediný BKB uvádí, že se se znásilněním setkává často, i když ve srovnání s případy domácího násilí a stalkingu méně. 60 % práce BKB je věnováno řešení případů domácího násilí, zbylých 40 % se věnuje jiným trestným činům. Více se případy znásilnění dostávají ke klíčové sociální pracovníci, než do poradny. Na BKB po celé ČR se v roce 2016 obrátilo 347 osob kvůli řešení znásilnění, statistiky za plzeňskou pobočku nejsou vedeny.

Pracovnice PMS uváděla, že se stále v rámci Probační a mediační služby více pracuje s pachatelí, než s oběťmi, přičemž trestní zákoník je více zaměřen na pachatele. Na PMS v Plzni, která je v současné době velmi přetížená, se řeší spíše majetkové TČ než násilné. Od roku 2001 se pracovnice setkala asi s 5 případy znásilnění, většinou v rámci podmíněčného propuštění pachatele. Pracovnice se domnívá, že oběti neznají svá práva, zvláště zranitelné oběti jsou rády, že ustojí mnohdy opakovaný výslech na policii, který může způsobovat sekundární viktimizaci, a nechtějí se dále obracet na organizace, jako je PMS, pokud o ní vědí. Oběti se s pachatelem v případě znásilnění také často nechtějí setkat.

Policista hlídkové služby uvedl, že se s oběťmi setkává minimálně a mnohdy při prvním kontaktu nelze poznat, jestli se jedná o oběť znásilnění, pokusu o znásilnění, ublížení na zdraví či loupežného přepadení. Oběti bývají v šoku a s policií nekomunikují. Druhý policista uvedl, že se setkává s případy znásilnění asi 1x za 6 měsíců. Komisaři sdělovali statistiky, že

v roce 2014 se řešilo v Plzeňském kraji 81 případů, z nich 24 přímo v Plzni, v roce 2015 bylo případů 67, z nich 38 v Plzni a v roce 2016 bylo znásilnění 65 a z nich 27 v Plzni.

2) Jaký je váš postup při kontaktu s obětí znásilnění?

Postup se u jednotlivých institucí logicky liší. Pomáhající organizace jsou zaměřeny spíše na ošetření emoční stránky oběti, policie pracuje na vyšetřování a oběti odkazuje na jiné organizace. Základní postup v krizovém centru je, že se zjistí, s čím oběť přichází, ošetří se akutní krize (oběti často pláčou či projevují vztek), zjistí se současná situace, kdo spáchal TČ, zda hrozí opakování a zda byl čin nahlášen. Pokud nebyl, pracovníce vedou s klientem diskuzi o možném nahlášení, případně klienta podpoří v nahlášení TČ na policii. Pokud má klient zájem, v rámci občanské poradny, která je provozována taktéž Diakonií a úzce spolupracuje s krizovým centrem, je možné pomoci sepsat trestní oznámení. OP v zásadě klienty odkazuje na jiné pomáhající organizace (BKB či psychologa), protože není specializovaná na práci s psychikou člověka. Pokud je to potřeba, poskytuje obětem odborné sociální poradenství, pomůže sepsat nahlášení, sdělí oběti její práva a informuje ji o možnostech odškodnění.

BKB postupuje dle svých interních pravidel, která drží v tajnosti. V případě, že se oběť objedná do poradny, jsou jí k dispozici dva poradci s psychosociálním a právním zaměřením, s nimiž svůj problém konzultuje. V úvodním rituálu je oběť seznámena s tím, že služby BKB jsou bezplatné, anonymní, pro pracovníky platí mlčenlivost a neověřují se verze příběhu oběti. Je vysvětleno, jak konzultace probíhá a co může BKB nabídnout. Konzultace je přizpůsobována současnému psychickému a fyzickému stavu oběti. Jedná-li se o zvláště zranitelnou oběť, je možné ji odkázat na klíčového sociálního pracovníka, který se jí věnuje dlouhodobě a má možnost terénní spolupráce (například dojet za obětí do nemocnice, dojít k soudu či doprovázet k výslechu). Pracovník BKB může vystupovat jako důvěrník, výjimečně jako zmocněnec. Je možné pomoci vyhledat pro oběť advokáta z registru. Pomoc oběti vychází ze zásad viktimologické intervence vycházející z krizové intervence. Na samotného klíčového sociálního pracovníka se mohou oběti obracet rovnou, či jsou odkázány policií, psychoterapeutkou spolupracující s BKB, vyskytly se i případy, kdy byl BKB kontaktován Organem sociálně právní ochrany dětí. Oběti se obrací na BKB v různých stádiích a po různé době od spáchání TČ, po nahlášení znásilnění policii i bez nahlášení. Oběti znásilnění se vyskytují „ve vlnách“, což si pracovníci neumějí vysvětlit.

Práce ČvT s obětí vychází z toho, jakým způsobem je mu znásilnění oznámeno. Většinou k oznámení dochází po delší znalosti pracovníka a klienta, informace o znásilnění se objeví v rámci řešení jiných záležitostí. V tomto případě pracovníce téma obchází, naučává a

dostane-li se k jádru, problém pojmenuje konkrétně, čehož se někdy klienti zaleknou. Ze svých zkušeností má dojem, že v ČR obecně klienti nemají povědomí o možnosti znásilnění v manželství. Pracovnice pracuje spíše s emocemi, nechce zavalit klienta „paragrafy“, jako to, dle jejího názoru, dělají orgány činné v trestním řízení. *„Jejich poučovací povinnost spočívá v tom, že člověku předají štos papírů, kterým ten člověk absolutně nerozumí.“* Se samotným oznámením, že byla znásilněna, přijde spíše oběť, která byla znásilněna neznámým pachatelem. Přímou prací s emocemi, uklidněním a zbavením strachu je oběť odkázána na psychologa, právníka pomáhá s procesní stránkou věci. Pracuje s obětí dlouhodobě, řeší kompletní stav a potřeby oběti.

Probační a mediační služba spolupracuje s obětí spíše až po výkonu rozhodnutí, tehdy má povinnost pracovat s pachatelem i poškozenou. Poškozené je zaslán kontakt na Probační a mediační službu s nabídkou spolupráce a přiložen leták s informacemi o tom, co je PMS, čemu se věnuje, co spolupráce obnáší a jaké jsou možnosti – nabídka probačního setkání či mediace (nepovinná, ale je možno ji zprostředkovat). Oběti mohou pracovníci předat i informace o trestním řízení, o tom, jako probíhá hlavní líčení, lze zařadit i výpověď oběti ve vedlejší místnosti, nesetkání se s pachatelem. Ze zkušenosti se ale většinou oběti znásilnění nechtějí s pachatelem setkat. Od roku 2013 v rámci PMS probíhají projekty zaměřené na práci s oběťmi TČ.

Policisté hlídkové služby se shodují na tom, že okamžitě po nahlášení vyjíždí na místo činu, jsou v kontaktu s obětí, vytěží z ní informace, poskytnou první pomoc a v případě potřeby volají záchrannou službu. Pátrají po pachateli a je-li zajištěn, je omezen na svobodě a umístěn do policejní cely. Oběť je dále převezena na službu kriminální policie a vyšetřování, kde je s ní proveden výslech a pracují s ní vyšetřovatelé, operativa a technici. Komisaři uvádějí, že po výjezdu hlídky a provedení jejích úkonů na místě je oběť dovezena vyšetřovatelům, kteří s ní hovoří, probíhá vyšetření, šetření, poučení oběti a je předán kontakt na BKB či PMS. Je předávána informace o databázi advokátů, na kterého má oběť nárok zdarma, pokud si ho nemůže dovolit. V Plzni je zvykem, že si advokáta oběti hledají samy, ale na některých jiných místech je advokát automaticky přidělován.

3) Odkazujete oběť na jiné organizace?

Téměř všichni odpovídající uvedli, že oběti odkazují na jiné, nejen pomáhající, organizace. V Plzni je obětem nejvíce doporučováno obracet se na BKB. V krizovém centru jsou oběti odkazovány na BKB a v případě domácího násilí na intervenční centrum. Pracovnice OP uvedla, že odkazují na BKB a mají k dispozici seznam dalších organizací, které pomáhají

obětí. V Plzni je možno pro oběti znásilnění údajně využít pouze BKB a různé telefonické linky (např. DONA linku), když oběti nechtějí osobní kontakt s poradcem. Pracovnice zmínila, že například v Brně se této problematice věnuje více skupin, a jmenovala organizaci Persefona.

BKB odkazuje své klienty v případě, že potřebují řešit navazující specifické problémy – rozvod, bydlení či svěření dítěte do péče. „*Potom kontaktujeme občanskou poradnu na ten rozvod, právní poradnu (...), řeší hodně svěřování do péče, takže OSPOD. Záleží také na věku oběti, v tom případě potom taky komunikujeme s jinými orgánama.*“ Některým obětím může být doporučeno kontaktovat azylové domy. V Plzni se znásilnění věnuje BKB, Člověk v tísni a Probační a mediační služba, ale do BKB údajně odkazují i registrované akreditované služby Člověk v tísni a PMS proto, že se v problematice pohybují relativně krátce. BKB může pomoci komunikovat se školou či doporučit advokáta a psychoterapeuta, který buď externě spolupracuje s BKB, nebo využívají cizích.

Právnička Člověka v tísni má možnost konzultovat případy s právním oddělením Člověka v tísni, ale nestává se to často. V minulosti odkazovali klienty na klíčového sociálního pracovníka BKB zejména v případě potřeby zpracování emocí. Ze zkušenosti pracovnice uvádí, že pokud se představí jako právnička, lidé od ní nevyžadují psychologickou pomoc. Pro tento typ pomoci odkazuje na BKB nebo na psychoterapeuta, přičemž od začátku roku 2017 je možno využívat psychoterapeuta spolupracujícího s ČvT bezplatně.

Z Probační a mediační služby jsou klienti nejčastěji odkazováni na zmiňovaný BKB či Intervenční centrum, z jiných důvodů lze využít i jinak zaměřených neziskových organizací. Zvláště zranitelné oběti údajně přichází do PMS často poté, co využily všech možností u jiných zaměřených organizací a Probační a mediační služba je pro ně poslední místo, kde se snaží najít vhodnou pomoc.

Z odpovědí policistů vyplývá, že oběti jsou na místě činu v šoku, zajišťuje se pouze jejich zdravotní stav a pátrá se po pachateli. Předávání kontaktů je v kompetenci služby kriminální policie a vyšetřování. Komisaři zmiňovali odkazování obětí na BKB či PMS, dále na krizové centrum a dodávali, že v jiných případech, než je znásilnění, odkazují na ČvT. Dle názoru komisaře pokud policisté chtějí, dostanou informace o oběti i přes své kontakty v neziskových organizacích, které tvrdí, že dodržují mlčenlivost. Pokud oběť původně komunikovala s pomáhající organizací, policii nechtěla sdělovat dostatek žádaných informací a následně se odvolává, je možné, že k ní bude přistupováno ve smyslu „nechtěla nám poskytnout data, tak co nyní chce“.

- 4) Jak vnímáte práci policie s obětí (znásilnění)? Dala by se práce policie podle vás zlepšit, zefektivnit? Myslíte si, že policie postupuje v souladu se zákonem o obětech trestných činů? (Pro policisty byla otázka směřována na práci pomáhajících organizací.)

Vnímání práce policistů ze strany pomáhajících organizací a PMS je různé – někteří jsou se způsoby práce spokojeni, jiní mají opačný názor. Z rozhovorů ale vyplynuly oblasti, v nichž by se policie při kontaktu s obětí mohla zlepšit. Policisté odpovídali na obrácenou otázku a hodnotili práci pomáhajících organizací.

V krizovém centru mohla pracovnice hodnotit pouze podle jedné zkušenosti, kdy se policisté chovali k oběti znásilnění vstřícně a s respektem. Dle jejího názoru by ale mohla být práce s obětí zlepšena, protože po psychické stránce byly její potřeby ošetřeny jen základně. V OP se k pracovníkům nedostávají zpětné vazby, tudíž nemohou hodnotit postupy policie, ale podle názoru pracovnice je oběť po spáchání TČ velmi citlivá, čin vnímá jako velkou křivdu a očekává, že všichni budou sdílet tento názor. Pokud někdo názor nesdílí, oběť jeho přístup může vnímat negativně.

Ze strany BKB je přístup policie hodnocen jako dobrý a stále se zlepšující. Výjimečně se ze strany klientů pracovníci setkávají s kritikou postupu, stížnosti bývají na zpochybňování výpovědi, nepříjemné otázky směřující do intimní sféry. Po vysvětlení klientům standardního postupu policie a jeho důvodů klienti často zmíní, že jinak na ně byli policisté milí. Podle pracovnic policisté musí postupovat v souladu se zákonem. Policisté jsou vzdělávání ohledně přístupu k obětem, pro nově nastupující probíhá školení, v jehož rámci se věnují práci s oběťmi znásilnění, stalkingu, domácího násilí a násilných TČ. Část těchto vzdělávání přednáší i pracovníci BKB. Nově nastupující jsou mnohdy velmi motivovaní, na rozdíl od dlouhá léta sloužících kolegů, kterým je náročné vysvětlovat, že došlo ke změnám a že by dle nových poznatků bylo vhodnější volit jiné způsoby přístupu k obětem. Nováčci mají obavy ze skloubení dostatečně citlivého přístupu k oběti a zároveň vytěžení všech důležitých informací. Policisté se musí průběžně vzdělávat, každoročně probíhají vzdělávání na krajských policejních střediscích (v Plzeňském kraji v Domažlicích a Tachově). Vzdělávání je zaměřeno různě (střelba, právo), ne vždy proto policisté slyší přednášku o přístupu k obětem. Pracovnice uváděly, že vnímání obětí je často zkresleno sledováním kriminálek. Oběti neočekávají, že pachatel nebude ihned umístěn do vazby a proto je možné ho nadále potkávat na ulici. Jsou mnohdy překvapeny, jaká práva pachateli ze zákona přísluší a že cílem není ošetření oběti, ale prokázání viny či nevinu pachatele, zatímco oběť vystupuje v roli svědka. Zlepšením jsou v tomto směru novinky uvedené v Zákoně o obětech trestných činů, kdy má oběť nárok na zmocněnce, vybrání advokáta z registru, předcházení sekundární viktimizaci či sepsání

prohlášení oběti. Důkazem dobré spolupráce mezi BKB a policií je dle pracovnice podepsání dohody o spolupráci z roku 2010 (a následné její aktualizace). V Plzni policie doporučuje obětem obracet se zejména na BKB, protože zde nejsou jiné specializované organizace, zatímco v Praze se odkazování může tříštit mezi více pomáhajících subjektů.

Pracovnice ČvT sama uváděla, že vzhledem k její relativně krátké praxi po dostudování VŠ má stále ještě mnoho ideálů o práci policie, které pomalu díky praxi opouští. Dle zkušeností se policie na maloměstech snaží různými způsoby zajistit, aby tyto případy nemusela řešit. V Plzni má různé zkušenosti s několika obvodními odděleními. Velmi špatnou zkušenost z praxe má s policisty z oddělení na Lochotíně, zatímco na Slovanech jsou policisté k obětem velmi vstřícní. Pokud je oběť již v kontaktu s kriminalisty, jejich přístup k obětem je dle názoru pracovnice dobrý, i když řešení případů trvá dlouho. Trestní řízení by mělo trvat kratší dobu tak, aby odpovídalo zákonu, a nemělo by se prodlužovat, jako se to často stává. Policisté na plzeňských odděleních mají údajně na čem dále pracovat, v čem se zlepšovat.

Podle názoru PMS je přístup policie různý u každého případu. Pracovnice zmínila důležitost lidského faktoru, lépe údajně k oběti přistupují ty osoby, které mají znalosti krizové intervence. Oběť je dle jejího názoru nutné v klidu vyslechnout, i když mluví nesouvisle, nesrozumitelně a roztěkaně a neví, co chtějí. Problém vidí ve způsobu poučení oběti, který probíhá tak, že je oběti pouze předán dokument k podepsání, bez delšího času k seznámení se s ním. Zákon o obětech trestných činů prý ovšem přinesl zlepšení v komunikaci s oběťmi.

Policisté uvádějí, že pomáhající organizace nemohou hodnotit, protože se k jejich práci s obětí nedostanou. Komisaři jsou přesvědčeni, že zájmy a práce policie a pomáhajících organizací jdou proti sobě, a myslí si, že i tyto organizace jsou přesvědčeny, že jim policie brání v práci.

- 5) Vnímáte právní úpravu znásilnění v Trestním zákoníku z roku 2009 jako přínos? Jak jste postupovali dříve, v čem nová právní úprava pomohla? Projevuje se rozdíl v počtu případů, jejich řešení či trestání pachatelů znásilnění?

K této otázce byl respondentům dodán náhled na současné znění paragrafu o znásilnění. Většina pracovníků v roce 2009 a před ním nepracovala na současné pozici, proto nemohla hodnotit z vlastní zkušenosti. Někteří se i přesto pokusili otázku zodpovědět. Celkově je úprava hodnocena jako přínosná, vyzdvihován je i pozitivní dopad přijetí Zákona o obětech trestných činů.

V krizovém centru pracovnice nemá zkušenost se změnou v roce 2009 a ani neexistují dostupné statistiky o počtech obětí znásilnění, které se na centrum obracejí, proto otázku

nedokázala zodpovědět. Za dobu, co v centru pracuje, ale případy znásilnění nejsou časté. Pracovnice OP se taktéž nad úpravou nezamýšlela, obecně s trestním právem přichází do kontaktu minimálně.

Od pracovníků BKB zaznělo, že jednání, které je nyní posuzováno jako znásilnění či příprava znásilnění, bylo dříve hodnoceno pouze jako vydírání. BKB ovšem neřeší, jak by byl TČ, ohledně kterého se oběť na poradnu obrací, kvalifikován. Ze statistik vyplývá, že celkově počet klientů se znásilněním každoročně narůstá jak v poradně, tak i u pozice klíčového sociálního pracovníka, která funguje od roku 2012. Všechny změny zákona jsou vnímány jako přínosné.

V Člověku v tísní tato služba před rokem 2009 nefungovala, není tedy možno porovnávat data. Kolegyně respondentky se dříve setkávaly s případy znásilnění v ne vysokém počtu případů. ČvT shodně s BKB uvádí, že nelze oběť, která s nimi spolupracuje, zařadit do statistiky obětí dle trestního řádu. Oběť je pro ně obětí ve chvíli, kdy se jí cítí být. Statistiky jsou dle pracovnice stejné, ženy stále znásilnění mnoho nehlásí.

Pracovnice Probační a mediační služby nebyla přesvědčena, že by se přijetím změny stav zlepšil. Dodávala, že úprava pro ni neznamena velkou změnu, pouze současná příprava znásilnění se dříve řešila v rámci domácího násilí či stalkingu. V rámci PMS nedošlo k nárůstu počtu obětí, které by se na PMS obracely. Pracovnice zmiňovala vliv přijetí Zákona o obětech trestných činů s tím, že je dobré, že mají oběti zákonnou oporu. Přínosem je, že oběť dostává informace o pachatelově propuštění, má možnost se v rámci prohlášení o dopadu na život oběti vypsát ze svého prožívání s tím, že její názor je vnímán a je součástí spisu, musí se s ním pracovat. Dříve její výpověď takovou váhu neměla.

Policisté uváděli, že u policie před rokem 2009 nesloužili a nemají k dispozici statistiky, proto otázku nejsou schopni zodpovědět. Komisaři zmiňovali, že počty znásilnění stoupají, za rok 2008 se uvádí počet pouze 12 znásilnění. Vliv může mít to, že je znásilnění více otevřeným tématem. Dodávali, že také proto je využíváno v případech rozvodů a rozchodů více účelové obvinění ze znásilnění, ovšem na tato oznámení je neoficiálně nahlíženo jinak.

6) Připadá vám právní úprava znásilnění, jaká je dnes, odpovídající nebo byste něco upravili?

Jednalo se o subjektivně zaměřenou otázku. Pracovnice krizového centra uvedla, že jsou podle ní tresty nízké, nechápe, že sazby začínají na 6 měsících, zvedla by je na minimálně 5 let. Celkově jí připadají trestní sazby v ČR i za zabití a jiné TČ velmi nízké. Zaměstnankyně OP se nad úpravou zamýšlela po nedávné medializaci případu, kdy bylo vyhrožování znásilněním

kvalifikováno dle paragrafu o znásilnění. Obává se, že se jedná o neohraňovanou věc, která může být snadno zneužitelná. Problémem může být posouzení, co je vyhrožování a co již příprava znásilnění. Není si svým názorem jistá.

Dle pracovníků BKB je úprava po přidání změn v roce 2009 dostačující, jako u většiny TČ, nedostačující ovšem může být lidský faktor. Případ ovlivňuje přístup člověka, který přijímá trestní oznámení, jeho vyhodnocení, souzení a hodnocení soudce, kterému může připadat znásilnění málo pravděpodobné, či má málo důkazů.

Pracovnice Člověka v tísní by zvýšila sazbu a zároveň více využívala alternativní tresty, například peněžitý trest. Není si celkově jistá koncepcí trestního práva a vhodností zbavování osobní svobody. Preferovala by větší využívání peněžitého trestu, který může mít vyšší účinek na výchovu pachatele.

Dle názoru z PMS by měla být srovnána práva pachatele a oběti, nyní jsou nepoměrná a na oběť je pohlíženo více kriticky.

Jeden z policistů měl dojem, že by bylo vhodné zvýšit horní hranici trestní sazby, ale následně zaznamenal případy falešných obvinění a svůj názor změnil, s ohledem na dopady na údajného pachatele. Nyní si tedy stejně jako druhý policista a komisaři myslí, že je současná úprava odpovídající.

7) Myslíte si, že tresty za trestný čin znásilnění jsou dostatečné? Využívá se, podle vaší zkušenosti, podmíněný trest?

Někteří respondenti na tuto otázku reagovali v rámci předchozích odpovědí. Z krizového centra nejsou známy případy, kdy by byl uložen podmíněný trest. Trestní sazby za znásilnění jsou podle pracovníků nízké, měly by začínat na 5 letech odnětí svobody. Dle poradkyně OP záleží na okolnostech případu. Z BKB zaznívá, že sazby jsou dostatečné, ale záleží na tom, jakou výši sazby ukládají různí soudci. Mnohdy ani orgány činné v trestním řízení v rámci řešení jednoho TČ nemají stejný názor. Z celkem 3/4 ohlášených znásilnění zdaleka ne všechna dojdou až k soudu. Pracovnice uváděla příklad, že pokus o znásilnění byl soudcem vyhodnocen jako přestupek a byl následně řešen přestupkovou komisí. Jedná se o první případ z praxe BKB, kdy byla za pokus o znásilnění uložena pokuta. V poradně se ovšem málokdy dostanou pracovníci ke zpětné vazbě a informacím, jak dopadlo soudní řízení. Více informací se dostává ke klíčové sociální pracovníci, která uváděla, že se s uložením podmíněného trestu nesečkává. Dle názoru pracovníků Člověka v tísní nejsou tresty dostatečné, s podmíněným odsouzením se nesečkala.

Za dobu své praxe v PMS se pracovnice ve velmi malém procentu setkala s podmíněným odsouzením pachatele za znásilnění. V jednom případě se údajně s kolegy tomuto trestu divili, poškozená následně odmítala komunikovat. Pracovnice zmiňovala článek Šámala o vhodnosti využívání alternativních trestů, peněžitého trestu i v případech znásilnění nebo například řešení alimentů. Přítomnost pachatele na svobodě může být vhodnější, s pachatelem se dá lépe pracovat. Pracovnice zmínila svou úvahu, že se ze zkušenosti situace může zlepšit, „*až se stane obětí nějaký ten vyšší úředník nebo vyšší politik, až bude poškozenou osobou, tak to bude politický problém a změní se to.*“ Zjistí se, jak se praxe odlišuje od zákonného ukotvení.

Jeden z policistů se s uložením podmíněného trestu neseťkal. Pokud jsou okolnosti činu správně přiřazeny, považuje současnou podobu trestu za dostatečnou. Druhý policista se domnívá, že jsou tresty nízké všeobecně a myslí si, že uložení podmíněného trestu zákoník nepřipouští. Komisaři uváděli, že se podmíněný trest využívá v případech, kdy je pachatel trestán poprvé nebo nedošlo ke zranění oběti. S odsouzením za přípravu znásilnění se zatím neseťkali. Do doby, než byla příprava trestná, se ukládal podmíněný trest v případech znásilnění ve stadiu pokusu, nebo když byl pachatel vyrušen. V roce 2014 byl za znásilnění uložen jeden podmíněný trest stejně jako v roce 2016. V roce 2015 byly uloženy tři podmíněné tresty (vztaženo na všechny odsouzené za znásilnění v určitém roce). Komisaři jako příklad zmiňovali případ z roku 2013, kdy za pokus o znásilnění snachy dostal důchodce podmíněný trest, i když mu původně hrozilo 5 – 12 let odnětí svobody dle 3. odstavce.

8) Jaké je zastoupení mužů a žen v pozici oběti/pachatele? Vyskytuje se dle vašich informací znásilnění ženami či skupinové znásilnění?

Všichni respondenti se shodli v tom, že ve valné většině případů jsou oběti ženy a pachateli muži. Nikdo z respondentů se osobně neseťkal s opačným modelem, ani v případě znásilnění lesbického páru, kdy byl pachatelem také muž, jak s důrazem uváděli policisté. S případem skupinového znásilnění se také neseťkal žádný respondent.

Názor pracovnice krizového centra je, že z hlediska toho, jak probíhá sexuální styk, má pachatel-muž znásilnění snazší. Je přesvědčena, že narůstá počet znásilněných mužů, kteří si toto ale nechávají pro sebe. V OP se s mužem jako obětí seťkali pouze v případě týrání. Pracovnice si nebyla jista, zda je podle trestního zákoníku možno znásilnit muže. Za dobu působení poradkyň od roku 2013 v poradně BKB znásilněný muž nebyl. V případě domácího násilí se seťkala s mužem-obětí pracovnice Člověka v tísní, v případech znásilnění ale ne. Stejně tak v PMS. Komisaři se s mužskou obětí seťkali jen v případě zneužívání, kdy byl pachatelem

gay, nebo v případě domácího násilí. Se skupinovým znásilněním jako takovým zkušenost nemají, „pouze“ se na oběti vystřídal více pachatelů, ale nejednalo se o spolupráci. V jednom případě dva mladíci vtáhli dívku do auta, jeden ji držel a druhý osahával, ale k dokonání znásilnění nedošlo.

9) Jaké vztahy mají nejčastěji pachatelé k obětím?

Z rozhovorů vyplývá, že je častěji pachatelem znásilnění muž, který má k oběti vztah. V případech, které se dostaly do krizového centra, se vždy jednalo o znásilnění známou osobou – v případě domácího násilí se jednalo o partnera, jednou o kamaráda oběti. V OP se řešil pouze případ, kdy byla dívka (nejspíše) znásilněna mužem, se kterým se seznámila po facebooku, kontakt mezi nimi byl navázán. Pracovnice BKB zmiňovaly, že ve velkém procentu případů byl pachatelem partner oběti, dále kamarád, bývalý partner, známý na večírku a v minimu případů byla oběť znásilněna neznámým pachatelem. Se skupinovým znásilněním se v BKB nepotkali, ovšem s opakovaným ano – s pohrůzkou zbraní a vyhrožováním zveřejněním znásilnění se podařilo klientovi oběti donutit ji k opakovaným znásilněním během roku a půl, probíhal i důsledný stalking. Pracovnice ČvT uváděla, že se ze 70 % jedná o pachatele příbuzné, známé či kamarády oběti. V rámci pracovního kolektivu dochází ke znásilněním například během vánočních večírků. Je výjimečné, pokud si pachatel vyhlédne oběť bez předchozího vztahu, minimálně se pachatel s obětí znají alespoň od vidění.

V PMS je zkušenost taková, že přibližně v polovině případů se vyskytují náhodná setkání (pachatel trpěl deviací) a v polovině se jednalo o znásilnění spojené s domácím násilím.

První z policistů se setkal pouze s tím, že oběti pachatele neznaly nebo nepoznaly, druhý policista se setkal s nejvíce případy oznámeného znásilnění mezi prostitutkou a neplaticím klientem, na druhém místě zmiňoval znásilnění náhodné oběti. Komisaři uváděli statistiku, že v roce 2016 došlo v Plzni pouze k 8 náhodným znásilněním, 1x bylo hlášeno znásilnění prostitutky a ve všech ostatních případech byl pachatel známý oběti. V roce 2015 bylo 14 náhodných znásilnění, v roce 2014 bylo 8 případů znásilnění mezi známými osobami, zbylá znásilnění byla provedena náhodnými pachateli. Ohledně prostituce komisaři uváděli, že byly zaznamenány v těchto letech asi 4 případy znásilnění, přičemž jednou byl pachatel podmíněčně odsouzen. Případy znásilnění v prostředí prostituce jsou často řešeny až ve chvíli, kdy je přítomen viditelný znak, že se jednalo o znásilnění – například je použita zbraň, nejčastěji nůž.

10) Jak často bývá znásilnění spojeno s domácím násilím?

Již v předchozích otázkách respondenti zmiňovali, že se případy znásilnění vyskytují ve spojení s domácím násilím. V osmi z deseti případů, kdy do krizového centra přijde klient řešit domácí násilí, je zjištěn sexuální útok či sexuální nátlak, i když se nemusí jednat přímo o znásilnění. V občanské poradně ženy také při hovorech o domácím násilí naznačují, že dochází i k sexuálnímu nátlaku, který by se dle poradkyně dal označit jako znásilnění. Pracovnice BKB uváděly, že je tato souvislost častá. Ne vždy se oběť domácího násilí chce bavit o sexuální oblasti, která je pro ni citlivým tématem. U domácího násilí se předpokládá agrese pachatele i v oblasti sexuální, oběť může pociťovat sexuální nátlak. Přichází-li oběti sexuálního násilí, často hovoří o tom, že se toto odehrálo v rámci nějakého konfliktního vztahu. Poradkyně uváděly zkušenost, že tyto trestné činy, i když spolu v případě oběti souvisí, jsou někdy vyšetřovány jako dva jednotlivé trestné činy či opakované znásilnění. Pracovnice ČvT sdělila, že oběti znásilnění jsou často ženy, které nechtějí nic řešit. Jejich manželé jsou tyrani, násilníci, kteří páchají domácí násilí, znásilnění, krádeže i jiné trestné činy, mnohdy nepracují a vyskytují se u nich alkoholismus či gamblerství. Tito partneři mívají problém sami se sebou, který transformují i do podoby domácího násilí. Jejich ženy si ovšem nechají líbit jejich chování a nechtějí ho řešit – důležité je tedy pracovat se ženami samými i psychologicky.

Pracovnice PMS zmínila kazuistiku, kdy v případě domácího násilí se stalkingem bylo podezření na znásilnění, které se ale nedařilo v manželství prokázat. Uvedla, že je možné najít případy, které začaly oznámením znásilnění a skončily prokázáním domácího násilí či dlouhodobého stalkingu v rodině.

První policista se za svou praxi neseťkal s případem propojení těchto činů, druhý policista sdělil, že je domácí násilí propojeno se znásilněním pouze výjimečně. Komisaři uvedli statistiku, kdy bylo v roce 2016 řešeno 3x propojení domácího násilí a znásilnění, v roce 2015 žádný případ zaznamenán nebyl, v roce 2014 byl pouze jeden. V případech znásilnění není automaticky zjišťováno, zda se jedná i o domácí násilí, je nutné toto propojení konkrétně zmínit. Často jsou tyto TČ řešeny odděleně.

11) Kolik klientů s problémem znásilnění je ročně u vás evidováno? Zvedá se počet (jaký je podle vás důvod)? Kolik procent případů nekončí potrestáním pachatele? (Tato otázka byla pro policisty se zachováním stejného významu mírně přeformulována.)

Většina odpovídajících, kromě BKB, uvedla, že se počty případů znásilnění nezvedají. U většiny respondentů nelze sdělit, zda případy, s nimiž se setkají, končí potrestáním pachatele, protože se do organizace nedostávají informace i po kontaktu s klientem. V krizovém centru

není vedena statistika případů znásilnění, ale poradkyně se domnívá, že se počty nezvedají. Průměrně má zkušenost s řešením jednoho případu znásilnění a asi 10 případů domácího násilí ročně. Většinou se zpět do krizového centra nedostanou informace o tom, jak příběhy klientů končí, proto nebyla schopna uvést, jak jsou pachatelé potrestáni. V OP se, jak již bylo zmíněno, případy znásilnění vyskytují minimálně a vždy se řeší pouze přístup k trestnímu řízení. Z dostupných celorepublikových statistik BKB lze vyčíst, že se počty obětí, které se obrátí na BKB v souvislosti se znásilněním, každoročně zvedají. Procento odložených případů znásilnění nelze říci, ale často se stává, že případy k soudu nedojdou a není dopaden pachatel zejména z důvodu nedostatku důkazů, proto, že svědky jsou pouze pachatel a oběť nebo kvůli pozdnímu oznámení obětí, kdy již není možné zajistit stopy na těle oběti. Dle informací z pražské konference poradkyně uvedla, že „z celkového množství případů nahlášených projde soudem, odsouzeno je jich kolem 5 %, a to je strašně málo.“ Informace vycházely z výzkumů a ze studií IKSP a ProFEM.

V Člověku v tísní se jedná o 5 – 10 případů znásilnění ročně. Spíše jsou případy odloženy, oběť je zpochybňována, traumatizuje se, není jí důvěřováno, musí docházet na zkoumání věrohodnosti a zajistit si potvrzení o tom, že spolupracuje s dalšími subjekty - pracovnice nerozumí tomu, proč toto policie vyžaduje. Kdyby byla nyní sama v pozici oběti, kvůli špatně nastavenému systému v ČR by znásilnění údajně také nešla nahlásit. Odsouzení, dle její zkušenosti, jsou spíše pachatelé, kteří nejsou souzeni pouze za TČ znásilnění.

V Probační a mediační službě počty nerostou, ale stagnují. Pracovnice uváděla, že se trestná činnost v Plzni změnila, objevují se případy znásilnění, ale nejedná se o nárůst počtu. Do kontaktu s PMS se pachatelé dostávají v případě podmíněčných propuštění, když je uložen dohled. Informace o nepotrestání pachatele se k PMS nedostanou.

Policisté uvedli, že nemají přehled o počtech znásilnění, statistiky se k nim nedostávají a nemají důvod si další informace vyhledávat. Informace o (ne)potrestání pachatele údajně policii již po předání k soudu nezajímají. První policista je ale přesvědčen, že většina pachatelů je potrestána. Komisaři se odkázali na statistiku, kterou uváděli jako odpověď na první otázku. Počty znásilnění se údajně nezvedají.

12) Jaký je odhadovaný poměr mezi nahlášenými a nenahlášenými případy? Setkáváte se s případy lživého obvinění ze znásilnění?

Údaje uváděné v rozhovorech se různily. V krizovém centru případy znásilnění hlášeny byly, ale u domácího násilí k nahlášení TČ většinou nedochází. Se lživými obviněními není zkušenost. V OP poradkyně usuzovala z informací dostupných v literatuře, že přibližně pouze

1/3 případů je nahlášena. V BKB není falešnost obvinění zjištělná, jelikož se v rámci poradny nezjišťuje pravdivost tvrzení oběti, klienti nejsou prověřováni a zpochybňováni. Ze statistik BKB údajně vyplývá 37 % latence u obětí. Oběti, které byly v kontaktu s klíčovým sociálním pracovníkem, byly všechny v procesu trestního oznámení, poslány policií, dostaly kontakt. Je-li znásilnění nenahlášeno, spíše se tato informace nesdělí ani v poradně BKB. Dle zkušenosti pracovnice Člověka v tísní oběti znásilnění převážně neohlásí, většina obětí se rozhodne situaci neřešit, protože by šlo o velký zásah do jejich vztahů. Odhadem se ohlásí asi 10 % případů. Se lživým obviněním se setkala typicky v případech řešení rodičovských sporů v péči o dítě. Za nejhorší považuje obvinění otce matkou, že znásilnil či zneužíval dceru.

U Probační a mediační služby, vzhledem k tomu, že oběti do PMS nechodí samy, ale pouze, pokud je někdo odkáže, nelze posoudit poměr nahlášených a nenahlášených případů. Se lživými obviněním se setkávají taktéž v rámci řešení vztahů, výchovy a výživy dětí.

První policista si netroufal odhadovat poměr, z doslechu údajně ví, že je velké množství znásilnění, která nebyla nahlášena. Se lživým obviněním se setkal několikrát, nejčastěji ve chvíli, kdy se takto snažila prostitutka řešit nezaplacení ze strany zákazníka. Druhý policista odhadovat poměr 50:50, pro lživé obvinění uvedl stejný příklad, jako jeho kolega. Komisaři si netroufali odhadnout poměr a zmínili, že netuší, odkud se objevují statistiky o 10 % ohlášení. Odhadují, že informace přicházejí například z BKB, kam se chodí oběti pouze „vyzpovídat“, ale nenahlašují TČ. Ohledně lživých znásilnění uvedli statistiku za Plzeňský kraj, že v roce 2016 bylo 16 činů neobjasněno a v 16 případech se nejednalo o TČ znásilnění, v roce 2015 bylo neobjasněno 17 znásilnění a 16 nahlášených činů nebylo TČ, za rok 2014 nebylo objasněno 26 případů, 14 nebylo TČ. Přibližně polovina případů je prý objasněná. Komisaři dodávali, že v případě, že je oběť vyšetřena lékaři a je sděleno, že se jedná o znásilnění, nemocnice okamžitě volá 158.

13) Byl nějaký extrémní případ znásilnění, na který jste ve své praxi narazil/a?

Tato otázka byla do výzkumu zařazena z důvodu, že po proběhnutí kvantitativního výzkumu zaměřeného na laickou veřejnost byly časté dotazy na případy znásilnění a jejich vážnější podobu. V krizovém centru, OP a PMS bylo řečeno, že se s žádným extrémním případem znásilnění neseťkali, stejně jako policisté. V BKB k této otázce poradkyně uvedly, že jsou všechny případy znásilnění extrémní, vždy se jedná o zásah do psychické a fyzické integrity oběti. Oběti, u kterých dojde ke znásilnění jako vyvrcholení domácího násilí či stalkingu, mají dojem, že se nejedná o uspokojení sexuálního pudu pachatele, ale o snahu o nejvyšší stupeň ponížení oběti. Za znásilnění s motivací ukojení pudu lze považovat

znásilnění na ulici neznámým pachatelem či případně znásilnění kamarády například na party, kdy může dojít ke špatnému vysvětlení si signálů oběti. Vymyká se například případ, kdy se opilý 30 letý muž pokusil znásilnit náhodnou seniorku. V Člověku v tísní je za extrémní považován každý čin. „*Každý se člověka dotkne a vedle vraždy je to nejzávažnější TČ, co může být. Je to takový zásah do psychiky a do intimna člověka, že se nedá srovnat, co je horšího, je všechno špatné.*“

První policista považuje za dle zákona extrémnější případy znásilnění dítěte či s těžkou újmou na zdraví oběti. Ani s jedním z těchto případů se ale nesetkal.

14) Cítíte se jistě, víte jak postupovat při řešení případů znásilnění? Uvítal/a byste více informací, školení, vzdělávání na toto téma?

Téměř všichni respondenti uvedli, že vzhledem k různorodosti případů je nutné ke každému přistupovat individuálně. Také většina uvedla, že mají zájem se dále v této problematice vzdělávat.

Pro pracovníci krizového centra je klient s případem znásilnění stejný, jako jiný klient, který řeší krizi. Postupy při řešení krize jsou vždy podobné, a proto si je postupem vcelku jistá. S každým klientem je jednáno individuálně, ale postupy a mechanismy práce jsou stejné. V OP se ovšem s těmito případy nesetkávají často, proto si nejsou jisti postupem. „*Poradci mají instrukce, že v okamžiku, kdy prostě to zabíhá někam jinam, co není naše parketa, okamžitě to říct klientovi, nějakým způsobem ho jako zahojit a odkázat jinam.*“ V BKB jsou si údajně poradci postupem jisti, mají na to speciálně zaměřené interní metodiky. Není ale možné se připravit na všechny situace, když má každý TČ svá specifika, kontext a okolnosti. „*Spíš se připravujeme na to být připravený na všechno možný.*“ Další vzdělávání poradci uvítají. Dobrovolnice poradny uvedla, že je jí oporou druhý konzultant v poradně během setkání s klientem. Ráda se vzdělává i formou samostudia.

Pracovnice Člověka v tísní byla vzhledem ke své předchozí praxi provzdělána v této problematice na vstupním školení BKB, školení od organizace Persefona jí mnoho nepřineslo, nebylo směřováno do praxe. Přístup k oběti je pokaždé jiný, závisí na mnoha okolnostech – fázi trestního řízení, (ne)ohlášení TČ, ochotě se o tématu bavit atd. „*Nedá se říct nějak zaručený postup, jak oběti nejlíp pomoci.*“ Pokud by bylo vzdělávání přínosné, ráda by se dalšího zúčastnila, ale obává se, že to pro ni, ze zkušenosti, bude ztráta času.

Pracovnice Probační a mediační služby by zájem o vzdělávání měla, protože všechny informace člověk nepochytí. Školení pro PMS jsou obecně ohledně Zákona o obětech trestných činů, ale stála by o další školení. Prozatím probíhá průběžné vzdělávání po 3 letech, ale nyní se

připravuje nová koncepce vzdělávání – celoživotní vzdělávání pracovníků PMS, pilotního projektu se zúčastnili její kolegové. „*I když má člověk zkušenosti x let, tak to chce jednou za čas prostě obměnit.*“ Práce se podle ní vyvíjí, stejně jako neziskové organizace, práce policie, proto je důležité sdílet informace a vymýšlet nové možnosti spolupráce.

První policista se v současnosti vzhledem ke služebnímu zařazení cítí být dostatečně provzdělán. Na místě TC se oběti ptá jen na nejdůležitější dotazy, bez jejichž zodpovězení se na místě neobejde. Další kroky jsou již podnikány ze strany kvalifikovanějších kolegů se zkušeností s problematikou. Druhý policista se domnívá, že ví, jak má postupovat, a vzhledem k tomu, že základní útvary dělají minimum úkonů, jsou pro ně školení zbytečná. Komisaři by vzdělávání uvítali. Uvedli, že vzdělávání, které si sami neseženou, nemají. Povinné vzdělávání ze strany policie probíhá většinou 1x ročně, a ne vždy se dostane na toto téma, zejména na znásilnění je velmi málo času (1-2 hodiny za rok, nepravidelně). Z externích vzdělávání se dostali jen k tématu týraných a zneužívaných dětí, jinak se ani nedostanou k nabídce a nedostávají se k nim informace o možném vzdělávání. Na externí vzdělávání jezdí většinou zaměstnanci Policie ČR Správy západočeského kraje Plzeň, kteří následně občas předávají informace dále.

15) Probíhají ve vaší organizaci / na policii vzdělávání na téma znásilnění? Kdo je organizuje?

Vzdělávání na téma znásilnění je organizováno pouze v rámci BKB, jiní respondenti s ním nemají v rámci svého zaměstnání zkušenosti. V Plzni jsou nejvíce vzdělávání poskytována BKB a organizací Persefona. V krizovém centru či Diakonii se se vzděláváním na toto téma pracovnice nesetkala, ale ani ho aktivně nevyhledává. Pokud někdy přišla nabídka, nevěděla o ní. V OP pracovnice uváděla, že i když by ráda nové informace čerpala, nemají na ni pracovníci kapacitu. Snaží se, aby ve všech tématech nebyli poradci laici a znali alespoň základní informace. Ne celá poradna, ale někteří pracovníci absolvovali vzdělávání organizované BKB či Persefonou.

V BKB vzdělávání probíhá, je organizováno hlavně ze strany BKB. Probíhají různé semináře s vyjádřením odborníků (např. 20. 2. 2017 proběhl v Poslanecké sněmovně seminář pod záštitou členů ústavně právního výboru ve spolupráci s BKB na téma „Co potřebují oběti trestného činu znásilnění?“), sami se pracovníci vzdělávají v hlediscích psychologických, sexuologických, psychiatrických i právních (změny právních úprav a novel). Před dvěma roky proběhlo vzdělávání organizované Persefonou, které hodnotila poradkyně jako zajímavé. Ze strany BKB probíhají i semináře pro budoucí konzultanty Linky pomoci obětem kriminality,

jejichž část je zaměřena na sexuální násilí. Dříve se konaly konference o sexuálním násilí organizované Úřadem vlády ČR.

Pracovnice ČvT uvedla, že za svou praxi v Člověku v tísní se se vzděláváním nesešla, protože se ČvT zabývá primárně jinými aktivitami a projekt zaměřený na oběti není prioritou.

PMS organizuje své vzdělávání sama v rámci svých pracovníků či si zve odborníky, nespolupracuje s neziskovými organizacemi. Pracovnice by uvítala i školení těchto organizací. Sama dříve pracovala v BKB, proto ví, že školení byla kvalitní, někdy obecná, ale PMS pojímá vzdělávání hlavně z hlediska právního. Probíhají vzdělávání i o obětech trestných činů vycházející ze Zákona o obětech trestných činů. Pracovnice si myslí, že by bylo vhodné po 2-3 letech vzdělávání znovu absolvovat, aktualizovat. Domnívá se, že bez výměny informací a zkušeností mezi pracovníky je práce složitější.

Policisté uváděli, že pro obvodní oddělení a hlídkové policisty vzdělávání neprobíhá, druhý policista se domnívá, že je možná organizováno pro službu kriminální policie a vyšetřování. Komisaři zmínili, že vzdělávání pro policisty o znásilnění probíhá minimálně a nejsou organizována ze strany neziskových organizací. Celkově se údajně nevzdělávají ani o jiných TČ. (Autorka zde považuje za vhodné srovnat odpověď policistů na tuto otázku s odpovědí BKB na otázku číslo 4, která je uvedena v poznámce níže.)²⁹⁴

16) Je podle vás veřejnost dostatečně informovaná, ví, jak v případě, že přijde do kontaktu s informací o znásilnění, postupovat?

Odpovídající se domnívají, že veřejnost má základní informace o znásilnění (jak může znásilnění vypadat a že je vhodné se obrátit na policii), ale chybí konkrétnější informace o formách, širších možnostech, kam se obracet, a představy veřejnosti neodpovídají uváděným statistikám o znásilnění.

Pracovnice krizového centra se domnívá, že se veřejnost bude v případě znásilnění obracet na policii, ale nemá zmapované možnosti psychického ošetření. V OP je poradkyně přesvědčena, že je informací hodně a pokud člověk chce, může si je najít. Jako příklad uvádí kontakty na linky BKB, které „všude visí“. Má dojem, že se lidé neobrací na odborníky z důvodu studu. Neví ale, jestli je veřejnost dostatečně informovaná.

Podle názoru pracovníků BKB se informovanost veřejnosti zvyšuje, ale dostatečně informovaná není. Proto v roce 2017 BKB pořádá přednášky pro veřejnost, kde prezentuje své

²⁹⁴ Policisté jsou vzdělávání ohledně přístupu k obětem, pro nově nastupující probíhá školení, v jehož rámci se věnují práci s oběťmi znásilnění, stalkingu, domácího násilí a násilných TČ. Část těchto vzdělávání přednáší i pracovníci BKB. (...) Policisté se musí průběžně vzdělávat, každoročně probíhají vzdělávání na krajských policejních střediscích (v Plzeňském kraji v Domažlicích a Tachově). Vzdělávání je zaměřeno různě (střelba, právo), ne vždy proto policisté slyší přednášku o přístupu k obětem.

služby, seznamuje s problematikou obětí trestných činů, jednotlivými TČ, s přístupem k obětem a zaměřuje se na znásilnění i spolu se žáky ZŠ a SŠ (což je zatím v plánu). Pro BKB je údajně snazší se s informacemi dostat k dětem, než tam, kam by se měly dostat například informační letáky, jako odkaz na další pomoc – k lékařům, na chirurgie a gynekologie. Lékaři jsou podle pracovnice nepřístupní a letáky berou jako reklamu, ne pomoc. Uvedla, že lékaři mají ze zákona povinnost zprostředkovat další pomoc, čemuž by umístění letáků mohlo odpovídat. Poradkyně sdělily, že veřejnost ví, jak funguje trestní oznámení, ale jsou velmi rozšířeny mýty a problematika se podceňuje. Stále proto existuje nežádoucí stigmatizace oběti a veřejnost má všeobecné povědomí pouze o tom, že jde v případě znásilnění o TČ a kde lze podat trestní oznámení. Jako problém vidí poradkyně přijímání mýtu o neznámém pachateli, z něhož pramení problém veřejnosti s přijetím možnosti znásilnění ve vztahu. Oběti znásilnění také nemají vždy velkou podporu ve svém okolí, které může mít strach ze stigmatizace, neví, jak má k oběti přistupovat, a reaguje neadekvátně. (Jako příklad uvedla znásilnění 17 leté slečny, která byla znásilněna chlapcem ze sousedství. Poté, co podala trestní oznámení, jí rodiče vynadali, že bude ostuda na vesnici, takže má oznámení stáhnout.) Proto je důležité, aby oběti vyhledávaly i odbornou pomoc. Poradkyně uvedla, že velkou latenci znásilnění lze zaznamenat na ubytovnách a ve vyloučených lokalitách, kde komunity drží pevně při sobě a oběť nemá šanci znásilnění řešit. Pokud již k vyhledání pomoci dojde, tak jen se záměrem obdržení peněžité pomoci od státu. Jako sporné téma uváděla „znásilnění“, ke kterému dojde mezi žáky ZŠ, kterým je 14 a 15 let, oba souhlasí se stykem, ale protože jednomu je již 15 let, stane se pachatelem. Poradkyně plzeňského BKB se nikdy neseťkaly s prostitutkou jako obětí znásilnění. Myslí si, že jsou tyto případy opředeny mýty. Na konferenci se setkaly s organizací Rozkoš bez rizika, která mluvila o existenci tohoto typu znásilnění. Sdělovala, že se jedná o znásilněním nejohroženější skupinu a že je možné vysledovat souvislost mezi zkušeností předchozího znásilnění či zneužívání v dětství a následným provozováním prostituce. V loňském roce se BKB zaměřil v rámci osvěty na čtyři témata, z nichž poslední čtvrtletí bylo věnováno znásilnění. Rok 2017 je věnován problematice znásilnění celý a očekávají se důležité výstupy z tohoto zaměření a probíhajících souvisejících aktivit.

Dle pracovnice ČvT má společnost povědomí o znásilnění, domnívá se, že každý má tušení, co znásilnění znamená, a už se odstranilo přesvědčení, že znásilnění mezi manžely neexistuje. Myslí si, že se povědomí rozšiřuje a informovanost je dobrá, výzkumy a statistiky jsou veřejně dostupné. Připadá jí ovšem, že tato dostupnost informací působí na veřejnost demotivačně, protože si lidé čtou o tom, jak je řešení marné, a rozhodnou se, že případy nebudou řešit. Pracovnice neví, jak situaci řešit, ideálně navrhuje, aby se změnil přístup orgánů

činných v trestním řízení, musí se pochopit závažnosti činu samotného. „*Dokud se to člověka samotného nedotkne, tak to nepochopí.*“

Pracovnice PMS zmiňovala, že veřejnost je dostatečně informována, ale pokud se do situace jedinec dostane, tak tápe, co má v tu chvíli dělat. Řešením je podle ní stále informování. Přirovnávala situaci k AIDS – v 80. letech byly všude rozšířené informace o HIV, ale nyní žádná agitace není a je poznat, že počty nakažených osob rostou. Domnívá se, že informací není nikdy dost, a je ráda, že se nyní zlepšily i propagační materiály - jsou zjednodušené a člověk se zamyslí nad tématem samotným. PMS má k dispozici i letáky pro zranitelné osoby, poškozené, informace o mediaci, a i na webových stránkách je již dostupná kolonka „pro oběti“. V případech znásilnění v manželství si poradkyně myslí, že je často nutné ženě vysvětlit, že jde již opravdu o znásilnění, sdělit jí, jaká jsou rizika a jak může postupovat. Ze zkušenosti uvádí, že poškození začínají vnímat, že co není uvedeno ve spisu, jako by nebylo. Uvědomují si, že musí jednat agresivněji, dostat se na úroveň pachatele, nečekat, že se jim bude někdo věnovat jen proto, že oni jsou „ti poškození“. Je nutné veřejně říci, co jim vadilo, co se jim nelíbilo a nechat toto zaznamenat do spisu, z něhož je možné si dělat kopie.

První z policistů má dojem, že veřejnost je informována, ale není si jist, jestli je ochotná pomáhat druhým i v případě méně závažnějších činů, než je znásilnění. Druhý policista si myslí, že veřejnost ví, že se má obrátit na PČR a ta poskytne více informací a zahájí vyšetřování. Komisaři mají dojem, že veřejnost dokáže zavolat na 158, ale nemá dostatek informací o neziskových a dalších organizacích.

2.7.1.2 Vyhodnocení výzkumných otázek kvalitativní části výzkumu

V této části jsou vyhodnoceny výzkumné otázky, které se vztahují ke kvalitativnímu výzkumu prováděnému mezi odbornou plzeňskou veřejností. Odpovědi na výzkumné otázky vychází z odpovědí na otázky pokládané v průběhu rozhovorů.

1) Jaký je rozdíl mezi postupem pomáhajících organizací, Probační a mediační služby Plzeň a Policie ČR v Plzni při řešení případů a poradenství obětem znásilnění?

Pro zodpovězení této otázky jsou využity zejména odpovědi respondentů na druhou otázku rozhovoru. Liší se nejen, dle očekávání, odpovědi pomáhajících organizací od odpovědí PMS a policistů, ale také mezi samotnými organizacemi.

Základním rozdílem je, že pomáhající organizace ošetřují spíše psychickou stránku oběti, zatímco policisté se věnují procesu vyšetřování a pro řešení emočních záležitostí oběti odkazují na jiné organizace.

V BKB, krizovém centru a Člověku v tísní je práce s obětí znásilnění zaměřena jak na psychickou podporu, tak i další potřebné návazné poradenství. V OP je možné hledat pouze podporu v rámci odborného (zejména) sociálního poradenství, pomáhá obětem s právními a procesními záležitostmi. Krizové centrum samo řeší spíše krizi vyplývající z klientova stavu po znásilnění, ale pro hlubší práci s obětí odkazuje na BKB. ČvT navazuje s klientem spolupráci dlouhodobou, věnuje se řešení nejen znásilnění, ale i souvisejících problémů klienta zejména po právní stránce, ovšem pro psychologickou pomoc klienta odkazuje na klíčového sociálního pracovníka BKB nebo na psychologa či psychoterapeuta. BKB je v Plzni jedinou organizací, která se dlouhodobě věnuje obětem znásilnění. Má vypracované vlastní metodiky a prověřené postupy. V rámci poradny se oběti setkávají s jednorázovým nebo krátkodobým poradenstvím, kdy jsou jim k dispozici právní a psychosociální poradce. Jedná-li se o zvláště zranitelnou oběť, je možné navázat dlouhodobější spolupráci s klíčovým sociálním pracovníkem, který je schopen i terénní práce s klientem, může klienta doprovázet, být jeho důvěrníkem či výjimečně zmocněncem. V rámci služeb BKB může klient spolupracovat s externí psychoterapeutkou, může mu být vyhledán advokát z registru apod.

Rozdílem mezi Probační a mediační službou a pomáhajícími organizacemi je zejména to, že PMS spolupracuje s obětí spíše až po výkonu rozhodnutí, kdy má povinnost pracovat s pachatelem i poškozenou. Poškozené je zasílán dopis s informacemi o možnostech, které PMS nabízí (probační setkání, mediace, poradenství) a je na poškozené, zda služeb využije. V Plzni může docházet k tomu, že je oběti předán kontakt na BKB.

Přístup policie je zaměřen na TČ jako takový, snaží se z obětí vytěžit informace potřebné pro vyšetřování a dopadení pachatele, zatímco řešení psychické stránky a případné újmy oběti nechávají převážně na jiných organizacích. Je-li TČ oznámen a oběť se nachází na místě činu, jsou policisté mnohdy první odborníci, se kterými se oběť setká. Po vyřešení úkonů na místě činu je převezena na službu kriminální policie a vyšetřování, kde je proveden výslech a dále s ní pracují vyšetřovatelé, operativa a technici. Oběti je poté předán kontakt na BKB či PMS a může jí být sdělena informace o databázi, z níž je možné si vybrat advokáta. Rozdíl mezi pomáhajícími organizacemi a policií je také ten, že v rámci konzultací s organizacemi není zjišťována pravdivost výpovědi oběti.

2) Jakým způsobem spolupracují pomáhající organizace, Probační a mediační služba Plzeň a Policie ČR v Plzni při řešení případů znásilnění, využívají pomoci dalších subjektů?

Všechny organizace, Probační a mediační služba i komisaři PČR uvedli, že oběti odkazují na jiné organizace. Vzhledem k nesespecializování služeb na znásilnění odkazují Plus pro lidi v krizi a OP oběti na BKB, případně Intervenční centrum či DONA linku. Člověk v tísní v případě potřeby zpracování emocí a psychologické pomoci odkazuje na klíčového sociálního pracovníka BKB nebo služby jeho poradny. Stejný postup volí i pracovnice Probační a mediační služby, která využívá i služeb Intervenčního centra. Také policisté na základě povinností vyplývajících ze Zákona o obětech trestných činů odkazují oběti na pomáhající organizace. Vzhledem k podepsané Dohodě o spolupráci mezi BKB a policií jsou oběti odkazovány konkrétně na BKB a PMS.

BKB, vzhledem k jeho postavení v Plzni, oběti znásilnění odkazuje na jiné organizace pouze v případě, že je třeba řešit speciální záležitosti, které se k tomuto činu vztahují. Potřebuje-li oběť řešit například dluhy, péči o děti či bydlení, může jí BKB doporučit kontaktování OP, OSPODu či azylových domů. Samotné znásilnění a jeho psychosociální dopady na oběť i právní stránku věci dokáže BKB s obětí probrat sám a v situaci oběti pomoci.

Spolupráce ze strany pomáhajících organizací k policii nebyla v rozhovorech zmíněna. Komisaři uvedli, že mají dojem vzájemného ztěžování si práce.

3) Jaké jsou znalosti pracovníků pomáhajících organizací, Probační a mediační služby Plzeň a Policie ČR v Plzni týkající se problematiky znásilnění? Jak probíhá vzdělávání, jsou si pracovníci jisti svými postupy?

Respondenti jsou si jisti svými postupy v rámci svých kompetencí. Poradkyně krizového centra ví, jak přistupovat ke klientovi, který dorazí do centra ve stavu, kdy prožívá stav krize po znásilnění. Pro specializovanější pomoc ale klienta odkazuje na další organizace. I když ji problematika znásilnění zajímá, k nabídce takto zaměřeného vzdělávání se nedostala. Podobně je na tom poradkyně OP, která dokáže klientům poradit ohledně jejich práv, vhodných postupů, ale v případě nejistoty zejména v psychologických záležitostech odkazuje klienta na specializované organizace. Snahou poradny je, aby byli poradci schopni v základu poradit ohledně každého tématu, necítili se jako laici. Poradci OP si mohou vybrat vzdělávání zaměřené na téma znásilnění podle svých preferencí, někteří navštívili semináře pořádané BKB nebo Persefonou. Pro ČvT se nekoná žádné vzdělávání zaměřené tímto směrem. Respondentka Člověka v tísní si je jista svými postupy po právní stránce a má možnost v případě nejistoty konzultovat s právním oddělením ČvT. V případě potřeby práce s obětí po psychické stránce ji

odkazuje buď na BKB nebo na psychoterapeuta Člověka v tísní. BKB má jako jediný vzdělávání zaměřeno (mimo jiné) speciálně na sexuální trestné činy a znásilnění. Toto vzdělávání je většinou realizováno pracovníky BKB, případně ve spolupráci s pozvanými odborníky. Poradkyně BKB uváděly, že jsou si svými postupy jisty a mají dostatečné znalosti o problematice znásilnění, i když se nebrání dalšímu takto zaměřenému vzdělávání.

Pracovnice PMS vzhledem ke své praxi ví, jak komunikovat s obětí. Uvedla ovšem, že z důvodu rychle se měnících informací a postupů je důležité konzultovat s pracovníky jiných organizací a neustále vylepšovat své postupy. Vzdělávání, které Probační a mediační služba realizuje ze svých zdrojů i s pozváním odborníků, pracovnice vítá, ale byla by ráda i za využívání vzdělávání organizovaného jinými subjekty. Vzdělávání pro PMS je zaměřeno spíše na právní stránku věci. Nyní se připravuje nová koncepce celoživotního vzdělávání pracovníků Probační a mediační služby.

Policisté hlídkové služby se domnívají, že v základu vědí, jak mají postupovat v kontaktu s obětí a vzdělávání zaměřené na znásilnění nepotřebují, protože po předání oběti kriminalistům již odborné záležitosti s obětí řeší zkušenější policisté. Takto zaměřené vzdělávání pro hlídkové policisty údajně není v nabídce. Komisaři uváděli, že vzdělávání na téma znásilnění jsou organizována minimálně. V případě vzdělávání interního se k tématu znásilnění dostanou maximálně na 1 až 2 hodiny ročně a to výjimečně. Na vzdělávání organizované externisty jezdí pouze pracovníci PČR Správy západočeského kraje Plzeň, kteří občas předávají informace dále. Komisaři by vzdělávání na téma znásilnění uvítali. Jsou si ale jisti svými postupy z hlediska procesu vyšetřování TČ.

4) Je současná právní úprava znásilnění podle názoru odborníků dostatečná?

Celkově byla právní úprava z roku 2009 hodnocena jako dostačující a odpovídající. Někteří odborníci mají odlišné názory na výši a formu trestů či zavedení trestnosti přípravy znásilnění. Například pracovnice krizového centra má dojem, že jsou tresty neodpovídající a velmi nízké. Pracovnice Člověka v tísní a PMS by více využívaly alternativních trestů a peněžitého trestu. Poradkyně OP je nejistá ohledně možného volného výkladu přípravy znásilnění, která by mohla být zneužívána. Poradkyně BKB se obávají spíše vlivu lidského faktoru na řešení a souzení případů znásilnění, než právní úpravy, kterou považují za dostatečnou.

5) Jaké jsou nejčastěji se vyskytující způsoby znásilnění dle zkušeností odborníků?

Všichni respondenti se setkali pouze s činy, kdy pachatelem byl muž a obětí žena. Pracovnice pomáhajících organizací se shodují, že mnohem více případů znásilnění je spácháno pachatelem, který má k oběti vztah, ať již partnerský, kamarádský nebo kolegiální. Velice často se vyskytuje znásilnění partnerem, mnohdy ve spojení s domácím násilím nebo nebezpečným pronásledováním. Naopak jako méně časté uvádějí znásilnění neznámým pachatelem.

Pracovnice PMS má zkušenost, že přibližně 50 % případů je spácháno známým pachatelem.

Policisté hlídkové služby se nejčastěji setkávají s nahlášením znásilnění neznámým pachatelem nebo se znásilněním mezi ženou živící se prostitucí a jejím zákazníkem. Komisaři uvedli statistiky, z nichž lze vypočítat, že jsou řešeny případy znásilnění známým a neznámým pachatelem přibližně ve stejném poměru.

6) Kolik případů znásilnění je u jednotlivých subjektů ročně evidováno, zvedá se jejich počet, jaký je důvod?

Kromě BKB se všechny pomáhající organizace setkávají se znásilněním málo. V krizovém centru bylo uvedeno setkání přibližně s jedním klientem ohledně znásilnění ročně, u OP se jedná o ještě méně případů. Člověk v tísni řeší asi 5 – 10 případů ročně. V těchto organizacích se počty klientů nezvedají, stejně jako v PMS, kde se pracovnice od roku 2001 setkala asi s 5 případy znásilnění. V případě BKB neexistují statistiky pouze za plzeňskou poradnu, ale například v roce 2016 se na BKB po celé ČR obrátilo 347 osob kvůli případům znásilnění. Ze statistik BKB od roku 2004 lze vyčíst, že se počty klientů s tímto tématem každoročně zvyšují, zejména v posledních letech. Důvodem může být věnování větší pozornosti osvětě ohledně tématu znásilnění.

Hlídkoví policisté sdělili, že se s případy znásilnění setkávají přibližně 1x za 6 měsíců, komisaři uvedli statistiku, podle které se v roce 2014 řešilo v Plzeňském kraji 81 případů znásilnění, z nich 24 přímo v Plzni, v roce 2015 bylo případů 67, z nich 38 v Plzni, a v roce 2016 bylo znásilnění 65 a z nich 27 v Plzni. Počty evidovaných případů se tedy nezvyšují.

7) Jaká je z pohledu odborníků informovanost laické veřejnosti?

Všichni respondenti se shodli na tom, že veřejnost má obecnou představu o znásilnění a v případě potřeby je schopna se obrátit na policii. Nemají ale dojem, že by lidé věděli, na jaké pomáhající a jiné organizace je možné se obrátit dále. Pracovnice OP se domnívá, že informací je dostatek a pokud má člověk zájem, může si je vyhledat. Dle názoru poradkyň BKB se

informovanost veřejnosti stále zvyšuje, ale není dosud dostatečná. Proto BKB organizuje osvětové kampaně zaměřené na veřejnost včetně žáků ZŠ a SŠ. Veřejnost podle nich ví, že je znásilnění TČ a ví, kde podat trestní oznámení, ovšem stále jsou velice rozšířeny mýty o znásilnění, problematika je podceňována a dochází k nežádoucí stigmatizaci obětí. Často rozšířeným mýtem je mýtus o neznámém pachateli znásilnění, který může být příčinou toho, že má veřejnost problém s přijetím možnosti znásilnění ve vztahu či manželství. Dalším problémem je ne vždy velká podpora obětí ze strany jejich okolí, které může mít strach ze stigmatizace, neví, jak s obětí komunikovat a jak k ní přistupovat. Rozporuplně přijímaným tématem je i možnost znásilnění osoby, která se živí prostitucí. Pracovnice ČvT se domnívá, že se již rozšířilo povědomí o tom, že existuje znásilnění i v manželství. Myslí si, že se obecně povědomí rozšiřuje, je dobrá dostupnost informací, která ale působí na veřejnost demotivačně, protože je dostupných mnoho informací o marném řešení případů znásilnění a oběti se proto mohou rozhodnout, že znásilnění nenahlásí.

Pracovnice Probační a mediační služby má dojem, že veřejnost je dostatečně informována, ale je důležité v informování stále pokračovat. Má dojem, že se zlepšilo informování obětí ze strany PMS, byly pro ně vytvořeny speciální letáky i část webových stránek. Poškození podle ní začínají vnímat, že musí být průbojnější, aby měli šanci uspět v trestním řízení, a využívat svá práva, která vycházejí ze Zákona o obětech trestných činů.

Policisté i komisaři si myslí, že veřejnost ví, že má v případě znásilnění kontaktovat policii, ale nemá přehled o možném využití dalších možností.

2.7.2 Výsledky dotazníkového šetření

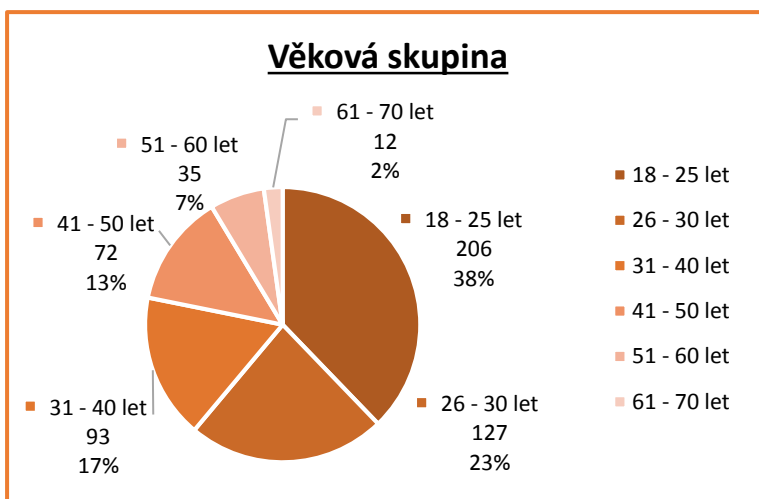
Výsledky dotazníkového šetření jsou uvedeny níže podle pořadí otázek v dotazníku. Ke každé otázce je vytvořena tabulka s teoretickou a relativní četností odpovědí a z každé tabulky je vyvozen příslušný graf. K otevřeným otázkám se vždy vztahuje tabulka s uvedenými odpověďmi dle množství výskytu.

2.7.2.1 Vyhodnocení otázek z dotazníku

Otázka 1 – Do jaké věkové skupiny patříte?

Věková skupina	Četnost	%
18 - 25 let	206	37,8 %
26 - 30 let	127	23,3 %
31 - 40 let	93	17,1 %
41 - 50 let	72	13,2 %
51 - 60 let	35	6,4 %
61 - 70 let	12	2,2 %
Celkem	545	100,0 %

Tabulka 6 - Otázka 1

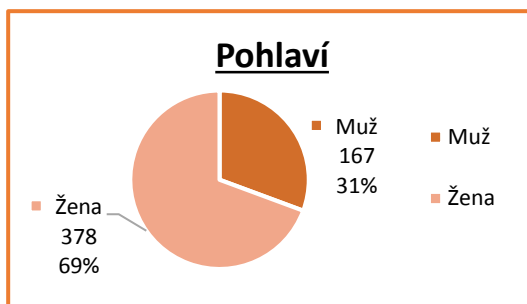
Graf 2 - Otázka 1

První otázka se týkala zjištění věku respondentů ze statistických důvodů. Celkem se výzkumu zúčastnilo 545 respondentů ve věku 18 – 70 let. Dva respondenti byli v první otázce vyloučeni z důvodu věku pod 18 let, dva další z důvodu věku nad 70 let.

Otázka 2 – Jste:

Pohlaví	Četnost	%
Muž	167	30,6 %
Žena	378	69,4 %
Celkem	545	100,0 %

Tabulka 7 - Otázka 2

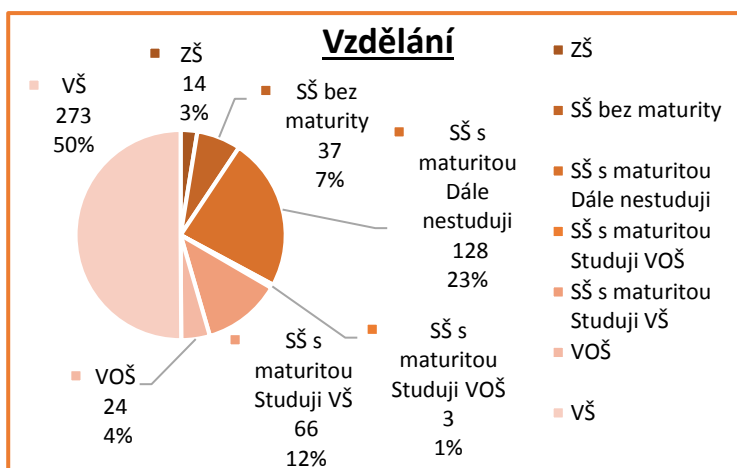
Graf 3 - Otázka 2

Druhá otázka byla zaměřena na zjištění pohlaví respondentů. Celkem odpovědělo 545 respondentů, z nichž většinu, 69,4 %, tvořily ženy.

Otázka 3 a 4 Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vzdělání	Četnost	%
ZŠ	14	2,6 %
SŠ bez maturity	37	6,8 %
SŠ s maturitou	197	36,1 %
Dále nestudují	128	23,5 %
Studují VOŠ	3	0,6 %
Studují VŠ	66	12,1 %
VOŠ	24	4,4 %
VŠ	273	50,1 %
Celkem	545	100,0 %

Tabulka 8 - Otázky 3 a 4

Graf 4 - Otázky 3 a 4

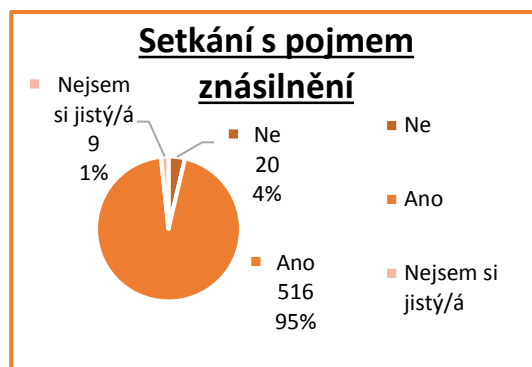
Třetí otázka byla zaměřena na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Vzhledem k tomu, že dokončené středoškolské vzdělání s maturitou mají i studenti vyšších odborných a vysokých škol, byla zařazena otázka číslo 4, která upřesňovala, zda respondent s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou dále studuje. V tabulce a grafu jsou shrnuty odpovědi respondentů na otázky 3 a 4.

Celkem odpovědělo 545 respondentů. Polovina z nich uvedla, že dokončila vysokou školu. 23,5 % respondentů uvedlo, že dokončilo střední školu s maturitou a dále nestuduje.

Otázka 5 – Setkal/a jste se někdy s pojmem znásilnění?

Setkání s pojmem znásilnění	Četnost	%
Ne	20	3,7 %
Ano	516	94,7 %
Nejsem si jistý/á	9	1,7 %
Celkem	545	100,0 %

Tabulka 9 - Otázka 5

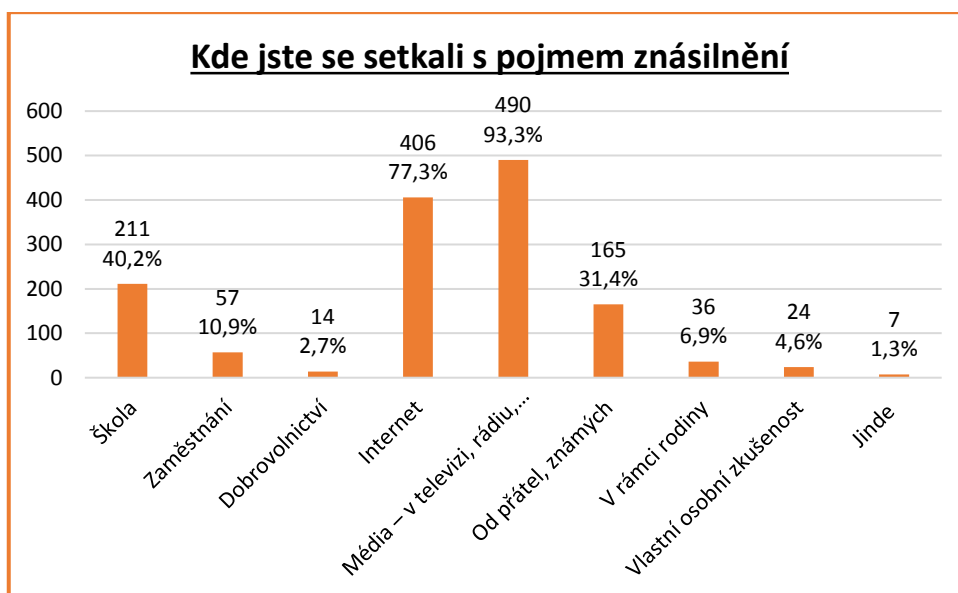
Graf 5 - Otázka 5

Pátá otázka zjišťovala, zda se někdy respondenti setkali s pojmem znásilnění. 3,7 % odpovídajících uvedlo, že se s pojmem znásilnění nikdy nesešlo, 1,7 % uvedlo, že si není jisto.

Otázka 6 – Kde jste se s pojmem znásilnění setkali?

Kde jste se setkali s pojmem znásilnění?	Četnost	%
Škola	211	40,2 %
Zaměstnání	57	10,9 %
Dobrovolnictví	14	2,7 %
Internet	406	77,3 %
Média – v televizi, rádiu, novinách nebo časopisech	490	93,3 %
Od přátel, známých	165	31,4 %
V rámci rodiny	36	6,9 %
Vlastní osobní zkušenost	24	4,6 %
Jinde	7	1,3 %
Celkem	1410	/

Tabulka 10 - Otázka 6

Graf 6 - Otázka 6

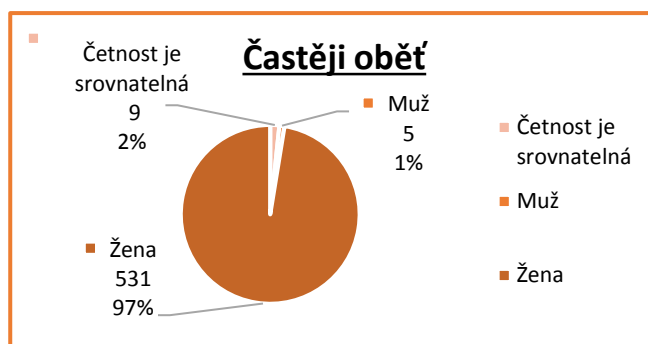
Šestá otázka se zobrazila pouze respondentům, kteří u předchozí otázky odpověděli, že se s pojmem znásilnění setkali nebo si nejsou jisti. Celkem tedy odpovědělo 525 respondentů. Nejvíce se informace o znásilnění k respondentům dostávají přes média (93,3 %), prostřednictvím internetu (77,3 %) a z informací ve škole (40,2 %).

Odpověď Jinde využilo 7 respondentů. Tři odpověděli, že se setkali s tématem znásilnění v knize, jedna osoba má zkušenost proto, že její kamarádka byla znásilněna a uškrcena. Další odpovídající uvedl, že zná neziskovou organizaci, která se tématem znásilnění zabývá. Jedenkrát bylo zmíněno setkání pouze v TV a jeden respondent napsal, že si již nepomatuje, kde se s tématem setkal.

Otázka 7 – Kdo se podle vás stává častěji obětí znásilnění?

Častěji oběť	Četnost	%
Četnost je srovnatelná	9	1,7 %
Muž	5	0,9 %
Žena	531	97,4 %
Celkem	545	100,0 %

Tabulka 11 - Otázka 7

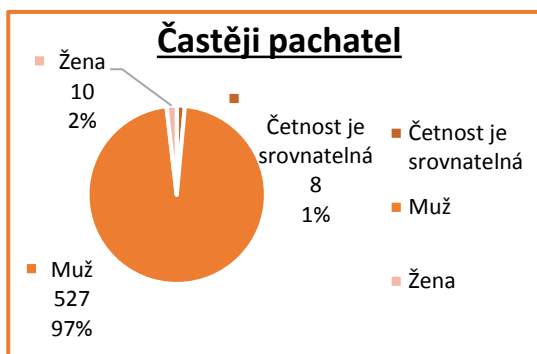
Graf 7 - Otázka 7

Sedmá otázka zjišťovala názor respondentů na to, kdo je častěji obětí znásilnění. Pouze 1,7 % z 545 respondentů uvedlo, že četnost je srovnatelná, 0,9 % odpovídajících si myslí, že je častěji obětí znásilnění muž.

Otázka 8 – Kdo je podle vás častěji pachatelem znásilnění?

Častěji pachatel	Četnost	%
Četnost je srovnatelná	8	1,5 %
Muž	527	96,7 %
Žena	10	1,8 %
Celkem	545	100,0 %

Tabulka 12 - Otázka 8

Graf 8 - Otázka 8

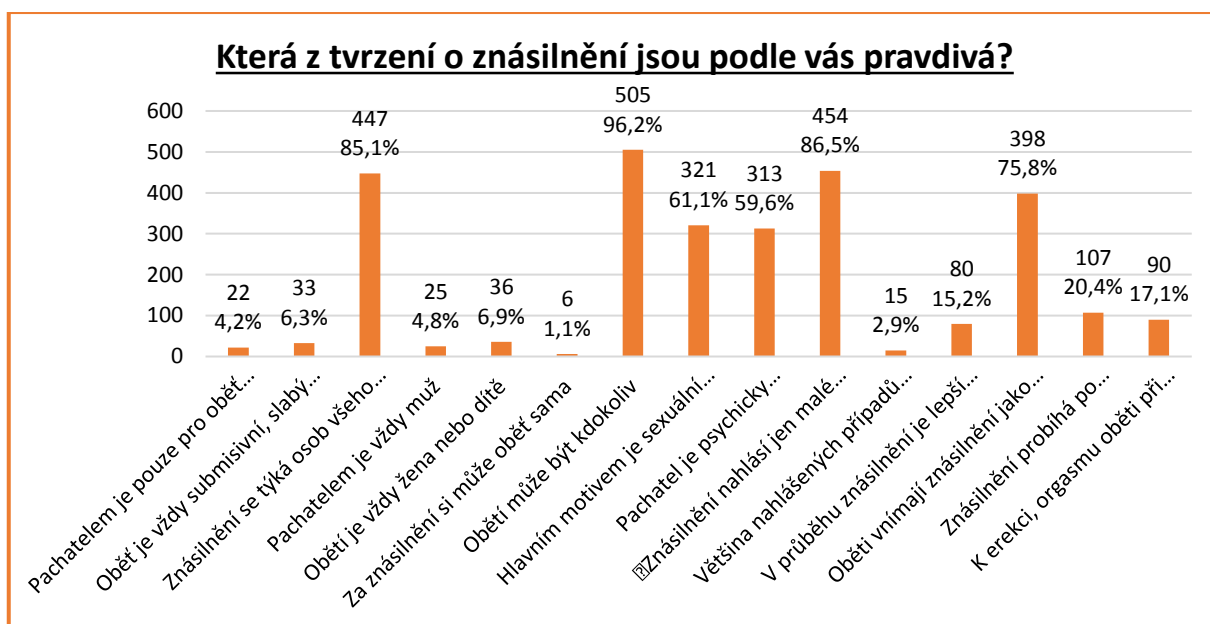
Osmá otázka byla zaměřena na častější pohlaví pachatele. 1,8 % z 545 odpovídajících uvedlo, že je pachatelem častěji žena, 1,5 % si myslí, že je četnost pohlaví srovnatelná.

Otázka 9 - Která z následujících tvrzení o znásilnění jsou podle vašeho názoru pravdivá?

V deváté otázce všichni respondenti vybírali podle nich pravdivé informace o znásilnění. Do otázky byly zahrnuty i všeobecné mýty o znásilnění. Respondenti mohli vybrat více odpovědí.

Která z tvrzení o znásilnění jsou podle vás pravdivá?	Četnost	%
Pachatelem je pouze pro oběť neznámá osoba	22	4,2 %
Oběť je vždy submisivní, slabý jedinec	33	6,3 %
Znásilnění se týká osob všeho věku	447	85,1 %
Pachatelem je vždy muž	25	4,8 %
Obětí je vždy žena nebo dítě	36	6,9 %
Za znásilnění si může oběť sama	6	1,1 %
Obětí může být kdokoliv	505	96,2 %
Hlavním motivem je sexuální touha pachatele	321	61,1 %
Pachatel je psychicky narušený jedinec	313	59,6 %
Znásilnění nahlásí jen malé procento obětí	454	86,5 %
Většina nahlášených případů znásilnění je vymyšlená	15	2,9 %
V průběhu znásilnění je lepší se nebránit	80	15,2 %
Oběti vnímají znásilnění jako ohrožení života	398	75,8 %
Znásilnění probíhá po přepadení na odlehlém místě	107	20,4 %
K erekci, orgasmu oběti při znásilnění nedochází	90	17,1 %
Celkem	2852	/

Tabulka 13 - Otázka 9

Graf 9 - Otázka 9

6 osob si myslí, že si za znásilnění může oběť sama. 15 osob zmínilo, že většina nahlášených případů znásilnění je vymyšlená, a 22 jedinců je přesvědčeno, že pachatelem je vždy jen pro oběť neznámá osoba. 25 osob si myslí, že je pachatelem vždy muž, a 33 je přesvědčeno, že oběť je vždy submisivní, slabý jedinec. 36 odpovídajících má dojem, že obětí je vždy žena nebo dítě, a 80 věří, že je v průběhu znásilnění lepší se nebránit. 90 osob je přesvědčeno, že k erekci, orgasmu oběti při znásilnění nedochází.

Nejčastěji vybranou odpovědí bylo, že obětí znásilnění se může stát kdokoliv (96,2 %). Dále si 86,5 % odpovídajících myslí, že znásilnění nahlásí jen nízké procento obětí a 85,1 % je přesvědčeno, že se znásilnění týká osob všeho věku. 75,8 % respondentů věří, že oběť vnímá znásilnění jako ohrožení svého života, 61,1 % je přesvědčeno, že hlavním motivem znásilnění je sexuální touha pachatele, a 59,6 % odpovídajících si myslí, že je pachatel psychicky narušený jedinec.

Dle autorky práce z uvedených informací vyplývá, že mezi lidmi jsou stále velmi rozšířeny mýty o znásilnění a osvěta v tomto tématu by proto byla na místě.

Otázka 10 - Jsou podle vás trestní sazby za trestný čin znásilnění odpovídající?

6 měsíců až 5 let - pohlavní styk

2 až 10 let - soulož

- znásilnění dítěte

- znásilnění se zbraní

5 - 12 let - znásilnění dítěte do 15 let

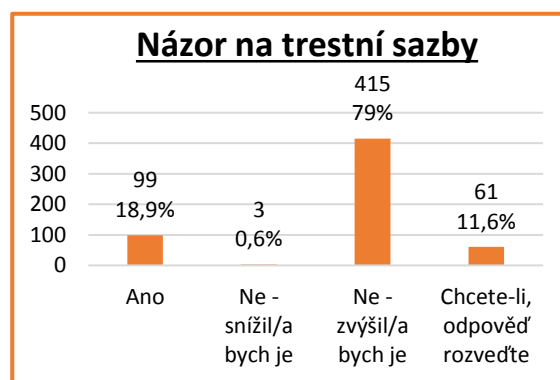
- znásilnění v místě s omezením osobní svobody

- způsobení těžké újmy na zdraví

10 - 18 let - dojde k úmrtí oběti

Názor na trestní sazby	Četnost	%
Ano	99	18,9 %
Ne - snížil/a bych je	3	0,6 %
Ne - zvýšil/a bych je	415	79,0 %
Chcete-li, odpověď rozveďte	61	11,6 %
Celkem	578	/

Tabulka 14 - Otázka 10

Graf 10 - Otázka 10

V odpovědi na desátou otázku měli respondenti sdělit svůj názor na výši trestní sazby v rámci TČ znásilnění. Výše trestů byly rozepsány v popisu otázky. 79 % odpovídajících se přiklání ke zvýšení trestů, 18,9 % souhlasí s výši trestních sazeb. 11,6 % respondentů chtělo svoji odpověď rozvést – tyto odpovědi jsou uvedeny v tabulce dále.

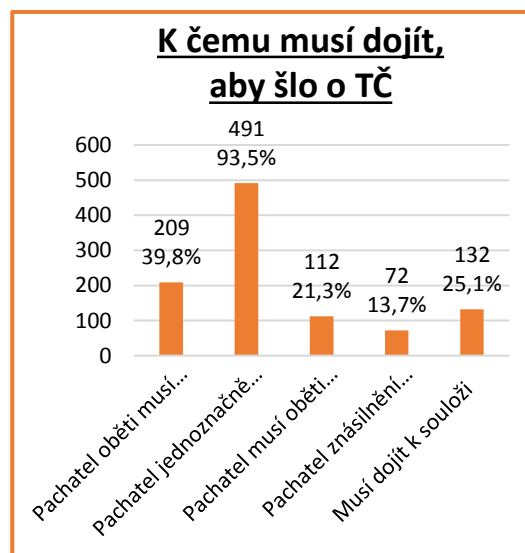
Rozvedené odpovědi:			
Zvýšit tresty (hlavně spodní hranici)	23	Důležitá je výchova dětí	1
Vyšší trest za znásilnění dítěte	6	Upálení	1
Zvýšit trest za úmrtí	5	Důležitější následná práce s pachatelem	1
Nedokážu posoudit, nevím	5	Důležité následně pracovat s obětí	1
Zavedení kastrace	5	Věnovat se prevenci	1
Léčba pachatele	4	Pachatel pracovat bezplatně pro společnost (doly)	1
Udělit i výjimečný trest (doživotí za smrt oběti)	4	Tresty v podobné výši za vymyšlení znásilnění	1
Brát zřetel na celoživotní následky oběti	3	Nesnižovat	1
Vězení nestačí – nutné uzdravit, ne jen potrestat	3	Předat pachatele blízkým oběti	1
Každý případ řešit individuálně	3	Vyšší sazby by mohly být zneužitelné pro falešná obvinění	1
Udělat pachateli totéž	2	Zvýšit sazbu při opakování	1
Zavést trest smrti	2	Dobrovolný styk pod 15let hodnotit mírněji	1

Tabulka 15 - Otázka 10, rozvedené odpovědi

Otázka 11 - K čemu z následující nabídky podle vašeho názoru musí dojít, aby policie mohla obvinít pachatele z trestného činu znásilnění? Můžete zvolit více možností.

K čemu musí dojít, aby šlo o TČ	Četnost	%
Pachatel oběti musí vyhrožovat násilím nebo těžkou újmou nebo využít její bezbrannosti	209	39,8 %
Pachatel jednoznačně jedná proti vůli oběti	491	93,5 %
Pachatel musí oběti způsobit újmu na zdraví	112	21,3 %
Pachatel znásilnění připravuje	72	13,7 %
Musí dojít k souloži	132	25,1 %
Celkem	1016	/

Tabulka 16 - Otázka 11

Graf 11 - Otázka 11

V jedenácté otázce respondenti vybírali z nabídky, k čemu musí dojít, aby byl čin posuzován jako TČ znásilnění.

Z § 185 Znásilnění v trestním zákoníku vyplývá, že pachatel oběti musí vyhrožovat násilím nebo těžkou újmou nebo využít její bezbrannosti (39,8 %) a že je trestná příprava (13,7 %). Další odpovědi v § 185 zmíněny nejsou.

Nejvíce vybranou odpovědí bylo, že pachatel musí jednoznačně jednat proti vůli oběti (93,5 % respondentů). Naopak nejméně (13,7 %) byla vybírána možnost směřovaná k přípravě na znásilnění, která je od roku 2009 taktéž trestná, ale tato informace není mezi veřejností mnoho rozšířená.

Otázka 12. - Jak byste postupoval/a, kdybyste byl/a obětí znásilnění? (Jaké konkrétní kroky byste učinil/a? Na jakou instituci/organizaci byste se obrátil/a?)

Dvanáctá otázka byla otevřená, odpovědi od nejčastěji se vyskytujících po odpovědi zmíněné alespoň dvakrát jsou uvedeny v následující tabulce spolu s počtem respondentů, kteří tuto odpověď zmínili. Odpovědi, které se vyskytovaly pouze jedenkrát, jsou vypsány v příloze č. 9.

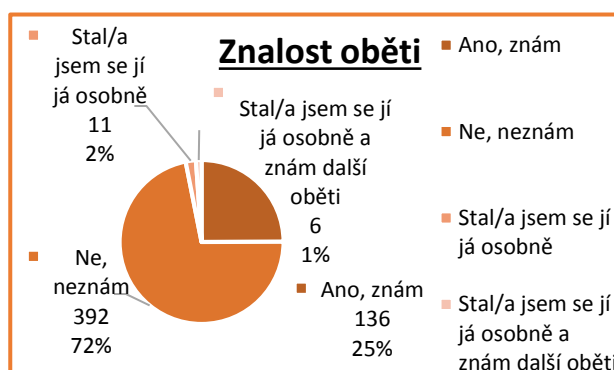
Jak byste postupoval/a, kdybyste byla obětí znásilnění?			
Kontaktovat policii	95	Navštívit gynekologa	3
Obrátit se na pohotovost, lékaře (nechat si záznam z prohlídky)	33	Nevím o jiných institucích, organizacích	3
Najít si psychologa, terapeuta	31	Utéct	3
Svěřit se rodině, blízkým	14	Udělat vše pro to, aby pachatel neublížil, abych přežil/a	3
Sesbírat důkazy, sehnat svědky	11	Vyhledat psychiatra	3
Obrátit se na specializovanou organizaci	10	Vyřešit sám (vražda)	3
Kontaktovat Bílý kruh bezpečí	9	Nejsem si jist/á	3
Není možné říci, jak bych reagoval/a, dokud v té situaci nejsem.	9	Linka pro oběti, linka důvěry, linka BKB	3
Bránit se	7	Nechal/a bych si to pro sebe	3
Cítila bych se ponížená, styděla se	5	Spolek pro znásilněné ženy, skupina	2
Najít na internetu vhodnou instituci (přímo pro znásilněné)	4	Nahlásit znásilnění v nemocnici (ne na policii)	2
Již dříve špatná zkušenost s policií, nedůvěra v policii	4	Zapamatovat si co nejvíce, identifikovat pachatele	2
Postupovat dle pokynů odborníků	4	Nahlas volat o pomoc, volat „hoří“	2
Ohlásit co nejdříve, podstoupit vyšetření	4	Snaha o potrestání pachatele	2

Tabulka 17 - Otázka 12

Otázka 13 - Znáte někoho, kdo se stal obětí znásilnění?

Znalost oběti	Četnost	%
Ano, znám	136	25,0 %
Ne, neznám	392	71,9 %
Stal/a jsem se jí já osobně	11	2,0 %
Stal/a jsem se jí já osobně a znám další oběti	6	1,1 %
Celkem	545	100,0 %

Tabulka 18 - Otázka 13

Graf 12 - Otázka 13

Ve třinácté otázce respondenti sdělovali, zda někoho znají, či případně sami byli obětí znásilnění. Odpovídalo všech 545 respondentů.

71,9 % odpovídajících žádnou oběť nezná. 25 %; 136 respondentů uvedlo, že nějakou oběť znají, 2 %; 11 osob se samo stalo obětí znásilnění a dalších 6 osob bylo samo znásilněno a ještě zná další oběti. Celkem tedy 17 osob, 3,1 % z 545 respondentů bylo oběťmi znásilnění.

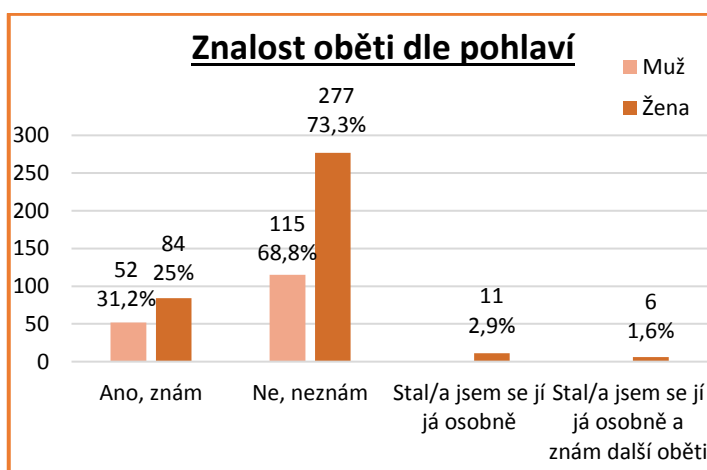
Autorka práce považovala za vhodné tuto otázku rozdělit dle pohlaví respondentů, proto je níže uvedena tabulka a graf, z nichž mimo jiné vyplývá, že z odpovídajících mužů (celkem 167) žádnou oběť nezná 68,8 %, tedy 115 z nich, oběť zná 31,2 %, tedy 52 mužů. Žádný z mužů odpovídajících v tomto výzkumu se nestal obětí znásilnění.

Z celkového počtu 378 odpovídajících žen 22,2 %, tedy 84 z nich zná oběť znásilnění, 3,1 %, tedy 17 žen se samo stalo obětí znásilnění.

Ač se uvedená 3,1 % znásilněných žen shodují se statistickými hodnotami, velmi překvapujícím výsledkem je u 25 % respondentů znalost alespoň jedné oběti znásilnění.

Znalost oběti dle pohlaví	Muž		Žena		Celkem %	Celkem Četnost
	%	Četnost	%	Četnost		
Ano, znám	31,2 %	52	22,2 %	84	25,0 %	136
Ne, neznám	68,8 %	115	73,3 %	277	71,9 %	392
Stal/a jsem se jí já osobně	0,0 %	0	2,9 %	11	2,0 %	11
Stal/a jsem se jí já osobně a znám další oběti	0,0 %	0	1,6 %	6	1,1 %	6
Celkový součet	100,0 %	167	100,0 %	378	100,0 %	545

Tabulka 19 - Otázka 13 dle pohlaví

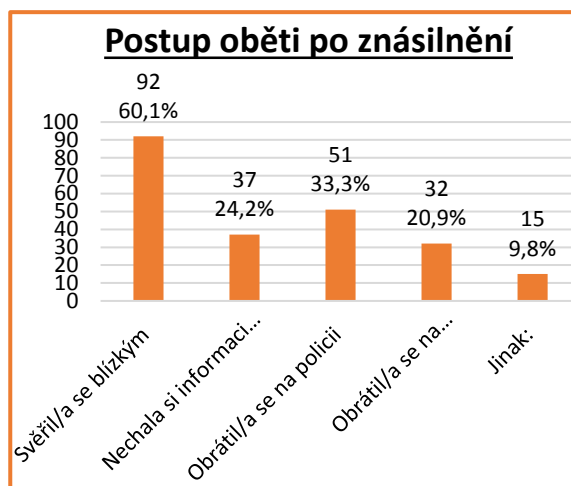
Graf 13 - Otázka 13 dle pohlaví

Otázka 14 - Jak svou situaci dotyčná osoba, případně vy osobně, řešila? Můžete zvolit více možností.

Tato otázka se zobrazila pouze respondentům, kteří v předchozí otázce odpověděli, že nějakou oběť znají, případně se jí stali sami. Celkem tedy odpovídalo 153 respondentů.

Postup oběti po znásilnění	Četnost	= %
Svěřil/a se blízkým	92	60,1 %
Nechala si informaci pro sebe	37	24,2 %
Obrátil/a se na policii	51	33,3 %
Obrátil/a se na odborníka či organizaci	32	20,9 %
Jinak:	15	9,8 %
Celkem	227	/

Tabulka 20 - Otázka 14

Graf 14 - Otázka 14

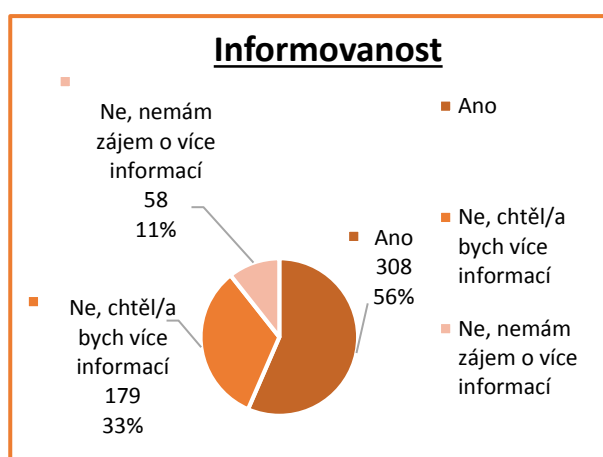
Čtrnáctá otázka byla zaměřena na postup oběti po znásilnění. 60,1 % odpovědí zmiňovalo svěření se oběti blízkým, 33,3 % obrácení se na policii. Ve 24,2 % si oběť nechala informace o znásilnění pro sebe, což je podle autorky práce vysoké číslo. Ve 20,9 % se oběť obrátila na jiné odborníky či organizace. Dle výzkumu se pouze 60,1 % obětí svěřilo svým blízkým, což může poukazovat na obavy oběti z následků a reakcí na svěření se, odsouzení oběti okolím, strach ze stigmatizace rodiny i snahu o „chránění“ svých blízkých.

Možnost Jinak využilo k vyjádření 15 respondentů. V sedmi případech nevěděli, jak oběť postupovala. Dále se objevily odpovědi, že vše bylo vyřízeno po svém bez asistence policie; nejdříve byl pachatel nalezen, vyřízeno po svém a až následně byla policie kontaktována; jedna z obětí 2x utekla dříve, než došlo k dokonání znásilnění. Jako další byl zmíněn pokus o znásilnění, kdy se dalo pachatele v jeho opilosti dobře zbavit. Další oběť se svěřila až po delší době; jedna se obrátila na lékařku; další z obětí byla znásilněna známou osobou a znásilnění nenahlásila a poslední z uvedených při znásilnění zemřela.

Otázka 15 – Myslíte si, že jste dostatečně informován/a o tématu znásilnění?

Informovanost	Četnost	%
Ano	308	56,5 %
Ne, chtěl/a bych více informací	179	32,8 %
Ne, nemám zájem o více informací	58	10,6 %
Celkový součet	545	100,0 %

Tabulka 21 - Otázka 15

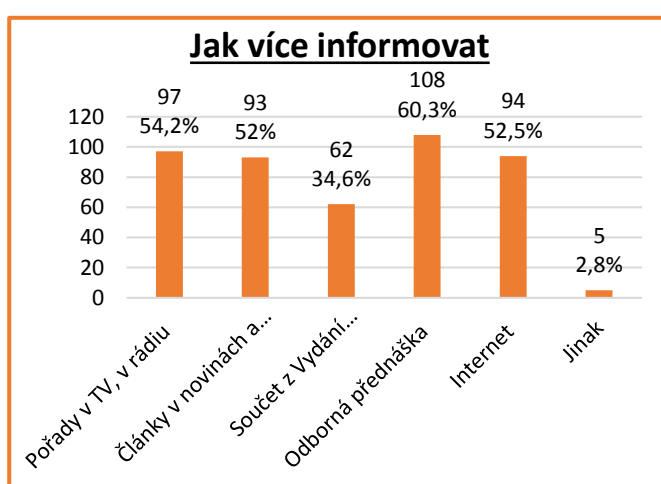
Graf 15 - Otázka 15

Na patnáctou otázku všichni respondenti odpovídali, zda si připadají dostatečně informováni o znásilnění. Většina, 56,5 % respondentů, je přesvědčena, že o problematice znásilnění je informována dostatečně, 10,6 % si sice nemyslí, že je informována dostatečně, ale o další informace nemá zájem.

Otázka 16 - Jakou formou byste chtěl/a být více informován/a? Můžete zvolit více možností.

Jak více informovat	Četnost	%
Pořady v TV, v rádiu	97	54,2 %
Články v novinách a časopisech	93	52,0 %
Vydání brožury	62	34,6 %
Odborná přednáška	108	60,3 %
Internet	94	52,5 %
Jinak	5	2,8 %
Celkem	459	/

Tabulka 22 - Otázka 16

Graf 16 - Otázka 16

Na šestnáctou otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce projevíli zájem o více informací o znásilnění, tedy celkem 179 osob.

Největší zájem o předávání informací o znásilnění je formou přednášky (60,3 %), nejméně stojí respondenti o vydání brožury (34,6 %). Odpověď Jinak využilo 5 odpovídajících, mají zájem zejména o informování již dětí na školách, například formou besed či v rámci výuky, a o kurzy sebeobrany.

Otázka 17 - Jaké informace k tématu znásilnění by vás zajímaly? Máte nějaké další otázky?
(Nepovinná otázka)

Poslední, sedmnáctá otázka byla nepovinná, vyplnilo ji celkem 101 respondentů. Níže jsou v tabulce uvedeny odpovědi od nejčtenějších po odpovědi zmíněné alespoň dvakrát. Odpovědi, které byly zmíněny pouze jednou, jsou sepsány v příloze č. 10.

Jaké informace k tématu znásilnění by vás zajímaly?			
Jak se bránit (fyzicky, slovně)	30	Následky pro oběť (milostný život, zvládne se vyrovnat sám/sama...)	4
Oběť – jak se zachovat, reagovat, postupovat	22	Přiměřená obrana (bodnutí nožem?)	4
Prevence, předcházení (jakému se nechovat, na co si dávat pozor)	16	Organizace na pomoc po znásilnění	3
Jak pomoci oběti (jak na krizovou intervenci, jak vrátit sebedůvěru)	14	Výše trestu (průměrné ukládané tresty; lidé nevědí, že jsou tak nízké)	3
Statistika	8	Kazuistiky	3
Na koho se obrátit (aby nebyla oběť ponižována; anonymní služba)	7	Počet odsouzených X počet nahlášených případů	2
Profil pachatele (psychika, minulost, osobnost)	6	Prevence na školách (+ sebeobrana)	2
Vyrovňávání se oběti (projít si stádia s obětí)	5	Postup policie, jak probíhá vyšetřování?	2
Jak se chovat, abych přežila – bránit se ano/ne	5	Fakta, info o problematice znásilnění	2
Motivace pachatele (jiné než sexuální touha?)	5	Kdo bývá pachatelem	2
Identifikace pachatele předem	5	Rady pro oběti a svědky	2
Je někdy obětí muž / znásilnění mužů (musí dojít k erekci, cítí se zneužit psychicky, je toho schopný? / konkrétní příklady)	5	Jak vysvětlit dětem znásilnění bez stresu a strašení	2
Kdy se jedná o znásilnění, zákonná definice	4	Kdy a kde k němu dochází	2
Správný postup po znásilnění	4	Příklady z praxe	2

Tabulka 23 - Otázka 17

2.7.2.2 Vyhodnocení hypotéz kvantitativní části výzkumu:

Pro potvrzení či vyvrácení hypotéz vztahujících se ke kvantitativní části výzkumu jsou využity výsledky dotazníkového šetření mezi plzeňskou laickou veřejností.

Hypotéza první – Veřejnost zná pojem znásilnění, má představu, jaké chování znásilnění představuje, je dostatečně informována.

Jak lze vyčíst z otázky číslo 5, 94,7 % respondentů zná pojem znásilnění, pouze 3,7 % odpovědělo, že se s pojmem znásilnění nikdy nesetkalo. Dle otázky č. 6 se informace o této problematice k respondentům dostávají zejména z médií, internetu a během studií. Odpověď, že se setkalo s pojmem znásilnění z vlastní zkušenosti, uvedlo 24 osob.

Z odpovědí na otázku číslo 9, tedy výběr pravdivých informací o znásilnění, lze vyzdvihnout, že má veřejnost ve většině případů odpovídající obecnou představu o znásilnění, i když nelze popřít, že je v mnoha případech ovlivněna mýty o znásilnění. Ovšem z odpovědí

na otázku 11 vyplývá, že konkrétní znalost událostí, ke kterým musí dojít, aby byl čin dle zákona posuzován jako TČ znásilnění, většina odpovídajících nemá. Odpovědi uvedené dle znění zákona (*Pachatel oběti musí vyhrožovat násilím nebo těžkou újmou nebo využít její bezbrannosti a Pachatel znásilnění připravuje*) vybralo v prvním případě pouze 39,8 % osob a přípravu znásilnění jako trestnou vidělo pouze 13,7 % respondentů. Naopak 25,1 % si myslelo, že musí v případě znásilnění dojít k souloži a 21,3 % odpovídajících je přesvědčeno, že pachatel pro to, aby bylo jednání posuzováno jako TČ znásilnění, musí oběti způsobit újmu na zdraví.

O více informací o znásilnění by stálo 32,8 % respondentů, preferovali by předání informací prostřednictvím odborných přednášek, zpráv a pořadů v médiích a na internetu. Největší zájem mají o informace o vhodné obraně, prevenci, ideálním postupu oběti po znásilnění, informacích o tom, kam je možné se obracet s dotazy a o pomoc, o následcích znásilnění a často se vyskytují i dotazy na statistiky, kazuistiky a postup orgánů činných v trestním řízení. Z otázky na spokojenost s výší trestních sazeb za TČ znásilnění vyplývá, že 18,9 % respondentů je spokojeno s výší trestních sazeb za TČ znásilnění a 79 % by sazby zvýšilo, zejména pak spodní hranici, kterou lze uložit.

Dle názoru autorky práce lze ze získaných informací vyvodit, že veřejnost má obecnou představu o znásilnění, ovšem podpořenou mnoha mýty a často má pouze kusé informace. I když 56,5 % respondentů je přesvědčeno, že je dostatečně informováno o problematice znásilnění a další informace nepotřebuje, a 10,6 % odpovídajících uvádí, že nemá dostatek informací a ani o ně nestojí, z odpovědí na ostatní otázky vyplývá, že informovanost veřejnosti o tématu znásilnění není dostatečná a může vést nejen k sekundární viktimizaci obětí. Proto by bylo vhodné se více věnovat osvětě a rozšiřovat informace o znásilnění mezi laickou veřejnost. Hypotézu autorka proto zamítá.

Hypotéza druhá – 90 % respondentů se s případem znásilnění osobně ani přes své okolí nesetkalo.²⁹⁵

Z odpovědí na otázku č. 13 vyplývá, že celkem 25 % respondentů uvedlo, že zná oběť znásilnění, což velmi přesahuje poměr odhadovaný v hypotéze. 17 osob, tedy 3,1 % odpovídajících uvedlo, že se samo stalo obětí znásilnění. V případě tohoto výzkumu se jednalo pouze o ženské oběti.

Z otázky č. 6 lze vyčíst, že se s pojmem znásilnění přes své známé, rodinu či vlastní zkušenost setkalo až 31,4 % odpovídajících. Tato otázka byla ovšem zaměřena na znalost pojmu znásilnění na rozdíl od otázky číslo 13, která je zaměřena na znalost oběti.

²⁹⁵ Četnost 90 % vychází z provedených výzkumů, více informací je možno dohledat v teoretické části práce.

Pokud by bylo posuzováno pouze procento obětí znásilnění účastníků se výzkumu, hypotéza by byla potvrzena, ovšem při započítání neosobních zkušeností se znásilněním (pouze znalosti oběti), je nutné hypotézu zamítnout z důvodu, že 28,1 % respondentů se s případem znásilnění setkala osobně nebo přes své okolí.

Autorka považuje za důležité zmínit, že v přepočtu výsledků výzkumu na počet obyvatel se v Plzni vyskytuje nepoměrně více případů znásilnění, než je řešeno plzeňskou policií a pomáhajícími organizacemi (dle dat z kvalitativní části výzkumu a statistik v teoretické části práce). Ukazuje to tedy na vysokou latenci případů znásilnění.

Hypotéza třetí - Veřejnost podléhá obecným mýtům o znásilnění.

Dle odpovědí na otázku č. 9 si 61,1 % respondentů myslí, že hlavním motivem znásilnění je sexuální touha pachatele, 59,2 % je přesvědčeno, že pachatelem je psychicky narušený jedinec. 20,4 % odpovídajících podléhá mýtu o tom, že se znásilnění děje pouze formou přepadení na odlehlém místě a 17,1 % se domnívá, že při znásilnění nemůže dojít k erekci či orgasmu oběti. Že pachatelem je vždy muž (tedy se nevyskytují pachatelky ženy) uvedlo 4,8 % respondentů, o tom, že je obětí vždy pouze žena či dítě (nikdy ne muž) je přesvědčeno 6,9 % osob. 6,3 % se domnívá, že oběť je vždy submisivní, slabý jedinec, 4,2 % odpovídajících si myslí, že pachatelem je pouze pro oběť neznámá osoba. 2,9 % respondentů je přesvědčeno, že většina případů znásilnění je vymyšlená, a celkem 1,1 % odpovídajících věří, že si za znásilnění může oběť sama.

Vzhledem k těmto výstupům je nutné hypotézu, že veřejnost podléhá obecným mýtům o znásilnění, potvrdit.

Hypotéza čtvrtá - Respondenti nevědí, jak reagovat na znásilnění, na koho se obrátit pro pomoc.

Jak vyplývá z odpovědí na otevřenou otázku číslo 12, 95 respondentů se domnívá, že pokud by se stalo obětí znásilnění, obrátilo by se na policii. Dalšími nejčastěji uváděnými odpověďmi jsou obrácení se na lékaře (33), psychologa (31) či na pomáhající organizace (19; nejčastěji, 9x, byl jmenován BKB). Pouze 14 osob uvedlo, že by se svěřilo svým blízkým, i tak se ale jednalo o čtvrtou nejčastěji uvedenou odpověď.

V otázce 17, kde respondenti odpovídali na otázku, jaké informace o znásilnění by je zajímaly, byl největší zájem o informace o možné obraně, o tom, jak by oběť měla postupovat po znásilnění, o laické pomoci oběti, o postupu, kam se má oběť obrátit apod.

Z výše uvedených informací proto autorka vyvozuje, že respondenti nevědí nebo si nejsou jisti, jak na znásilnění reagovat, a proto hypotézu potvrzuje.

2.7.3 Vyhodnocení dílčích cílů praktické části

Zamýšleným cílem této diplomové práce bylo zjistit přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice znásilnění. Tohoto cíle bylo dosaženo splněním dílčích cílů práce, k jejichž dosažení bylo využito kvalitativního výzkumu zaměřeného na odbornou plzeňskou veřejnost a kvantitativního výzkumu, který pracoval s laickou veřejností v Plzni. V této části práce jsou vyhodnoceny dílčí cíle:

- 1) Popsání postupu řešení případů znásilnění pomáhajících organizací, které se setkávají s případy znásilnění, Probační a mediační služby Plzeň a Policie ČR v Plzni.

Z rozhovorů vyplynulo, že vybrané pomáhající organizace, kromě OP, jsou zaměřeny jak na psychosociální pomoc oběti, tak i na právní pomoc. V Občanské poradně Plzeň má oběť znásilnění možnost získat informace o svém možném postupu, právech, nárocích a povinnostech, pracovníci jsou s obětí schopni sepsat trestní oznámení, nejsou ale zaměřeni na pomoc s psychickými následky znásilnění. V případě, že oběť potřebuje řešit takovéto problémy, je pracovníky odkázána na pomoc BKB. V krizovém centru Plus je s obětí po příchodu probрана její zakázka, jsou jí sděleny podmínky služby a její možnosti. Je zjištěn současný stav a podle toho jsou nabízeny možnosti pomoci. Respondentka ošetří krizový stav klienta, v případě potřeby dlouhodobější psychosociální pomoci je možné klienta odkázat na BKB či Intervenční centrum. V případě zájmu například o sepsání trestního oznámení je možné toto s klientem sepsat v rámci druhé služby - občanské poradny spadající rovněž pod Diakonii Západ.

Služba, kterou nabízí obětem Člověk v tísni je zaměřena na dlouhodobější spolupráci, kdy je se zaměřením na právní stránku s klientem řešena jeho kompletní situace, ne pouze samotné znásilnění, ale i jeho různorodé následky. Nabídka poskytovaných služeb se odvíjí mimo jiné od formy, jakou se pracovník o případu znásilnění dozví (přímo nebo v rámci řešení jiné zakázky). ČvT nabízí i terénní formu spolupráce, kdy je klient pracovníci navštěvován v domácnosti, je zajišťován jeho doprovod dle potřeby, vyřizování dokumentů apod. V případě potřeby pomoci s emočními a psychickými záležitostmi je klient veden ke spolupráci s psychoterapeutem ČvT nebo s BKB.

BKB je vzhledem k jeho dlouholetým zkušenostem s řešením případů znásilnění schopen tyto situace řešit sám, bez potřeby odkazování na další organizace, po psychosociální i právní stránce. Po příchodu do poradny, kde jsou přítomni psychosociální a právní poradce, je klient seznámen s nabídkou a možnostmi služby, jsou mu sděleny podmínky a pravidla poskytování poradenství. Během konzultace není zjišťována pravdivost uváděných informací.

Jedná se o ambulantní, krátkodobou formu služeb nabízených BKB. V případě, že se na BKB obrátí zvláště zranitelná oběť vyžadující dlouhodobější spolupráci, je možné využít služeb klíčového sociálního pracovníka, který se i v rámci terénní formy věnuje oběti, může se stát jejím důvěrníkem, výjimečně i zmocněncem. Klíčový sociální pracovník se věnuje kompletnímu stavu a potřebám oběti. Pokud je nutná psychoterapeutická práce s klientem, je klientovi nabídnuta možnost spolupráce s externí psychoterapeutkou BKB.

PMS pracuje s obětí až po výkonu rozhodnutí, kdy je povinna spolupracovat s pachatelem i poškozenou. Poškozené je zaslán kontakt na Probační a mediační službu s nabídkou spolupráce a informacemi o možnostech, které PMS nabízí – zajištění probačního setkání, mediace či poradenství. Je na volbě oběti, zda tyto možnosti využije. Ze zkušenosti pracovnice ale oběti znásilnění o využití služeb Probační a mediační služby nejeví velký zájem.

Postup policistů je zaměřen více na vyšetřování TČ, než na práci s obětí. Po nahlášení znásilnění vyjíždí na místo činu hlídková služba, která při kontaktu s obětí vytěží důležité informace, které mohou vést k dopadení pachatele, a začne po něm pátrat. V případě potřeby je oběti přivolána záchranná služba. Je-li pachatel zajištěn, je omezen na svobodě a umístěn do policejní cely. Oběť je dále převezena na službu kriminální policie a vyšetřování, kde je proveden výslech a probíhají potřebná vyšetření, setření, její poučení a jsou předány kontakty na BKB či PMS, případně je sdělena informace o databázi advokátů, z níž si oběť svého advokáta může vybrat, pokud si ho nemůže dovolit. Po vyřešení všech potřebných záležitostí, je-li to opodstatněné, je případ předán k soudu. Pokud se jedná o případ znásilnění nahlášený delší dobu po spáchání činu, je oběť předvolána k výslechu na příslušné obvodní oddělení a následně se pokračuje obdobným způsobem.

2) Zjištění míry informovanosti a orientace laické a odborné veřejnosti v problematice znásilnění v Plzni.

Míra informovanosti plzeňské laické veřejnosti byla zjišťována prostřednictvím otázek dotazníku číslo 7, 8, 9 a 11. V těchto otázkách respondenti vybírali pravdivé odpovědi z nabídek tvrzení o znásilnění. Využitím postupu uvedeného v příloze č. 11 bylo zjištěno následující:

Percentuální úspěšnost	Počet respondentů	Percentuální četnost
100,0 %	20	3,67 %
87,5 %	108	19,82 %
75,0 %	229	42,02 %
62,5 %	116	21,28 %
50,0 %	54	9,91 %
37,5 %	13	2,39 %
25,0 %	4	0,73 %
12,5 %	1	0,18 %
0,0 %	0	0,00 %
Celkem	545	100,00 %

Tabulka 24 - Druhý dílčí cíl

Z celkového počtu 545 respondentů pouze 20 osob, tedy 3,67 %, vybralo všechny správné odpovědi na uvedené otázky. Nejvíce odpovídajících mělo 75 % úspěšnost, celkem se jednalo o 229 osob, tedy 42,02 % respondentů. Vzhledem k tomu, že se v dotazníku vyskytovaly pouze základní informace o znásilnění, autorka vyvozuje, že znalosti respondentů jsou na dostatečné základní úrovni, ale ve společnosti je stále potřebné provádět osvětu a zvyšovat informovanost laické veřejnosti o tématu znásilnění.

V případě rozhovorů s pracovníky pomáhajících organizací, PMS a PČR byla zjištěna jistota respondentů ohledně procesní stránky řešení TČ znásilnění a znalost zákonné úpravy. V rámci svých kompetencí pracovníci vědí, jak postupovat v kontaktu s obětí znásilnění. Informovanost a orientaci odborné veřejnosti v problematice znásilnění tedy autorka považuje za dostatečnou.

Pracovníci krizového centra Plus, OP, Člověka v tísní, Probační a mediační služby i komisaři PČR nejsou zaměřeni na práci s obětí znásilnění v rovině psychické a emoční, proto v případě, že oběť potřebuje tento druh pomoci, odkazují ji na jiné organizace, nejčastěji na Bílý kruh bezpečí, či na psychology a psychoterapeuty.

3) Zjištění zájmu laické a odborné veřejnosti v Plzni o větší osvětu zaměřenou na téma znásilnění.

Pomocí zodpovězených dotazníků, které byly zasílány laické veřejnosti v Plzni, bylo zjištěno, že 32,8 % respondentů (tedy 179 osob z celkem 545) má dojem, že není dostatečně informováno, a má zájem o více informací na téma znásilnění. Celkem 56,5 % respondentů (308 osob) se domnívá, že je dostatečně informováno, a 10,6 % odpovídajících (58 osob) sdělilo, že podle svého názoru nemá dostatek informací o této problematice, ale zároveň nemá o další informace zájem.

Z rozhovorů, které byly prováděny s pracovníky krizového centra Plus pro lidi v krizové situaci, Občanské poradny Plzeň, plzeňské pobočky Člověka v tísní, plzeňské poradny Bílého kruhu bezpečí, Probační a mediační služby Plzeň, policisty hlídkové služby a komisaři Služby kriminální policie a vyšetřování Plzeň vyplynulo, že kromě policistů hlídkové služby mají zájem o další vzdělávání v problematice znásilnění všichni zúčastnění respondenti.

Doporučení pro praxi

Během vytváření této diplomové práce vyplynulo několik doporučení pro praxi, která jsou dle názoru autorky vhodná k uvedení.

- 1) Často zmiňovaný je nedostatečně citlivý a vhodný přístup policistů k oběti znásilnění. Autorka považuje za vhodné rozšířit vzdělávání policistů zaměřené na komunikaci s obětí (nejen) znásilnění, zejména mezi policisty hlídkové služby. I když je v praxi po zaznamenání znásilnění případ předán kriminální službě, jako první jsou v kontaktu s obětí na místě TČ policisté služby hlídkové, kteří ale nemají dostatečné informace o tom, jak k oběti přistupovat. Policisté by celkově neměli podléhat mýtům, stereotypům, neměli by se bát hovořit o sexuálních tématech, měli by rozumět stavu oběti po znásilnění a znát techniky komunikace s ní. Ideálním stavem by bylo vhodné propojení psychologických cílů s cíli pořádkovými a kriminalistickými.²⁹⁶
- 2) Pro situaci obětí by bylo ideální dodržovat zásady vycházející se Zákona o obětech trestných činů – zbytečně se nevěnovat intimní minulosti oběti, nerozrušovat ji nevhodnými otázkami, nepaušalizovat, dodržovat práva obětí, neopakovat výslech, pokud to není nezbytné (tudíž více využívat možnost nahrávání výslechu) a informovat oběť o jejích právech, nárocích a o tom, co ji čeká (nepředávat pouze letáček s informacemi, kam se může obrátit o další pomoc, ale sdělovat informace osobně a probrat s obětí i budoucí procesní postupy).
- 3) Oběti ve výzkumech uváděly jako původce své sekundární viktimizace neznalé soudní znalce a vyšetřující lékaře. Vhodné by proto bylo pravidelné proškolení znalců i lékařů o tom, v jakém stavu může po činu oběť být, jak se může chovat a jak vypadají běžné projevy posttraumatické stresové poruchy apod. Kontola činnosti znalců údajně v současnosti neprobíhá.²⁹⁷ V případě lékařů proškolení ohledně vhodného přístupu k obětem a standardizovat postupy lékařských vyšetření znásilněných obětí.
- 4) Vzdělávat zejména odbornou veřejnost ohledně mýtů o znásilnění, snažit se potlačit mýtus ideální oběti, aby nebylo na oběti znásilnění, které nejsou dle obecných představ dostatečně „nevinné“, pohlíženo negativně a nebyla jim přisuzována vina.

²⁹⁶ SEDLÁČEK, Lukáš. Dilema věř, nebo pochybuj: Problematika vzdělávání policistů a policistek v oblasti práce s obětí znásilnění. In: Kristýna CIPROVÁ. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.

²⁹⁷ Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Brno, 2010.

- 5) Předem připravovat oběti na to, že se mohou setkat se stereotypy a mýty. Předat informace o tom, že může být určité sdělení oběti modifikováno například obhájcem podezřelého nebo jinak interpretováno orgány činnými v trestním řízení.
- 6) Inspirovat se zahraničními inovacemi a vyškolit specializované zdravotní sestry, které pracují s oběťmi znásilnění při lékařských vyšetřeních (SANE sestry v USA), umožnit oběti volit si místo, kde chce být vyslýchána (mimo policejní stanici, na místě, kde se bude cítit bezpečněji a komfortněji) či zavést tzv. Toppelzóny pro zlepšení bezpečnosti sexuálních pracovníků. Více informací je uvedeno v kapitole Zahraniční praxe.
- 7) Jako ideální se jeví spolupráce interdisciplinárního týmu s obětí, větší propojení odborné sféry. Dosud některé orgány činné v trestním řízení pohlízejí na pomáhající organizace jako na ty, které jim komplikují práci. Důležité je proto informování pracovníků policie o práci těchto organizací a zároveň vzdělávání pracovníků organizací o postupech policejních. Vhodné by bylo sdílení příkladů dobré praxe i mezi samotnými organizacemi, které spolupracují s oběťmi TČ.
- 8) Vypracovávat přehledy organizací, kam se mohou oběti trestných činů obracet se svými potřebami, a aktualizovat pravidelně registr poskytovatelů služeb obětem trestných činů. Vyskytuje se kritika na informace zveřejněné v registru, nejsou zde často uváděné základní informace potřebné pro oběti jako sídlo, otevírací doba organizace apod.
- 9) Věnovat se osvětě a prevenci. V současné době je rok 2017 v BKB zaměřen na kampaň informující o znásilnění. Vhodné je zaměřit osvětu na mýty o znásilnění, vzdělávat v komunikaci s obětí (i pro rodinné příslušníky, tato potřeba vzešla mimo jiné od laické veřejnosti z výzkumu v této DP), v obraně při pokusu o znásilnění, v nárocích obětí a jejich právech vyplývajících nejen ze Zákona o obětech trestných činů. Sdělovat veřejně, že oběť za znásilnění nemůže, nejedná se o její chybu a snížení její hodnoty, ostudu pro rodinu. Zaměřit kampaň na zlepšení pocitů obětí a jejich postavení tak, aby se v ideálním případě nebály a odvážily se TČ nahlásit s podporou své rodiny a blízkých.
- 10) Na policii a ve specializovaných pracovištích se připravit na možnost, že oběť bude handicapovaná, a vytvořit si plán práce s takovým klientem (na koho se obrátit, je-li oběť neslyšící apod.). Zaměřit se i na osvětu handicapovaných v různých ubytovacích zařízeních, seniorů závislých na péči jiných osob a dalších. Totéž platí u přípravy na klienty cizince.
- 11) Dalším, zatím ideálem, je rozšíření terapeutické práce s pachateli sexuálních trestných činů. Již několik let probíhají na toto téma v odborných kruzích debaty, zatím ale v praxi

specializovaná služba nefunguje. Pro fungování této služby je ovšem potřebná spolupráce pachatele a ochota na sobě pracovat.

12) Mezi příklady dobré praxe je možné uvést pohyb pražských policistů v ulicích, kde jsou přítomny ženy věnující se prostituci. Vzhledem k navázaným vztahům a důvěře se následně oběti TČ na tyto policisty začaly více obracet. Dalším příkladem dobré praxe je navázání spolupráce mezi pražskou policií a Ústavem pro matku a dítě v Podolí, kde byl vytvořen speciální program pro ošetření znásilněných žen.²⁹⁸ Důležité je uzavřené dohody dovádět do konce a využívat v praxi. Tyto postupy by bylo vhodné rozšiřovat i do dalších částí České republiky.

Autorka doporučuje k přečtení knihu *To není vaše vina* od Helen Benedict, v níž je jak pro laickou, tak i odbornou veřejnost velmi čtivě popsáno, jak se se sexuálním napadením a znásilněním vyrovnávat, co je normální a co lze po znásilnění očekávat. Jsou zde uvedeny i rady pro oběť, jak postupovat, a pro blízké oběti, jak s obětí komunikovat a pomoci. Kniha je zaměřena i pro oběti muže, mladistvé či seniory. Ač se jedná o publikaci zahraniční, jsou doplněny návody na postupy a kontakty v rámci České republiky.

Pro zamyšlení nakonec autorka uvádí některé dotazy respondentů kvantitativního výzkumu mezi laickou veřejností, které jsou vhodné k dalšímu zkoumání.

- Jaká je přiměřená obrana při pokusu o znásilnění – mohu bodnout pachatele nožem?
- Jaká je ochrana obětí, aby se nebály vše nahlásit?
- Když je vyhrožováno znásilněním, může oběť počítat s ochranou policie?
- Jak policie zajišťuje bezpečnost obětí po návratu pachatele z výkonu trestu?
- Mají pachatelé vždy nařízenou léčbu?
- Jak je potrestán násilník, pokud nejde do vězení?
- Je možné omezit svobodu pachatele do příjezdu policie?
- Jaká je účinnost psychické léčby obětí?
- Jaké jsou právní možnosti po křivém obvinění ze znásilnění?
- Existuje způsob, jak oznámením znásilnění celou situaci neprožívat opakovaně, případně neublížit nevinným, např. manželce a dětem?
- Jak sdělit dětem informace o znásilnění bez stresu a strašení?

²⁹⁸ Nezůstávejte s problémem sami: Role vybraných institucí v pomoci obětem sexuálního násilí. In: KUTÁLKOVÁ, Petra a LUBICA KUBOVÁ. *Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?*. In IUSTITIA, 2014, s. 82. ISBN 978-80-260-5793-2.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice znásilnění. Vzhledem k zodpovězení všech výzkumných otázek a vyhodnocení stanovených hypotéz, jejichž prostřednictvím byly splněny všechny dílčí cíle, autorka vyvozuje, že byl splněn i hlavní cíl práce.

Překvapivým zjištěním pro autorku práce bylo, že 28,1 % respondentů dotazníkového šetření, které bylo prováděno mezi laickou veřejností v Plzni, se ve svém blízkém okolí setkala se znásilněním. Celkem 3,1 % účastníků výzkumu samo v minulosti znásilnění prožilo. Porovná-li se výsledek tohoto výzkumu s policejními statistikami počtu znásilnění v Plzni či Plzeňském kraji a počty obětí znásilnění, které se každoročně obrací na plzeňské pomáhající organizace, je možné dojít ke zjištění, že je v Plzni velmi vysoká latence případů znásilnění, případně, že jsou oběti ochotny hovořit s pracovníky pomáhajících organizací, ale nepodávají trestní oznámení.

Jak vyplynulo z kvalitativního šetření, v Plzni je na pomoc obětem znásilnění nejvíce specializován Bílý kruh bezpečí, který obětem pomáhá po psychosociální i právní stránce, a nabízí krátkodobou i intenzivní dlouhodobou spolupráci a podporu oběti. Všechny ostatní subjekty účastníci se výzkumu odkazují své klienty na Bílý kruh bezpečí (nejen) v případech znásilnění.

Autorka se během vypracovávání diplomové práce setkávala často s údivem nad volbou tématu. Znásilnění je pro veřejnost atraktivní téma, jak lze vyzpozorovat i z množství vyplněných dotazníků. Z celkem 648 otevřených dotazníků bylo 549 kompletně vyplněno. Respondenti se v dotaznících často doptávali na různé konkrétní otázky a autorka doufá, že i obhájením a zveřejněním této práce se podaří dotazy zodpovědět a celkově přispět k rozšíření informací o znásilnění mezi širší veřejnost. V době sestavování práce měla autorka možnost vést několik debat na toto téma a často byla překvapena, jak moc a hluboce jsou v lidech zakořeněny mýty o znásilnění. Mýty, spolu s častou sekundární viktimizací oběti během trestního řízení, autorka považuje za hlavní důvod vysoké latence znásilnění. Na odstranění tohoto důvodu je třeba intenzivně pracovat, vzhledem k závažným následkům, které znásilnění, zejména s jeho následným neřešením, může oběti způsobit.

Pro autorku byla tvorba diplomové práce velkým přínosem. Kromě zjištění mnoha nových a přínosných informací měla možnost navázat důležité kontakty s odborníky, kteří nabídli do budoucna možnost spolupráce. Těchto nabídek si autorka velmi váží a oceňuje ochotu, vstřícnost, otevřenost a bezproblémovou spolupráci všech účastníků výzkumu.

Seznam použitých zdrojů

Knihy:

- 1) BENEDICT, Helen. *To není vaše vina! Jak se vyrovnat se sexuálním napadením: rádce pro ženy, muže, dospívající, jejich přátele a rodiny*. Překlad Miloslav Korbelík. Praha: One Woman Press, 2003. ISBN 80-863-5617-5.
- 2) BENNETT, Wayne W. and Kären M. HESS. *Criminal investigation*. 5th ed. Belmont, CA: Wadsworth Pub. Co., c1998. ISBN 0-534-53532-1.
- 3) BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1.
- 4) BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-1984-2.
- 5) BRICHČÍN, Slavoj a Petr WEISS. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-85121-16-6.
- 6) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-807-3802-134.
- 7) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.
- 8) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9873-3.
- 9) CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.
- 10) ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-802-4720-142.
- 11) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.
- 12) DELISI, Matt a Peter John. CONIS. *Violent offenders: theory, research, policy, and practice*. 2nd ed. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning, c2012. ISBN-13: 978-0763797904.
- 13) DOLANSKÁ, Jiřina, Lada DVOŘÁKOVÁ a Daniela FRYCOVÁ. *Znásilnění. Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci Sebeobrana ženy*. Praha: Élektra, 2001.

- 14) GÖDTEL, Reiner a Radim UZEL. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. ISBN 80-202-0512-8.
- 15) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6202-196.
- 16) HERETÍK, Anton. *Forezná psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, 2004. ISBN 80-10-00341-7.
- 17) CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.
- 18) KONRÁD, Zdeněk a Jitka VESELÁ. *Rekognice*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008. ISBN 978-80-7251-269-0.
- 19) KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-807-3451-615.
- 20) KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.
- 21) KUTÁLKOVÁ, Petra a Ľubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.
- 22) MALÝ, Karel a Petra SKŘEJPKOVÁ. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6.
- 23) MCGREGOR, Joan. *Is it rape?: on acquaintance rape and taking women's consent seriously*. Burlington, VT: Ashgate, c2005. ISBN 0-7546-5066-9.
- 24) MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.
- 25) NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-735-7026-2.
- 26) PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0542-7.
- 27) Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Brno, 2010.
- 28) PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- 29) REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- 30) SAVINO, John O., Brent E. TURVEY a John J. BAEZA. *Rape investigation handbook*. Boston: Elsevier Academic Press, c2005. ISBN 0-12-072832-X.

- 31) STRAUS, Jiří. *Kriminalistická metodika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3.
- 32) STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* Přel. S. Ježek. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-858-3460-X.
- 33) SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-726-1038-4.
- 34) ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-896-7.
- 35) ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-178-9.
- 36) ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.
- 37) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. Komentář § 140-421*. Praha: C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9.
- 38) ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- 39) VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-40042-92.
- 40) VESELÝ, Milan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. České Budějovice, 2011. ISBN 978-807-3942-724.
- 41) VIZINOVÁ, Daniela a Marek PREISS. *Psychické trauma a jeho terapie (PTSD): psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-284-X.
- 42) VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.
- 43) WALBY, Sylvia a Jonathan ALLEN. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě*. Přeložil Marvel s.r.o.. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-885.
- 44) WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace - diagnostika - léčba*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9.

- 45) WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-558-X.

Články:

- 1) ANDERSON, Kathryn B., Harris COOPER a Linda OKAMURA. Individual Differences and Attitudes Toward Rape: A Meta-Analytic Review. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1997, 23(3), 295 - 315. DOI: 10.1177/0146167297233008. ISBN 10.1177/0146167297233008. Dostupné také z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167297233008>
- 2) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Krizová intervence po znásilnění. *Psychiatrie pro praxi*. 2015, 16(2), 67-70. Dostupné také z: http://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-201502-0008_Krizova_intervence_po_znasilneni.php
- 3) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Mýtus ideální oběti. *Zpravodaj BKB*. Praha, 2013, 22(3), 3-7. ISSN 1213-8282.
- 4) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti jsou individuální bytosti. *Zpravodaj BKB*. 2013, 22(1), 3-8. ISSN 1213-8282.
- 5) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti znásilnění. *Kriminalistika*. 2002, 10(3), 198. ISSN 1210-9150.
- 6) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Zločin očima oběti. *Zpravodaj BKB*. 2011, 20(2), 6-9. ISSN 1213-8282.
- 7) GERLOVÁ, Tatiana a Petr WEISS. Muž jako oběť sexuálního násilí. *Československá psychologie*. 2006, 50(4), 342-348.
- 8) HINCK, Shelly Schaefer a Richard W. THOMAS. Rape myth acceptance in college students: How far have we come? *Sex Roles*. 1999, 40(9/10), 815-832. DOI: 10.1023/A:1018816920168. ISSN 03600025. Dostupné také z: <http://link.springer.com/10.1023/A:1018816920168>
- 9) HOFMAN, Petr. Zprávy z regionů a pracovišť: Plzeň. *Zpravodaj BKB*. 2010, 19(4). ISSN 1213-8282.
- 10) KILPATRICK, D. G. Rape and Sexual Assault. *National Violence Against Women Prevention Research Center: Medical University of South Carolina*. 2000. Dostupné také z: <https://mainweb-v.musc.edu/vawprevention/research/sa.shtml>
- 11) KVÁŠOVÁ, Barbora. Znásilnění a jeho latence: Informace ze zahraničních průzkumů. *Zpravodaj BKB*. 2008, 17(2), 14-17. ISSN 1213-8282.

- 12) LEBOWITZ, Leslie a Elana NEWMAN. The Role of Cognitive–Affective Themes in the Assessment and Treatment of Trauma Reactions. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. 1996, 196-207.
- 13) MEYER, Courtney A. a Tara L. MITCHELL. Rapist Development: An Investigation of Rapists' Attitudes Toward Women and Parental Style: Meyer, Courtney A.; Mitchell, Tara L. *Psi Chi Journal of Undergraduate Research*. 2011, 16(1), 43 - 52.
- 14) MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Věstník*. 2008. Dostupné také z: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiJib6swsDTAhVLFoKHX7YDRIQFggiMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mzcr.cz%2FSoubor.ashx%3FsouborID%3D20506%26typ%3Dapplicat ion%2Fpdf%26navez%3DP%25C5%2599%25C3%25ADloha%2520%25C4%258D.%25206%2520-%2520v%25C4%259Bstn%25C3%25ADk%2520MZ%2520%25C4%258CR%2C%2520%25C4%258D%25C3%25A1stka%252062008.pdf&usg=AFQjCNGhJyp4EQ6FKiRmv05y_etNb404zQ&sig2=V4DUEYfcNRM9DvjWvX71xQ
- 15) PAGE, A. D. Judging women and defining crime: Police officers' attitudes toward women and rape. *Sociological Spectrum*. 2008, 28(4), 389-411. DOI: 10.1080/02732170802053621. ISBN 10.1080/02732170802053621. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02732170802053621>
- 16) PAGE, A. D. True Colors: Police Officers and Rape Myth Acceptance. *Feminist Criminology*. 2010, 5(4), 315 - 334. DOI: 10.1177/1557085110384108. ISBN 10.1177/1557085110384108. Dostupné také z: <http://fcx.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1557085110384108>
- 17) PTÁČEK, Radek, Ludmila ČÍRTKOVÁ a Ilja ŽUKOV. Rape traumata – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, 10(6), 268-271. Dostupné z: <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>.
- 18) SEJBALOVÁ, Petra. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, 18(2), 56. ISSN 1212-9607.
- 19) SULLIVAN, P. M., P. E. BROOKHOUSER, J. M. SCANLAN, J. F. KNUTSON a L. E. SCHULTE. Patterns of Physical and Sexual Abuse of Communicatively Handicapped Children. *The Annals Of Otology, Rhinology, And Laryngology*. 1991, 100(3), 188-194.

- 20) VÁLKOVÁ, Helena. K „trestněprávnímu obsahu“ duševní poruchy a jeho souvislostem s přípustností zabezpečovací detence u některých pachatelů. *Trestněprávní revue*. 2011, (9).
- 21) VÁLKOVÁ, Helena. Trestně politické souvislosti zákona o obětech trestných činů. *Zpravodaj BKB*. 2013, 22(4), 4-9. ISSN 1213-8282.
- 22) VITOUŠOVÁ, Markéta a Vlastimil ZIMA. Policisté v poradně BKB. *Zpravodaj BKB*. 2008, 17(2). ISSN 1213-8282.
- 23) WEISS, K. G. Neutralizing Sexual Victimization: Typology of Victims' Non-reporting Accounts. *Theoretical Criminology*. 2011, 15(4), 445-467. Dostupné také z: <http://trc.sagepub.com/content/15/4/445>
- 24) WEISS, Petr. Pachatelé sexuálních agresí. *Československá psychologie*. 2001, 45(5), 425. ISSN 0009-062X.
- 25) WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. Zkušenost českých žen se sexuálním násilím. Výsledky národního průzkumu. *Československá psychiatrie*. 1997, (12), 12-19.
- 26) WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. Zkušenosti obyvatel ČR se sexuálně agresivním chováním. *Československá psychologie*. 1996, 40(4), 338-342.
- 27) VANĚK, Jan. Znásilnění a loupež. *Kriminalistický sborník*. 2013, 52(1), 3-8.

Akademické práce:

- 1) BURDÍKOVÁ, Martina. *Co je to znásilnění: Stereotypy a skripty znásilnění u vybrané skupiny populace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Veronika Anna Polišenská, Ph.D.
- 2) ČAPKOVÁ, Táňa. *Trestný čin znásilnění - Trestněprávní a kriminologické aspekty*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.
- 3) DOHNÁLKOVÁ, Zuzana. *Trestný čin znásilnění podle § 185 trestního zákoníku*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.
- 4) HRON, Filip. *Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce RNDr. Petr Štourač.
- 5) HRUŠKOVÁ, Barbora. *Přístup laické a odborné veřejnosti v Plzni k problematice nebezpečného pronásledování*. Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Vedoucí práce Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

- 6) KRULOVÁ, Tatiana. *Viktimologické aspekty sexuální agrese u obyvatel České republiky*. Praha, 2011. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Weiss PhD.
- 7) MIZEROVÁ, Veronika. *Důvody pro (ne)ohlášení trestného činu znásilnění z pohledu oběti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Michaela Borovanská.
- 8) NĚMEČKOVÁ, Michaela. *Trestný čin znásilnění*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL. M.
- 9) PATOLÁNOVÁ, Petra. *Sexuálně motivované trestné činy se zaměřením na trestný čin znásilnění*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Eduard Wipplinger.
- 10) SINGEROVÁ, Markéta. *Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.
- 11) SIVERA, Martin. *Postup při výslechu pachatele a oběti sexuálně motivované trestné činnosti*. Plzeň, 2010. Bakalářská práce. Západočeská Univerzita. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Packan.
- 12) STAŇKOVÁ, Lenka. *Trestněprávní a kriminologické aspekty trestného činu znásilnění*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. et Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.
- 13) ŠANDOVÁ, Marcela. *Metodika vyšetřování trestného činu znásilnění (specifické problémy)*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc.
- 14) TRKOVSKÁ, Jana. *Metody vyšetřování sexuálních trestných činů*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D.
- 15) VETÝŠKOVÁ, Kateřina. *Metodika vyšetřování násilných trestných činů*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. František Vavera, Ph. D.

Internetové zdroje:

- 1) BAKER, Katie J. M. Here is the powerful letter the Stanford victim read aloud to her attacker. In: *BuzzFeedNEWS* [online]. 2016 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: https://www.buzzfeed.com/katiejmbaker/heres-the-powerful-letter-the-stanford-victim-read-to-her-ra?utm_term=.iePdyx8DV#.jh4L97Axw
- 2) *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/>
- 3) Co dělat když. In: *Persefona* [online]. 2015 [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/co-delat-kdyz-sexualni-nasili>
- 4) Deuteronomium, 22. kapitola. In: *Bible svatá* [online]. [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.etf.cuni.cz/~rovnanim/bible/k/Dt22.php>
- 5) Informace pro oběti trestných činů. *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/informace-pro-obeti-trestnych-cinu.aspx>
- 6) KABÁTOVÁ, Šárka. Unikátní statistiky znásilnění za mřížemi: 4 roky, na 40 nahlášených případů. In: *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/ve-veznicich-bylo-kazdy-rok-nahlaseno-v-prumeru-10-znasilneni-mezi-vezni-lae-/zpravy-domov.aspx?c=A161208_161851_In_domov_sk
- 7) Mapa kriminality. *Mapakriminality.cz* [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz/>
- 8) Mýty o znásilnění. In: *Bílý kruh bezpečí: Pomoc obětem trestných činů v ČR* [online]. © Bílý kruh bezpečí [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/prevence/myty-o-znasilneni>
- 9) NOVÁK, Matěj. Jak se vyrovnat se znásilněním. In: *Jujutsu.cz: Pain makes believers* [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://www.jujutsu.cz/clanek/jak-se-vyrovnat-se-znasilnenim-33>
- 10) Nosi minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina česků. In: *Amnesty international* [online]. 2015 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/1418/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>
- 11) O Policii ČR. *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>
- 12) O nás. *Člověk v tísni* [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/cs/o-nas>

- 13) O nás. In: *Anonymní, kteří přežili sexuální útok* [online]. SASA [cit. 2017-04-26].
Dostupné z: <https://sasa.obetiznasilneni.cz/cz/o-nas>
- 14) Plus pro lidi v krizové situaci. *Diakonie Českobratrské církve evangelické* [online].
[cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.diakoniezapad.cz/sluzby-diakonie-zapad/plus-pro-lidi-v-krizove-situaci/>
- 15) Počet obyvatel v obcích Plzeňského kraje k 1. 1. 2015. *Český statistický úřad* [online].
[cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xp/pocet-obyvatel-v-obcich-plzenskeho-kraje-k-1-1-2015>
- 16) Pomáháme obětem trestných činů. *Probační a mediační služba České republiky*
[online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-obeti/>
- 17) Poslání a činnost. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné
z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>
- 18) Rape: Weapon of war. In: *OHCHR* [online]. © OHCHR 1996-2017 [cit. 2017-04-14].
Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/newsevents/pages/rapeweaponwar.aspx>
- 19) Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky*
[online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>
- 20) Služby. *Občanská poradna Plzeň, o.p.s.* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné
z: <http://www.opplzen.cz/index.php/o-nas/sluzby>
- 21) Statistika: V Česku přibývá oznámených případů znásilnění. In: *České noviny* [online].
2017 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/statistika-v-cesku-pribyva-oznamenyh-pripadu-znasilneni/1453237>
- 22) Statistické přehledy kriminality za rok 2016. In: *Policie České republiky* [online].
[cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>
- 23) Statistické údaje k trestnému činu: Znásilnění. In: *Policie České republiky* [online]. [cit.
2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-udaje-k-trestnemu-cinu-znasilneni.aspx>
- 24) Statistiky. In: *Bílý kruh bezpečí* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné
z: <http://www.bkb.cz/o-nas/statistiky/>
- 25) *Týdenní statistické hlášení: Stavby vězněných osob ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky ke dni 29. 3. 2017.* In: Odbor správní; Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky [online]. 2017. [cit. 2017-04-01] Dostupné
také z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/st

atistiky/T%C3%BDdenn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1
en%C3%AD/2017/TSH%2029.%203.%202017.pdf

- 26) Viktimologie. In: *Inovace SEBS a ASEBS* [online]. [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEB-ASEBS/elearning/kriminologie/viktimologie>
- 27) Znásilnění, o kterých se nemluví. In: PERSEFONA O. S., GENDER STUDIES O. P. S. *Stopznásilnění.cz* [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>
- 28) Znásilnění v Česku: Kde vám hrozí nejvíc nebezpečí? In: *TN.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/znasilneni-v-cesku-kde-se-nejvice-znasilnuje-prehled.html>
- 29) Zvlášť zranitelné oběti. In: *Policie České republiky* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

Legislativní dokumenty:

- 1) ČESKO. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In: *Beck - online [právní informační systém]*. C. H. Beck. 2009.
- 2) ČESKO. Zákon číslo 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.
- 3) ČESKO. Zákon číslo 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013.
- 4) SLOVENSKO. Zákon číslo 300 ze dne 2. 7. 2005 trestný zákon. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2005.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Odpovědnost oběti za znásilnění	15
Tabulka 2 - Pachatelé znásilnění do 18 let	22
Tabulka 3 - Rozsah zranění	35
Tabulka 4 - Znásilnění Plzeňský kraj	65
Tabulka 5 - Statistika BKB	68
Tabulka 6 - Otázka 1	107
Tabulka 7 - Otázka 2	107
Tabulka 8 - Otázky 3 a 4	108
Tabulka 9 - Otázka 5	108
Tabulka 10 - Otázka 6	109
Tabulka 11 - Otázka 7	110
Tabulka 12 - Otázka 8	110
Tabulka 13 - Otázka 9	111
Tabulka 14 - Otázka 10	112
Tabulka 15 - Otázka 10, rozvedené odpovědi	113
Tabulka 16 - Otázka 11	113
Tabulka 17 - Otázka 12	114
Tabulka 18 - Otázka 13	114
Tabulka 19 - Otázka 13 dle pohlaví	115
Tabulka 20 - Otázka 14	116
Tabulka 21 - Otázka 15	117
Tabulka 22 - Otázka 16	117
Tabulka 23 - Otázka 17	118
Tabulka 24 - Druhý dílčí cíl	123
Tabulka 25 - Otázka 12, odpověď jedenkrát	XIX
Tabulka 26 - Otázka 17, odpověď jedenkrát	XX
Tabulka 27 - Vyhodnocení druhého dílčího cíle	XXI

Seznam grafů

Graf 1 - Objasněnost TČ znásilnění.....	67
Graf 2 - Otázka 1	107
Graf 3 - Otázka 2	107
Graf 4 - Otázky 3 a 4	108
Graf 5 - Otázka 5	108
Graf 6 - Otázka 6	109
Graf 7 - Otázka 7	110
Graf 8 - Otázka 8	110
Graf 9 - Otázka 9	111
Graf 10 - Otázka 10	112
Graf 11 - Otázka 11	113
Graf 12 - Otázka 13	114
Graf 13 - Otázka 13 dle pohlaví.....	115
Graf 14 - Otázka 14	116
Graf 15 - Otázka 15	117
Graf 16 - Otázka 16	117
Graf 17 - Počet TČ znásilnění 1981 - 2006	XIII
Graf 18 - Objasněnost TČ znásilnění 1992 - 2006	XIII

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Trestní sazby za TČ znásilnění	54
Obrázek 2 - Znásilnění v ČR	66
Obrázek 3 - Formulář k popisu zranění u znásilněných žen.....	XII

Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1 - Dopis pachateli znásilnění od oběti - studentky z USA	II
Příloha 2 – Rady pro oběti po znásilnění – Persefona	VIII
Příloha 3 – Rady pro osoby podporující oběť znásilnění	IX
Příloha 4 – Formulář k popisu zranění u žen po znásilnění	XII
Příloha 5 – Statistické grafy vztahující se k počtu znásilnění – Kovář	XIII
Příloha 6 – Kazuistika	XIV
Příloha 7 – Otázky k rozhovorům kvalitativní části výzkumu	XV
Příloha 8 - Vzor dotazníku pro respondenty kvantitativního výzkumu	XVII
Příloha 9 – Odpovědi na otázku 12 zmíněné jedenkrát	XIX
Příloha 10 – Odpovědi na otázku 17 zmíněné jedenkrát	XX
Příloha 11 – Postup vyhodnocení druhého dílčího cíle	XXI
Příloha 12 – Kategorie kvalitativního výzkumu	XXI
Příloha 13 – Kontakty na subjekty pomáhající obětem znásilnění se zaměřením na Plzeň	XXIII